LUKU
Yấ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Luku Yesu baona lápi kɛ̀ lá Maaku kɛ̀waɛ.

Zãa da'ilɛna yã'oa guu, a ye gbɛ̃́ɔ sɔu àɔ maà wàɔ Yesu dấ (3.1-20)

Yesu da'ilɛkɛa ń aà yɔ̃ao (3.21-4.13).

Yesu zĩ̀kɛa Galile bùsuu, gu pɔ́ à waasokɛ̀u ɔ̃ à gyãeɔ gbã̀gbã (4.14-9.50).

Yesu wɛ̃́lɛgɛa bɔa za Galile e taa Yelusalɛũ (9.51-19.28). Luku yấ pɔ́ Maaku i kɛ̃oɔ kɛ̀ dasi. A keeɔn kɛ: Sãmali gbɛ̃maa yấ, ɔde sɔũ yấ, nɛ́ pɔ́ sã̀sã yấ, ɔde ń Lazaao yấ.

Yấ pɔ́ Yesu kɛ̀ Yelusalɛũɔ (19.29-21.38).

Yesu taasikɛa ń aà gaao (22-23).

Lápi midɛkĩ̀i (24) Yesu bɔ̀ gau ɔ̃ à bɔ̀ mɔ̀ a ĩ̀waeɔwa Ɛmausi zɛ́u e àɔ gɛ tái luabɛ.

Luku Yesu ń Zãa Da'ilɛnao ia yấ bɔɔlɛkɛ̀ gĩ̀aɛ (1-2). Wekĩ̀i a ò lá malaika bɔ̀ mɔ̀ Yesu da Malia-mawa ń Zãa Da'ilɛna da Ɛlizabɛtio, ń lá sãdãnaɔ ń saanyãdɔ̃naɔ mɔ̀ kùlɛ Yesuɛo, lá Maliama ń Zakalio Dii sáaukpà mɛ́ Simɛɔ Lua Musude tɔbɔ̀. Yấ beeɔ guu Luku yấ gbiaɔ ò kɔ̀ a Yesu seeladekɛkɛa guu: Yesu luakɛ ń aà dɛa Isaili zalala ũo ń lá aà mɔa dṹnia guu dɛ yãzɔ̃ɔ ũ gbɛ̃́piiɛo. Luku ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lɔ lá Lua ye nɔ̀sɛdoũdeɔzi ń gbɛ̃́ pɔ́ wà pãkpàńziɔ ń nɔɛɔ ń taasideɔ ń nibɔɔ. Lua Nisĩ̀na yấ kú we lɔ ń pɔna pɔ́ Yesu baona ĩ̀ inɛ́o ń Lua táasilɛao ń wabikɛawào.

Luku ĩ̀ Isailiɔ fɛlɛkaayã bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ wásawasaɛ.

Baona láɛ bee kyokɛa guu baade a fɔ̃ gbɛ̃́pii Suabana yã́ dɔ̃u.

1 Gbɛ̃́ɔ ɔkpà yã́ pɔ́ kɛ̀ wá guu dau siua lá guu
zɛ́zɛwa dasi,
2 lá gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ yã́pi seeladeɔ ń a baokpanaɔ ũ
za káauɔ ɔ̀wɛ̃ɛwa.
3 Tiasa mapi sɔ̃, lá ma wɛtɛ̀ yã́piɔi dodo za a
daalɛawa, má è a maa mà kɛ̃nɛ zɛ́zɛ, ma gbɛ̃́ bɛɛɛde
Teofili,
4 kɛ́ ǹ e ǹ yã́ pɔ́ wa dànɛ sã́asã dɔ̃.

Malaika dɔaaa Zãa Da'ilɛna ia yã'oa

5 Yude bùsu kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tɔ́n Zakali.
A ku Abia sa'onaɔ gãli guuɛ. Aà na tɔ́n Ɛlizabɛti.
Aalona buiɛ lɔ.
6 An pla ḿpii aa maa Luaɛ. Aaì̃ɔ ku tàaesai, aa
Dii ikoyã ń yã́ pɔ́ a dì̃lɛɔ kũa.
7 Aa nɛ́ vì̃o, asa Ɛlizabɛtiá fì̃iɛ, mɛ́ an pla ḿpii aa
zikù̃.
8 Gɔɔ pɔ́ sa'oa kà an gãliwa, Zakali mɛ́ lɛ́ Lua
gbagba.
9 Lá sa'onapiɔ ì̃ kɛwa, aa likpà, ɔ̃ lí Zakali sɛ̀ aà gɛ́
tulaletikai tɛ́a Dii kpɛ́u.
10 Tulaletikpasagɔɔ bíla kã̀aa kpɛɛlɛ píi, aalɛ
wabikɛ.
11 Ɔ Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀wà, à zɛ̀ tulaletikatɛakì̃i
ɔplaai.
12 Kɛ́ Zakali aà è, à bílikɛ̀, vì̃a aà kù̃.
13 Ɔ malaikapi ɔ̀ɛ̀: Nsu to vì̃a n kũo Zakali. Lua n
wabikɛa sì̃, n na Ɛlizabɛti a nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, ní tɔ́kpaɛ̀ Zãa.
14 N pɔ a kɛ na, ńyɔ̃ yáalɔ, gbɛ̃́ɔ pɔnakɛ aà ia yã́
musu dasi,

15 asa aɔ dɛ Diiɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɛ. A wɛ̃ ge ĩ gbãae mio,*
Lua Nisĩna aɔ dɛdɛawà za aà da gbɛɛuɛ.
16 A to Isailiɔ zɛ ń Dii ń Luao dasi,
17 a dɔaa Diiɛ ń Lua Nisĩna gbãa pɔ́ Ɛlia vĩ yãao.
A to maeɔ lɛdoũkɛ ń ń nɛ́ɔ,† a to swã́yãmansaideɔ
gbɛ̃maaɔ ɔ̃nɔ sɛ́. A gbɛ̃́ɔ kɛkɛ aaɔ ku sɔu guu Diiɛ.
18 Ɔ Zakali ò malaikapiɛ: Kpelewa má yã́pi sĩana
dɔ̃i? Asa maezinan ma ũ, mɛ́ ma na zikũ̀ lɔ.
19 Ɔ malaikapi wèwà à mè: Mámɛ má Gabliɛli,‡
miɔ zɛa Lua aɛ. Ɔmɛ ma zĩ yã́pi oinɛ, mà baonapi
kpanɛ.
20 Ma, n lɛ́na a naalɛ, ńyɔ̃ fɔ̃ yã'oo e yã́pi gɛ kɛò, kɛ́
ni ma yã́ pɔ́ a kɛ a gɔɔwa sio yã́i.
21 Gɔɔ bee sɔ̃ wàlɛ Zakali dã́. Aà gɛ̃gɛ̃a Lua kpɛ́u
bɔ̀ ń saɛ.
22 Kɛ́ à bɔ̀, i fɔ̃ yã'òńnɔo, ɔ̃ wa dɔ̃̀ kɛ́ à wɛ́pungu'è
Lua kpɛ́uɛ. Lá aà lɛ́na nàalɛ, ɔ̃ àlɛ yã'onɛ́ ń ɔo.
23 Kɛ́ Zakali sa'ogɔɔ lɛ́ kà, ɔ̃ à tà a bɛ.
24 Bee gbɛa aà na Ɛlizabɛti nɔsĩ, ɔ̃ à azĩa ùlɛ e mɔ
sɔo à mɛ̀:
25 Dii kɛ̀, à ma wɛ̃nagwà, à wibɔ̀mɛɛ.

Malaika dɔaaa Yesu ia yã'oa

26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gabliɛli zĩ
Galile wɛ̃́lɛ pɔ́ wĩ mɛ Nazalɛti guu.
27 A gɛ̀ nɛnɔɛ lɛ́so pɔ́ aà tɔ́n Maliama kĩ́i. A
gɔ̃kpama vĩ Davidi bui ũ, aà tɔ́n Yosɛfu.
28 Kɛ́ malaikapi gɛ̃̀ aà kĩ́i, a ò̀ɛ̀: Fɔɔ báaade! Dii
kunnɔɛ.

* **1:15** Nao 6.3 † **1:17** Mal 3.23-24 ‡ **1:19** Dan 8.16, 9.21

29 Maliama bílikɛ̀ yấpiwa, à làasookɛ̀ à mɛ̀: Fɔ
bee mi dɛa ni?
30 Ɔ malaikapi ò̀ɛ̀:
Maliama, ńsu to vĩa n kũo,
asa Lua báaadàngue.
31 Ma! Ŋyɔ̃ nɔsi, ní nɛ'i gɔ̃ɛ ũ,
ní tɔ́kpaɛ̀ Yesu.
32 Aɔ dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, wàli oɛ̀ Musude Nɛ́.
Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,
33 iɔ dɛ Yakɔbu buiɔ kĩa ũ gɔɔpii,
aà kpala aɔ láaa vĩo.§
34 Ɔ Maliama ò malaikapiɛ: Lá mi gɔ̃ɛ dɔ̃ yãao, bee
a kɛ kpelewa ni?
35 Malaika wèwà à mɛ̀:
Lua Nisĩna a dinɛ,
Musude gbãa i mɔma.
A yấi nɛ́ pɔ́ ńyɔ̃ ipi kua aɔ adoa,
wàli oɛ̀ Lua Nɛ́.
36 N daɛ Ɛlizabɛti nɛgɔ̃ɛ nɔsia sɔ̃ a zikũ guu. Nɔɛ pɔ́
wa dĩlɛ fĩi ũpi kú ń nɔ̀ mɔ sooloo tia.
37 Asa Lua lí fu yãewao.*
38 Ɔ Maliama mɛ̀: Dii zɔ̀blenan ma ũ. Aà kɛmɛɛ lá ń
ò̀wa. Ɔ malaikapi aà tò we.

Maliama gɛa Ɛlizabɛti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama fɛ̀lɛ gɛ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yude bùsu
gusĩsĩdeu gɔ̃̀ɔ.
40 A gɛ̀ Zakali bɛ, ɔ̃ à fɔkpà Ɛlizabɛtiwa.
41 Kɛ́ Ɛlizabɛti Maliama fɔpi mà, aà nɛ́ vĩ̀vĩ aà gbɛɛ
guu, ɔ̃ Lua Nisĩna dɛ̀dɛ Ɛlizabɛtiwa,

§ **1:33** 2Sam 7.12, 16, Isa 9.6 * **1:37** Daa 18.14

42 Ɛlizabɛti wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Báaaden n ũ dɛ nɔɛ
píila. Báaaden nɛ́ pɔ́ kú ń gbɛɛu ũ lɔ.
43 Bɔ́n ma ũ kɛ́ ma Dii da mɔ̀ ma gwaii?
44 Gɔɔ pɔ́ ma swã́lɛ̀ n fɔwa lé, nɛ́ pɔ́ kú ma gbɛɛu
vȉvȉ ń pɔnaoɛ.
45 Báaaden n ũ, asa ń sȉ yã́ pɔ́ Dii ònɛ a kɛ.
46 Ɔ Maliama mɛ̀: Báaaden n ũ, asa
Málɛ Dii tɔbɔ ma sɔ̃ guu,
47 ma nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔ Lua ma Suabanawa,†
48 asa à ma yãdà,
mapi aà zɔ̀blena pɔ́ mi ka pɔe ũo.
Za tia e gɔɔpii wàli omɛɛ báaadeɛ,
49 asa Lua Gbãadepi yãzɔ̃ɔkɛ̀mɛɛ.
Aà tɔ́ kua adoa.
50 I wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ vȉakɛɛɔnɛ e ń buiwa.
51 A a gȁsȉ pòo à a gbãa ɔ̀lɔnɛ́,
à waladeɔ fȁaa ń ń làasooɔ.
52 A gbãadeɔ bɔ̀ kpalau,
à táaaɔ kȁfȉ.
53 A pɔmaaɔ kpà nɔandɛnaɔwa aa kȁ,
à ɔdeɔ gbàɛ ɔgii.
54 A a zɔ̀blena Isailiɔ ȉa,
an yã́ i sãaàguo.
55 A wɛ̃nadɔ̃̀ Ablahaũ ń a buipiɔnɛ‡
lá à a lɛgbɛ̃̀ wá deziɔnɛwa.
56 Maliama zɔ̃̀lɛ ń Ɛlizabɛtio lán mɔ àaɔ̃wa, ɔ̃ à gbàsa
tà a bɛ.

Zãa Da'ilɛna ia

57 Ɛlizabɛti nɛ'igɔɔ kà, ɔ̃ à nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ.

† **1:47** 1Sam 2.1 ‡ **1:55** Daa 17.7

58 Kɛ́ aà fɑ̃́anideɔ ń aà daɛɔ mà lá Dii wɛ̃nadɔ̃̀ɛ̀, aa
pɔnakɛ̀aànɔ.
59 A gɔɔ swaaɔ̃de zı̃́ aa mɔ̀ tɔ̃zɔ̃i nɛ́piɛ,§ aai aà mae
Zakali tɔ́kpaɛ̀,
60 ɔ̃ aà da mɛ̀: Aawo! Wàli oɛ̀ Zɑ̃a.
61 Aa ɔ̀ɛ̀: Gbɛ̃e ku n daɛɔ guu, a tɔ́ bee vı̃o.
62 Ɔ aa yɑ̃'ò aà maeɛ ń ɔo, kɛ́ aa e dɔ̃ lá a ye wà
tɔ́kpaɛ̀.
63 Zakalipi pɔ́ pɔ́ á e lákɛ̃wà gbɛ̀a, ɔ̃ a kɛ̃̀wà: Aà tɔ́n
Zɑ̃a. Yɑ̃́pi bɔ̀ ń saɛ ḿpii.
64 Wegɔ̃ɔ aà lɛ́na gòlɛ, à lɛbɔ̀ lɛ́ yɑ̃'o, àlɛ Lua
sáaukpa.
65 Ɔ vı̃a ń fɑ̃́anideɔ kṹ píi, ɔ̃ Yude bùsu gusı̃síde
gbɛ̃́ɔ lɛ́ yɑ̃́pi galikɛ píi.
66 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa yɑ̃́pi màɔ kũa ń nɔ̀sɛ guu aa mɛ̀: Bɔ́
nɛ́pi aɔ dɛ a ũ ziai? Asa Dii ɔliaaaàziɛ.
67 Lua Nisı̃na dɛ̀dɛ aà mae Zakaliwa, ɔ̃ à
ɑ̃nabikɛkɛ̀ à mɛ̀:
68 Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa!
A̋ mɔ̀ a gbɛ̃́ɔ bò.
69 A̋ Suaban gbɑ̃ade bɔ̀wɛ̃ɛ
a zɔ̀blena Davidi bui guu,
70 lá a dà a ɑ̃nabiɔnɛ aa ò za ziwa.
71 Aa mɛ̀ a wá sí wá ibɛɛɔwa,
a wá bɔ gbɛ̃́ pɔ́ zawágupiɔ ɔzı̃.
72 Màa à wá deziɔ wɛ̃nagwà,
aà bàa pɔ́ kúńnɔ yɑ̃́ i sɑ̃aàguo.
73 A̋ lɛgbɛ̃̀ wá dezi Ablahaũɛ*
74 à mɛ̀ á wá bɔ wá ibɛɛɔ ɔzı̃,
í wá gba zɛ́ wà zɔbleɛ vı̃asai,

§ **1:59** Lev 12.3 * **1:73** Daa 22.16-18

75 wá kua iɔ adoaɛ̀ gbɛ̃maaɔ ũ
e wá wɛ̃ni lɛ́u.
76 Mpi sɔ̃ ma nɛ́, wàli onɛ Musude ãnabi,
asa ḿmɛ ńyɔ̃ dɔaa ǹ zɛkɛkɛ Diiɛ.†
77 Ŋyɔ̃ to aà gbɛ̃́ɔ dɔ̃ lá a ń suaba,
lá a ń duuna kɛ̃́má,
78 kɛ́ wá Lua nɔ̀sɛ sósobi vı̃̀ yã́i.
Bɔa musu a mɔ wá gwai lá gu ı̀ dɔwa,
79 i gupu gbɛ̃́ pɔ́ kú gusiauɔnɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ kú ga lɛ́zı̃̀ɔ,‡
i wá gbá pɛ́lɛ aafia zɛ́u.
80 Nɛ́pi zɔ̃ɔkũ̀ à gɔ̃̀ kã́gbãade ũ. A ku gbáau e gɔɔ pɔ́
à bɔ̀ gupuau Isailiɔwa.

2

Yesu ia
(Mat 1.18-25)

1 Gɔɔ bee Sezaa Ogusi bɔ̀ ń yã́o à mɛ̀ wà dṹnia
gbɛ̃́pii nao.
2 Wà nao sɛ̃́iapi kɛ̀ gɔɔ pɔ́ Kilini dɛ Sili bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ
ũɛ.
3 Baade píi gɛ̀ a bɛ wɛ̃́lɛu wà a tɔ́ dalau.
4 Yosɛfu sɔ̃ à bɔ̀ Nazalɛti, Galile bùsuu, à gɛ̀ Davidi
bɛ wɛ̃́lɛ Bɛtɛlɛũ, Yude bùsuu, kɛ́ a dɛ Davidi bui ũ
yã́i.
5 A gɛ̀ wà a tɔ́ dalau we ń a nɔkpama Maliamao.
A nɔsia,
6 ɔ̃ gɔɔ pɔ́ aa ku we, aà nɛ'igɔɔ kà,
7 ɔ̃ à a yoa ı̀ gɔ̃ɛ ũ. A zwãa fı̃̀wà à aà wùlɛ pɔtuoɔ
pɔblebɔu, kɛ́ aai gu e nibɔɔ pilakı̃̀io yã́i.

---

† **1:76** Mal 3.1 ‡ **1:79** Isa 9.1

8 Sã̂dã̂naɔ ku bùsu doũpi guu, aalɛ i sɛ̃u,
gwã̂asi̋na aalɛ ń sã̂ɔ dɔ̃́a.
9 Ɔ Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀má, Dii gawi gupùńzi, ɔ̃ vi̋a
ń kṹ maamaa.
10 Malaikapi ɔ̀nɛ́: A̋su to vi̋a á kũo, asa ma mɔ
baonakpaiɛ́ɛ, gbɛ̃́pii pɔ i kɛ na maamaa.
11 Wà Suabana i̋ɛ́ Davidi wɛ̃́lɛu gwã́a, ɔ̃mɛ Mɛsii
ũ, Dii ũ.
12 Seela pɔ́ a to à aà dɔ̃n kɛ: A̋ nɛ́tɛ̃na e wúlɛa
pɔtuoɔ pɔblebɔu, zwã̂a fi̋fi̋wà.
13 Kã́ndo luabɛ i̋waɔ ku sã̂nu ń malaikapio dasi-
dasi, aalɛ Lua táasilɛ aa mɛ̀:
14 Wà Lua tɔbɔ musu,
gbɛ̃́ pɔ́ an yã́ kɛ̀ɛ̀ɔ i aafia'e tɔɔlɛ.
15 Kɛ́ malaikapiɔ gòńla aa tà luabɛ, ɔ̃ sã̂dã̂naɔ
ɔ̀kɔ̃ɛ aa mɛ̀: Wà gɛ́ Bɛtɛlɛũ wà yã́ pɔ́ kɛ̀pi e, yã́ pɔ́ Dii
tò wá dɔ̃̀.
16 Ɔ aa fɛ̀lɛ gɛ̀ kpakpa, aa bɔ̀ Maliama ń
Yosɛfuowa ń nɛ́tɛ̃napio wúlɛa pɔtuoɔ pɔblebɔu.
17 Kɛ́ aa aà è, aa yã́ pɔ́ wa ɔ̀nɛ́ nɛ́tɛ̃napi yã́ musu
ò.
18 Ɔ yã́ pɔ́ sã̂dã̂naɔ òpi bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ aa màɔ saɛ píi.
19 Maliama yã́pi kũa a nɔ̀sɛ guu píi, àlɛ
làasookɛwà.
20 Sã̂dã̂naɔ ɛ̀a tà, aalɛ Lua tɔbɔ, aalɛ aà sáaukpa
yã́ pɔ́ aa mà mɛ́ aa è musu, asa à kɛ̀ lá wa ɔ̀nɛ́waɛ.
21 Kɛ́ a gɔɔ la sù, nɛ́ tɔ̃zɔ̃gɔɔ kà,* ɔ̃ wà tɔkpàɛ̀ Yesu,
tɔ́ pɔ́ malaika ò zadɔ̃ wi aà nɔsio.

Yesu ɔlɔa Diiɛ

* **2:21** Lev 12.3

22 Kɛ́ an gbãbɔgɔɔ kà, aa aà sɛ̀ gɛ̀ ɔlɔi Diiɛ Yelusalɛũ
lá Mɔizi ikoyã'òwa.
23 Asa a ku Dii ikoyãu wà mɛ̀ wà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ
kpawàɛ.†
24 Aa sa pɔ́ wa dìlɛ Dii ikoyãu ò, wà mɛ̀ felena mɛ̀n
pla ge felenguulu nɛ́ bɔlɔ mɛ̀n pla.‡
25 Gbɛ̃e ku Yelusalɛũ, aà tɔ́n Simɛɔ. Gbɛ̃maaɛ, a
Lua vìa vì, mɛ́ aà wɛ́ dɔ Isailiɔ misiai. Lua Nisĩ̀na
dìɛ̀,
26 ɔ̃ Nisĩ̀napi òɛ̀ a ga kía pɔ́ Dii kpà esaio.
27 Nisĩ̀napi dɔ̀aaɛ̀, ɔ̃ à gɛ̃̀ Lua ua. Kɛ́ Maliama ń
Yosɛfuo mɔ̀ ń ń nɛ́ Yesuo yã́ pɔ́ wa dìlɛ ikoyãu kɛa
yã́i,
28 ɔ̃ Simɛɔ aà sì a ɔzì, à Lua sáaukpà à mɛ̀:
29 Mapi n zɔ̀blena gbaɛ niɛ guu sa
lá ń òmɛɛwa Dii,
30 asa ma wɛsì Suabana pɔ́ ń dìlɛ
31 n aà yã́ kɛ̀kɛ bui píi wáalɛ.
32 Aɔ dɛ gupua ũ à gupu buiɔnɛ,§
i n gbɛ̃́ Isailiɔ tɔbɔ.
33 Yã́ pɔ́ a ò nɛ́pi musu bɔ̀ aà de ń aà dao saɛ.
34-35 Simɛɔ samaa'ònɛ́, ɔ̃ a ò nɛ́pi da Maliamaɛ à mɛ̀:
Ɔmɛ aɔ dɛ seela pɔ́ Isailiɔ gii ũ,
pɔsia i n sɔ̃ zɔ̃ lán fɛ̃ndawa.
Isailiɔ lao ge aa kã́fĩ aà yã́i,
an nɔ̀sɛ guu yã́ i bɔ gupuau.
36 Nɔɛ ãnabie ku we, aà tɔ́n Ana, Fanuɛli nɛ́, Asɛɛ
buiɛ. Nɔɛpi zikũ̀ɛ táotao. A zãkɛ̀ ń a gɔ̃kpamao wɛ̃̀
soplaɛ,

† **2:23** Bɔa 13.2 ‡ **2:24** Lev 12.6-8 § **2:32** Isa 42.6, 49.6

37 ɔ̃ à gɔ̃̀ò gyaa ũ e wɛ̃̀ basiiɔ̃ ń síiɔ̃o. Ili bɔ Lua uao,
ı̃̀ɔ lousisi fãanɛ ń gwãası̃́nao ń lɛyeao ń wabikɛao.
38 Zı̃̀beezı̃̀ gɔ̃̀ɔ à sɔ̃̀ńzi à Lua sáaukpà, àlɛ nɛ́pi yã'o
gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔ Yelusalɛũ boaiɔnɛ píi.
39 Kɛ́ Yosɛfu ń Maliamao kɛ̀ lá a ku Dii ikoyã
láuwa píi aa làa, aa ɛ̀a tà ń bɛ wɛ̃́lɛu Nazalɛti, Galile
bùsuu.
40 Nɛ́pi fɛ̀lɛ à gbãakũ̀. Ɔnɔ pàɛ̀, mɛ́ ı̃̀ɔ kú ń Lua
báaao.

Yesu gɛa Lua ua a nɛgɔɔ

41 Wɛ̃ ń wɛ̃o Yesu de ń aà dao aaı̃̀ gɛ́ Gɛ̃amusu*
dikpɛkɛi Yelusalɛũɛ.
42 Kɛ́ Yesu kà wɛ̃̀ kuɛpla, aa ɛ̀a gɛ̀ dikpɛkɛi lá aaı̃̀
kɛwa.
43 Kɛ́ dikpɛ làa, aalɛ tá, ɔ̃ an nɛ́ Yesu gɔ̃̀ Yelusalɛũ,
aa dɔ̃o.
44 Aalɛ e a kú ń gbɛ̃́ɔ guuɛ. Kɛ́ aa táa'ò gɔɔ do, ɔ̃ aa
gbàsa lɛ́ aà wɛɛlɛ ń daɛɔ ń ń gbɛ̃́ dɔ̃aɔ guu.
45 Kɛ́ aai aà eo, aa ɛ̀a gɛ̀ aà wɛɛlɛi Yelusalɛũ.
46 A gɔɔ àaɔ̃de zı̃́ ɔ̃ aa aà è Lua ua zɔ̃lɛa yãdanɛdeɔ
guu, àlɛ yãmamá, àlɛ yãlalamá.
47 Aà yãdɔ̃a ń aà yãweamáo dı̃̀ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ aà
yãmaɔwa píi.
48 Kɛ́ aà de ń aà dao aà è, à bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aà da òɛ̀:
Bɔ́yãi ń kɛ̀wɛ̃ɛ màai? N mae ń mapio, wá pɔ yà n
wɛɛlɛa guu.
49 A wèmá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ ma wɛɛlɛi? Kɛ́ à kũ̀ màɔ
ku ma Mae kpɛ́u, á dɔ̃o lɛ́?
50 Ama aai yã́ pɔ́ a ònɛ́pi dɔ̃o.

---

* **2:41** Bɔa 12.1-11

51 Yesu ɛ̀a tàŕnɔ Nazalɛti, à misȉilɛnɛ́. Aà da yá̃piɔ
kũa a nɔ̀sɛ guu píi.
52 Yesu zɔ̃ɔkȕ, aà ɔ̃nɔ kȁfi, mɛ́ a na ń Luao ń
gbɛ̃nazȉnaɔ.†

3

Zãa Da'ilɛna waasokpaa
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zãa 1.19-28)

1 Sezaa Tibelia kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃ode guu Pɔ̃nsi Pi-
lati mɛ́ Yude bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, Elodi lɛ́ kible Galile, aà
dãuna Filipi lɛ́ kible Itule bùsu ń Takɔni bùsuowa,
mɛ́ Lisania lɛ́ kible Abilɛni bùsuwa.
2 Anasi ń Kaaifao mɛ́ sa'onkiaɔ ũ. Gɔɔ bee ɔ̃ Lua
yã'ò Zakali nɛ́ Zãaɛ gbáau.
3 Ɔ à fɛ̀lɛ lɛ́ bɛbɛ Yuudɛ̃ baale ń baalao píi, àlɛ
waasokɛ gbɛ́̃ɔnɛ. A òné aa nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ, Lua
i ń duuna kɛ́̃má.
4 Màa yá̃ pɔ́ ãnabi Isaia ò a lá guu kɛ̀ à mɛ̀:
Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau,
àlɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.
5 Guzulɛ píi a tata,
gbɛ̀ lɛsȉɔ ń sȉsȉɔ daaȉ píi.
Zɛ́ koleaɔ poo súsu,
zɛ́ tòũtoũɔ daaȉ,
6 gbɛ́̃pii i e lá Lua ȉ ń suaba.*
7 Bíla ȉɔ mɔ aà kɛ́̃i da'ilɛkɛi, ɔ̃ ȉ onɛ́: Gbɛ̃nazȉn
píligonaɔ! Démɛ lɛdàwá à bàasi pɔkũma pɔ́ Lua a
bɔbɔmáɛi?

---

† **2:52** 1Sam 2.26, Yaa 3.4 * **3:6** Isa 40.3-5

8 A̋ nɔ̀sɛlilɛa yá̋ kɛ, wi dɔ̃ kɛ́ a lilɛ. Kɛ́ Ablahaũ dɛ
á dezi ũ, ásu dilɛ bee mɛ́ a á bɔo. Málɛ oɛ́, Lua a fɔ̃
gbɛɛ beeɔ kɛ Ablahaũ buiɔ ũ.
9 Mɔo dilɛa líɔzi kɔ̀. Lí pɔ́ lɛ́ nɛ́ maa io, wa zɔ̃ zu
tɛ́uɛ.
10 Bíla aà là: Tó màaɛ, wá kɛ kpelewa ni?
11 A wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ula vı̃ mɛ̀n pla, aà ado
kpa gbɛ̃́ pɔ́ vı̃owa. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔblea vı̃, aà kɛ màa lɔ.
12 Ɔsinaɔ mɔ̀ da'ilɛkɛi, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Mɛtulu, wá
kɛ kpelewa ni?
13 A wèmá à mɛ̀: A̋su ɔ̃asimá dɛ lá wa dı̃lɛlao.
14 Sosaɔ aà là aa mɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ wá kɛa ni? A ɔ̀nɛ́:
A̋su gbãamɔ gbɛ̃́ɔnɛ à ń bleo. A̋ zɛ ń fı̃a pɔ́ wı̃ boɛ́o.
15 Gbɛ̃́ɔ pɔna lɛ́ dɛdɛ. Gbɛ̃́pii lɛ́ làasookɛ a nɔ̀sɛ guu
Zãa yá̋wa, tó aɔ dɛ Mɛsii ũ.
16 Zãa ɔ̀nɛ́ píi à mɛ̀: Mi á da'ilɛkɛ ń íoɛ, ãma gbɛ̃e
lɛ́ mɔ́, aà iko dɛmala, mi ka mà aà sabala bɔbɔ̀ɛo.
Ɔmɛ a á da'ilɛkɛ ń Lua Nisı̃nao ń tɛ́o.†
17 A gbaana kũa à pɔ́ fãò, i pɔ́wɛna ká a dɔ̃u, i a
sào ka tɛ́ gasai guu.
18 Zãa baonakpaanɛ́ guu, à nàɛmá ń yãpãleɔ
dasi.
19 Kɛ́ à yá̋ pɔ́ kí Elodi kɛ̀ a dãuna na Elodia yá̋
musu ń vãi pãle pɔ́ a kɛ̀ɔ bɔ̀ɛ̀ gupuau píi,
20 ɔ̃ Elodi ɛ̀a yãvãikɛ̀ lɔ, à Zãa dàkpɛu.
21 Kɛ́ Zãa lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ píi, à Yesu da'ilɛkɛ̀ sɔ̃. Gɔɔ
pɔ́ Yesu lɛ́ wabikɛ, luabɛ wɛ̃̀aa,
22 ɔ̃ Lua Nisı̃na sù lán felenawa à dı̃ɛ̀. Ɔ wà yã'o
mà bɔa luabɛ à mɛ̀: Ma Nɛ́n n ũ, má yenzi, ma pɔ
kɛ̀ma na.‡

† **3:16** Zı̃n 2.3-4 ‡ **3:22** Soũ 2.7, Isa 42.1

Bui pɔ́ Yesu bɔ̀ ń guuɔ
(Mat 1.1-17)

23 Gɔɔ pɔ́ Yesu a zɨ̃́ dàalɛ, a wɛ̃̀ baakwi taa vɨ̃́. Wàlɛ
e Yosɛfu nɛ́ɛ.
Yosɛfupi sɔ̃ Heli nɛ́ɛ,
24 Helipi sɔ̃ Mata nɛ́ɛ,
Matapi sɔ̃ Levii nɛ́ɛ,
Leviipi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́ɛ,
Mɛlɛkipi sɔ̃ Yana nɛ́ɛ,
25 Yanapi sɔ̃ Yosɛfu nɛ́ɛ,
Yosɛfupi sɔ̃ Matatia nɛ́ɛ,
Matatiapi sɔ̃ Amɔsi nɛ́ɛ,
Amɔsipi sɔ̃ Nauũ nɛ́ɛ,
Nauũpi sɔ̃ Ɛsɛli nɛ́ɛ,
Ɛsɛlipi sɔ̃ Nage nɛ́ɛ,
26 Nagepi sɔ̃ Maatu nɛ́ɛ,
Maatupi sɔ̃ Matatia nɛ́ɛ,
Matatiapi sɔ̃ Sɛmɛi nɛ́ɛ,
Sɛmɛipi sɔ̃ Yosɛku nɛ́ɛ,
Yosɛkupi sɔ̃ Yoda nɛ́ɛ,
Yodapi sɔ̃ Yohanani nɛ́ɛ,
27 Yohananipi sɔ̃ Lesa nɛ́ɛ,
Lesapi sɔ̃ Zolobabɛli nɛ́ɛ,
Zolobabɛlipi sɔ̃ Salatiɛli nɛ́ɛ,
Salatiɛlipi sɔ̃ Nɛli nɛ́ɛ,
Nɛlipi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́ɛ,
28 Mɛlɛkipi sɔ̃ Adi nɛ́ɛ,
Adipi sɔ̃ Kosaũ nɛ́ɛ,
Kosaũpi sɔ̃ Ɛlɛmadaũ nɛ́ɛ,
Ɛlɛmadaũpi sɔ̃ Ɛɛ nɛ́ɛ,
Ɛɛpi sɔ̃ Yozuee nɛ́ɛ,
29 Yozueepi sɔ̃ Ɛliɛzɛɛ nɛ́ɛ,
Ɛliɛzɛɛpi sɔ̃ Yoliũ nɛ́ɛ,

Yoliũpi sɔ̃ Mata nέε,
Matapi sɔ̃ Levii nέε,
Leviipi sɔ̃ Simεɔ nέε,
30 Simεɔpi sɔ̃ Yuda nέε,
Yudapi sɔ̃ Yosεfu nέε,
Yosεfupi sɔ̃ Yonaũ nέε,
Yonaũpi sɔ̃ Ɛliakiũ nέε,
Ɛliakiũpi sɔ̃ Mεlεa nέε,
31 Mεlεapi sɔ̃ Mεna nέε,
Mεnapi sɔ̃ Matata nέε,
Matatapi sɔ̃ Natã nέε,
Natãpi sɔ̃ Davidi nέε,
Davidipi sɔ̃ Yεse nέε,
32 Yεsepi sɔ̃ Ɔbεdi nέε,
Ɔbεdipi sɔ̃ Bɔazu nέε,
Bɔazupi sɔ̃ Salamɔ nέε,
Salamɔpi sɔ̃ Naasɔ̃ nέε,
Naasɔ̃pi sɔ̃ Aminadabu nέε,
33 Aminadabupi sɔ̃ Adami nέε,
Adamipi sɔ̃ Aani nέε,
Aanipi sɔ̃ Ɛsεlɔũ nέε,
Ɛsεlɔũpi sɔ̃ Pεlεzi nέε,
Pεlεzipi sɔ̃ Yuda nέε,
Yudapi sɔ̃ Yakɔbu nέε,
34 Yakɔbupi sɔ̃ Izaaki nέε,
Izaakipi sɔ̃ Ablahaũ nέε,
Ablahaũpi sɔ̃ Tela nέε,
Telapi sɔ̃ Nakɔɔ nέε,
Nakɔɔpi sɔ̃ Selugi nέε,
35 Selugipi sɔ̃ Leu nέε,
Leupi sɔ̃ Pεlεgi nέε,
Pεlεgipi sɔ̃ Ɛbεlu nέε,
Ɛbεlupi sɔ̃ Sela nέε,

Selapi sɔ̃ Kena nɛ́ɛ,
36 Kenapi sɔ̃ Aapasa nɛ́ɛ,
Aapasapi sɔ̃ Sɛũ nɛ́ɛ,
Sɛũpi sɔ̃ Nɔee nɛ́ɛ,
Nɔeepi sɔ̃ Lemɛki nɛ́ɛ,
Lemɛkipi sɔ̃ Mɛtusela nɛ́ɛ,
37 Mɛtuselapi sɔ̃ Ɛnɔki nɛ́ɛ,
Ɛnɔkipi sɔ̃ Yɛlɛdi nɛ́ɛ,
Yɛlɛdipi sɔ̃ Maalalee nɛ́ɛ,
Maalaleepi sɔ̃ Kena nɛ́ɛ,
Kenapi sɔ̃ Ɛnɔsi nɛ́ɛ,
38 Ɛnɔsipi sɔ̃ Sɛti nɛ́ɛ,
Sɛtipi sɔ̃ Adamu nɛ́ɛ,
Adamupi sɔ̃ Lua nɛ́ɛ.

4

Yesu yɔ̃a
(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

1 Yesu lɛ́ su ń Yuudẽo Lua Nisi̋na pɛɛawà guu, ɔ̃
Nisi̋napi gɛ̀aànɔ gbáau.
2 Ibiisi aà yɔ̏ we e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔe bleo. Kɛ́ gɔɔ
blapi pà, nɔana lɛ́ aà dɛ.
3 Ɔ Ibiisi ò̀ɛ: Tó Lua Nɛ́n n ũ, o gbɛɛ bee li pɛ̃ɛ ũ.
4 Yesu wèwà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Pɔblea ɔ̃ gbɛ̃nazi̋na kuò adoo.*
5 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ musu, ɔ̃ à dű́nia kpalaɔ ɔ̀lɔ̀ɛ píi
a zɛgbɛu gɔ̏ɔ
6 à mɛ̀: Má n gba iko beeɔ píi ń a gawio. A ku ma
ɔzi̋ɛ, gbɛ̃́ pɔ́ má yei má kpawàɛ.
7 Tó n kulɛmɛɛ lé, a gɔ̃ n pɔ́ ũɛ píi.
8 Yesu wèwà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:

* **4:4** Iko 8.3

Kúlɛ Dii n Luaɛ,
níɔ zɔbleɛ̀ ado.†
9 Ɔ à gɛ̀aànɔ Yelusalɛũ, à aà zɛ̀ Lua kpɛ́ misonaa à
mɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, ɔkpa nzĩ̀ai,
10 asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀:
Lua a n yã'o a malaikaɔnɛ aa n dɔ̃́a.
11 Wà mɛ̀ lɔ:
Aa ɔdama, kɛ́ ńsu gɛ̃nalɛ gbɛwao yã́i.‡
12 Yesu wèwà à mɛ̀: Wà mɛ̀,
ńsuli Dii n Lua lɛ ǹ gwao.§
13 Kɛ́ Ibiisi Yesu yɔ̃̀ ń yã́piio a lào, ɔ̃ à aà tò we e gɔɔ
pãle.

Nazalɛtideɔ gia Yesu ńdaikɛi
(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu ɛ̀a tà Galile ń Lua Nisĩ̀na gbãao, ɔ̃ aà tɔ́ lĩ̀
bùsupia píi.
15 I yãdadanɛ́ ń lousisikpɛɔ guu, mɛ́ gbɛ̃́pii ì aà
tɔnasi.
16 Ɔ à gɛ̀ Nazalɛti, gu pɔ́ à nɛblèu. Kã́mabogɔɔzĩ̀ à
gɛ̀ lousisikpɛu lá ì kɛwa. A fɛ̀lɛ à kyokɛ,
17 ɔ̃ wà ãnabi Isaia taala kpàwà. Kɛ́ a pòo, à bɔ̀ gu
pɔ́ wà yã́ɛ bee kɛ̃̀uwa à mɛ̀:
18 Dii Nisĩ̀na kua.
A ma sɛ mà baonakpa taasideɔnɛ,
à ma zĩ̀ mà gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ kpàwakɛ
gbɛ̃́ pɔ́ aa ńzĩ̀a vĩ̀oɔnɛ,
mà wɛwɛ̃a kpàwakɛ vĩ̀aɔnɛ,
mà gbɛ̃́ pɔ́ yeaɔ polo,
19 mí Dii gbɛ̃kɛkɛnɛgɔɔ kpàwakɛ.*

† **4:8** Iko 6.13 ‡ **4:11** Soũ 91.11-12 § **4:12** Iko 6.16 * **4:19** Isa 61.1-2

20 Ɔ à lápi kòo a kpà dɔnlɛdewa, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ aa
ku kpɛ́uɔ wɛ́ fi̋wà píi.
21 Ɔ à yãsɛ̀ à mɛ̀: Lua yɑ̃́ɛ bee pà gbã, lá álɛ maɛwa.
22 Yɑ̃̋maa pɔ́ dɔ aà lɛ́u bɔ̀ ń saɛ píi, ɔ̃ aalɛ aà tɔnasi. Ɔ
aa mɛ̀: Yosɛfu nɛ́ nolo?
23 Ɔ a ònɛ́: Má dɔ̃ sɑ̃́asã kɛ́ á yáasiɛ bee kɛmɛɛ. Tó
ń lòotoo ũ, ǹ nzi̋a gbɑ̃́gbã. A̋ omɛɛ mà yɑ̃́ pɔ́ á mà
má kɛ̀ Kapɛnaũ kɛ ma bɛ wɛ̃́lɛu la lɔ.
24 Si̋ana málɛ oɛ́, ãnabi líɔ gbia a bɛ wɛ̃́lɛuo.
25 Málɛ oɛ́ si̋ana guu, kɛ́ luabɛ zɛ́ tà Ɛlia gɔɔ, gyaa
gbɛ̃andoɔ ku dasi. Lou i mao e wɛ̃̀ àaɔ̃ ń mɔ sooloo,†
mɛ́ nɔan zɔ̃ɔ kà Isaili bùsuu píi,
26 kási Lua i Ɛlia zi̋ ń keewao, sema gyaa pɔ́ kú
Salɛpa wɛ̃́lɛu Sidɔ̃ saɛ.‡
27 A̋nabi Ɛlizi gɔɔ sɔ̃, Isaili bùsu kusudeɔ diɛ, kási
i ń kee gbɑ̃́gbão, sema Sili bùsu gbɛ̃́ Naama.§
28 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kú lousisikpɛuɔ yɑ̃́pi mà píi, an pɔ pà
maamaa.
29 Ɔ aa bɔ̀ ń Yesuo wɛ̃́nkpɛ, aa gɛ̀aànɔ si̋si̋ pɔ́ ń wɛ̃́lɛ
kálɛwà misonaa, kɛ́ aa ɔzɔ̃aàzi zi̋lɛ yɑ̃́i.
30 Ɔ à bɔ̀ ń guu à tà.

Yesu kua Kapɛnaũ
(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapɛnaũ, ɔ̃ àlɛ yɑ̃̋dadanɛ́ Galile bùsu
wɛ̃́lɛpiu kɑ̃́mabogɔɔzi̋.
32 Aà yɑ̃̋daanɛ́ bɔ̀ ń saɛ, asa aà yɑ̃́ iko vi̋ɛ.
33 Gɔ̃ɛ tɑ̃́adee ku lousisikpɛu we, ɔ̃ à wii gbãa lɛ̀ à
mɛ̀:

† **4:25** 1Kia 17.1 ‡ **4:26** 1Kia 17.8-16 § **4:27** 2Kia 5.1-14

34 Ɛe! Bɔ́ wá vi̋ ń kɔ̃oi Yesu Nazalɛti? N mɔ wá
kaalɛi yȁ? Má dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ a ũ, Lua gbɛ̃́ pɔ́ a kua
adoan n ũ.
35 Ɔ Yesu gi̋ tã́apiɛ à mɛ̀: Nílɛ! Go gɔ̃ɛpiwa. Ɔ tã́api
gɔ̃ɛpi nɛ̀ dasi guu à gòwà, i aà kɛ'i̋ao.
36 Bíli gbɛ̃́pii kȕ, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Bɔtaa bui yã́n
wei? Gwa, i̋ yãdilɛ tã́aɔnɛ ń iko gbãao, ɔ̃ aai̋ gɛ̃zɛa.
37 Ɔ aà bao li̋ bùsupia gupiiu.
38 Kɛ́ à bɔ̀ lousisikpɛu, ɔ̃ à tà Simɔɔ bɛ. Simɔɔ nada
lɛ́ mɛ̀wãakɛ maamaa, ɔ̃ wà a yã'ɔ̀ɛ̀.
39 Yesu zɛ̀ aà mizi̋ à gi̋ mɛ̀wãapiɛ, ɔ̃ aà mɛ ni̋ni.
Wegɔ̃ɔ à fɛ̀lɛ blɛkɛ̀nɛ́.
40 Kɛ́ i̋atɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u, gbɛ̃́ pɔ́ gyãe vi̋ɔ mɔ̀ńnɔ Yesuɛ, ɔ̃
à ɔnàna ń baadewa, à ń gbãgbã ń ń gyã bui dasio.
41 Tã́aɔ lɛ́ go gbɛ̃́ɔwa ń wiio dasi lɔ aa mɛ̀: Lua Nɛ́n
n ũ. Ɔ à gi̋nɛ́ aa yã'o, kɛ́ aa aà dɔ̃̀ Mɛsii ũ yã́i.
42 Kɛ́ gu dɔ̀, Yesu bɔ̀ wɛ̃́lɛu à gɛ̀ gusaɛna, ɔ̃ bíla lɛ́
aà wɛɛlɛ. Kɛ́ aa bɔ̀wà, aalɛ giɛ̀ aà ń tó we.
43 Ɔ a ònɛ́: Sema mà kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i baokpa
wɛ̃́lɛ ki̋niɔnɛ lɔ, asa a yã́i Lua ma zi̋i.
44 Ɔ à gɛ̀ lɛ́ waasokɛ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu.

5

Yesu a i̋wa sɛ̃́iaɔ sisia
(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

1 Zi̋ewa Yesu zɛa Gɛnɛzalɛti ísida gɔ̃sɔ̃lɛ, ɔ̃ bíla
kȁaaaȁzi Lua yãmaa yã́i, aalɛ naɛwà.
2 Ɔ à gó'ilɛna è kálɛa gɔ̃sɔ̃lɛ mɛ̀n pla, kpɔ̀wɛnaɔ
bɔ̀lɛ lɛ́ ń táaluɔ pipi.

3 Ɔ à gɛ̀ gópiɔ do pɔ́ dɛ Simɔɔ pɔ́ ũ guu, à wabikɛ̀wà
aà ɔzɔ̃i aà go gɔ̃sɔ̃wa yɔɔ. Ɔ zɔ̃lɛa gópi guu à yãdà
bílaɛ.
4 Kɛ́ à yã'ò a làa, ɔ̃ a ò Simɔɔɛ: Gɛ́ ń góo ísia à táalu
zu, á kpɔ kṹ.
5 Simɔɔ wèwà à mɛ̀: Mae, wa zĩkɛ̀ e gu gɛ̀ dɔ̀ò, wi
pɔe kũo, ãma lá ń ò, má kpá.
6 Kɛ́ aa kɛ̀ màa, aa kpɔ nàaa gĩligili e an táaluɔ ye
kɛ́kɛ̃i.
7 Ɔ aa ɔkɛ̀ ń zĩkɛndee pɔ́ kú gópi do guuɔnɛ aa mɔ
dɔńlɛ. Kɛ́ aa mɔ̀, aa kpɔ kà gó mɛ̀n plapiɔ pai e aa ye
kpálɛi.
8 Kɛ́ Simɔɔ Piɛɛ è màa, à kũlɛ Yesu gbázĩ à mɛ̀: Go
ma saɛ Dii, asa duunkɛnan ma ũ.
9 Bíli Simɔɔ kũ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa sãnuɔ píi kpɔ̀ gĩligili pɔ́
aa kũpi yãi.
10 Màa Zaaki ń Zãao, Zebedee nɛ́ pɔ́ aa dɛ kɔ̃gbɛ̃ɔ
ũ ń Simɔɔo bílikɛ̀ lɔ. Ɔ Yesu ò Simɔɔɛ: Nsu to vĩa n
kũo. Za gbã gbɛ̃nazĩna ɔ̃ ńyɔ̃ɔ wɛɛlɛ.
11 Kɛ́ aa kà ń ń góo gɔ̃sɔ̃lɛ, ɔ̃ aa apii tò we, aa bɔ̀
tɛaàzi.

Kusude gbã́gbãa
(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

12 Zĩewa Yesu kú wɛ̃́lɛe guu ɔ̃ gɔ̃ɛ pɔ́ kusu lĩaàla
mɔ̀. Kɛ́ à Yesu è, à wũlɛ a gbɛɛu à wabikɛ̀wà à mɛ̀:
Dii, tó n wei, ńyɔ̃ fɔ̃ gbãbɔmɛɛ.
13 Ɔ Yesu ɔbɔ̀ nàwà à mɛ̀: Ma wei, gɔ̃ gbãlɛsai.
Wegɔ̃ɔ aà kusu làa.
14 Ɔ Yesu òɛ̀: Nsu o gbɛ̃e mao. Gɛ ǹ ńzĩa ɔlɔ
sa'onaɛ, ní sa pɔ́ Mɔizi dĩlɛ o n gɔ̃a gbãlɛsai seela ũ
gbɛ̃́ɔnɛ.*

---

* **5:14** Lev 14.1-32

15 Yesu bao lȉgua dɛ yãala. Bíla ȉ kãaa, kɛ́ aa aà
yãma mɛ́ kɛ́ aà ń gbã́gbã ń ń gyãɔ yã́i.
16 Ɔ Yesu ȉ kɛ̃́má à gɛ wabikɛ gusaɛ.

Gbɛ̃kaaũa gbã́gbãa
(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

17 Zȉewa Yesu lɛ́ yãdanɛ́. Falisieɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeeɔ zɔ̃lɛa we. Aa bɔ̀ Galile ń Yude wɛ̃́lɛɔ
guu píiɛ ń Yelusalɛũo. Lua gbãa kuaànɔ, ɔ̃ àlɛ gyãeɔ
gbã̃gbã.
18 Ɔ gbɛ̃eɔ mɔ̀, aa gbɛ̃kaaũa sɛa ń mákɛlɛo, aalɛ
zɛwɛɛlɛ wà gɛ̃aànɔ aa aà dilɛ Yesu aɛ.
19 Lá aai gɛ̃kȉi eo dasi yã́i, ɔ̃ aa dɛ̀dɛaànɔ kpɛ́
musu. Aa kpɛ́pi fɔ̀̃, ɔ̃ aa aà pȉla ń a mákɛlɛo zã guu
Yesu aɛ.
20 Kɛ́ Yesu è aalɛ a náaikɛ, à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, n duuna
kɛ̃̀ma.
21 Yãdanɛdepiɔ ń Falisipiɔ an làasoo guu aa mɛ̀:
Dén gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ dɔ́ɛ ń Luao bee ũi? Démɛ a fɔ̃
duunakɛ̃mái, Lua ado bàasioi?
22 Yesu ń làasoo dɔ̃̀, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ làasoo
bee taa kɛ á sɔ̃ guui?
23 Tó má ò aà duuna kɛ̃̀wà, ge tó má ò aà fɛlɛ táa'o,
a kpele mɛ́ àai?
24 Má ò màa kɛ́ àɔ dɔ̃ Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ duunakɛ̃ama
iko vȉ dṹniau la. Ɔ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ: Má ònɛ, fɛlɛ ǹ
ń mákɛlɛ sɛ́ tá n bɛ.
25 Wegɔ̃ɔ à fɛ̀lɛ zɛ̀ ń wáa, à a wúlɛbɔpi sɛ̀ à tà a bɛ,
àlɛ Lua sáaukpa.
26 Baade píi lɛ́ gɔ̃̀ ɛlɛa, ɔ̃ aa Lua sáaukpà. Vȉa guu
aa mɛ̀: Wa dabu è gbã.

Levii sɩ́sia
(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gbɛa Yesu bɔ̀, ɔ̃ à ɔsina pɔ́ wɩ̀ mɛ Levii è zɔ̃lɛa
ɔsikpɛu. Yesu ɗɛ̀: Mɔ tɛmazi.
28 Ɔ à fɛ̀lɛ à pɔ́pii tò we à tɛ̀aàzi.
29 Ɔ à pɔnablɛ zɔ̃ɔ kɛ̀ a bɛ, à Yesu sɩ̀siwà ń ɔsinaɔ ń
gbɛ̃pãleɔ dasi, aalɛ pɔble.
30 Ɔ Falisiɔ ń ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ yã́kũtɛ̃kà aà
ɩ̀waɔzi aa mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ pɔble álɛ imi ń ɔsinaɔ ń
luayãdansaiɔi?
31 Ɔ Yesu a zãsɩ̀má à mɛ̀: Gbɛ̃́ gbãa bàa kú ń
lòotoooo, sema gyãe.
32 Mi mɔ gbɛ̃maaɔ sísii aa nɔ̀sɛlilɛo, sema du-
unkɛnaɔ.
33 Ɔ wa ɗɛ̀: Zãa ɩ̀waɔ ɩ̀ɔ lɛye, aaɔ wabikɛ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃.
Màaɛ ń Falisiɔ ɩ̀waɔ lɔ. Áma n gbɛ̃́ɔ ɩ̀ɔ pɔble aaɔ imiɛ.
34 Ɔ Yesu wɛ̀má à mɛ̀: Á we to nɔsɛna gbɛ̃́ɔ lɛye gɔɔ
pɔ́ nɔsɛnapi kúńnɔe?
35 A gɔɔ a mɔ́ kɛ́ wa nɔsɛnapi bɔ ń guu. Gɔɔ bee ɔ̃
aa lɛye sa.
36 Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Wɩ̀li pɔkasa dafu lí wa
dɩ̀ a zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa lé, pɔkasa dafu a yaaɛ,
mɛ́ a zi a kɔ̃sɛ ń a dafu pɔ́ wa dɩ̀upioo.
37 Wɩ̀li vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa,
vɛ̃ɛ dafu a tùu pũnaɛ, i kɔ́lɛ, tùu i ɔ̃̀ɔkpa.
38 Wɩ̀ vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu dafu guuɛ.
39 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ́ɛkɛ̀ ń vɛ̃ɛ zio lí a dafu sáaukpao, ɩ̀ mɛ
a zi mɛ́ na.

6

Kã́mabogɔɔzɩ̀
(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

1 Kã́mabogɔɔe zĩ́ Yesu lɛ́ pã blɛ bua, ɔ̃ aà ȉwaɔ
pɔ́wɛna wòlo aa a suumpà ń ɔu, aalɛ só.*
2 Ɔ Falisieɔ ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ yã́ pɔ́ dɛ wà kɛ
kã́mabogɔɔzȉo kɛi?
3 Yesu wèmá à mɛ̀: Lá Davidi ń a gbɛ̃́ɔ kɛ̀ gɔɔ pɔ́
nɔana lɛ́ ń dɛ, i a kyokɛo lé?
4 A gɛ̃̏ Lua ua, à pɛ̃ɛ pɔ́ wa kàlɛ Luaɛ sɛ sò, a kpà a
gbɛ̃́ɔwa,† pɛ̃ɛ pɔ́ gbɛ̃e lí sóo, sema sa'onaɔ bàasio.‡
5 Ɔ Yesu ònɛ́: Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ mɛ́ iko vȉ
kã́mabogɔɔwa.
6 Kã́mabogɔɔ pãle zĩ́ lɔ Yesu gɛ̃̏ lousisikpɛu, àlɛ
yãdanɛ́. Gɔ̃ɛe ku we, aà ɔplaa imia.
7 Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ lɛ́ Yesu kpakpa, tó
a gbɛ̃́pi gbã́gbã kã́mabogɔɔzȉ, wi e yãdaaàla.
8 A ń làasoo dɔ̏, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ imiapiɛ: Fɛlɛ zɛ zã
guu. Kɛ́ à fɛ̀lɛ zɛ̀ we,
9 ɔ̃ Yesu ònɛ́: Málɛ á láɛ. A zɛvȉ wà yãmaakɛ
kã́mabogɔɔzȉ yȁ, ge yãvãiɛ? Wà gbɛ̃́ misi yȁ, ge wà
aà dɛɛ?
10 Yesu wɛpȁńla ḿpii, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ imiapiɛ: N
n ɔpi poo. Kɛ́ a pòo, ɔ̃ aà ɔ sù a gbɛu.
11 Falisiɔ pɔ fɛ̃̀ maamaa, ɔ̃ aa lɛkpàaȉ Yesuzi lá aa
kɛɛ̀ yã́ musu.

Iwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɛa (Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

12 Gɔɔ bee Yesu bɔ̀ gɛ̀ wabikɛi sȉsȉ musu, ɔ̃ a kú ń
wabikɛa Luawao e gu gɛ̀ dɔ̀ɔ̀.
13 Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ à a ȉwaɔ kȁaa, à gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɛ̀ ń
guu à ń dílɛ zȉnaɔ ũ.

---

* **6:1** Iko 23.25 † **6:4** 1Sam 21.1-6 ‡ **6:4** Lev 24.9

14 Gbɛ̃́piɔ tɔ́n kɛ: Simɔɔ pɔ́ à tɔkpàɛ̀ Piɛɛ, aà dãuna
Ȁndelee, Zaaki, Zãa, Filipi, Batelemii,
15 Matiee, Tomaa, Alafe nɛ́ Zaaki, Simɔɔ pɔ́ wȉ oɛ̀
Gínzȉao,
16 Zaaki nɛ́ Yudasi ń Yudasi Isaliɔti pɔ́ gɔ̃̀ Yesu
bɔnkpɛde ũo.
17 Yesu pȉlańnɔ à zɛ̀ gusalalaa, gu pɔ́ aà ȉwa kȉniɔ
ń bílao kuu. Aa bɔ̀ Yelusalɛũɛ ń Yude bùsuo píi ń
ísialɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Tii ń Sidɔ̃o saɛɔ.
18 Aa mɔ̀ aà yãmai, mɛ́ kɛ́ aà ń gbã́gbã ń ń gyãɔ
yã́i. Gbɛ̃́ pɔ́ tã́a lɛ́ ȉadamáɔ gbã̀gbã lɔ.
19 Gbɛ̃́pii lɛ́ wɛɛlɛ ɔkãwà, asa gbãa lɛ́ bɔ aà guu, àlɛ
gbɛ̃́pii gbãgbãɛ.
20 Ɔ à wɛsɛ̀ a ȉwaɔ gwà à mɛ̀:

Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ taasikɛɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i dɛ á pɔ́ ũɛ.
21 Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ nɔana lɛ́ á dɛ gbãɔ ũ,
asa á kã́.
Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ɔ́ɔlɔ gbãɔ ũ,
asa á yáalɔ.
22 Báaadeɔn á ũ, tó wà zàágu mɛ́ wà gȉázi,
mɛ́ wà á sɔ̃sɔ̃ mɛ́ wà á tɔbɛ̃ɛsȉ Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ yã́i.
23 Gɔɔ pɔ́ yã́ beeɔ á lé, àɔ vȉvȉ ń pɔnao, asa á asea zɔ̃ɔ
luabɛ. Beewa an deziɔ kɛ̀ ãnabiɔnɛ.
24 Waiyoo á ɔdeɔ,
a mɛ nama è kɔ̀.
25 Waiyoo á gbɛ̃́ pɔ́ á kãa gbãɔ,
nɔana a á dɛ.
Waiyoo á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ yáalɔ gbãɔ,
á wɛ̃nakɛ, á ɔ́ɔlɔ.
26 Waiyoo ápiɔ, tó gbɛ̃́pii lɛ́ á tɔnasi,

asa beewa an deziɔ kɛ̀ ãnabi ɛgɛnaɔnɛ.

Yea ibɛɛzi
(Mat 5.38-48)

27 Málɛ o á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ma yãmaɔnɛɛ, àɔ ye á ibɛɛɔzi,
à maakɛ gbɛ̃́ pɔ́ zaáguɔnɛ.
28 A̋ samaa'o gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ savãi'oɛ́ɔnɛ. A̋ wabikɛ gbɛ̃́
pɔ́ aaȉ ȉadawáɔnɛ.
29 Tó gbɛ̃́ n sãnkɛ n gɛɛ dowa, ǹ ado dɔɛ̀ lɔ. Tó gbɛ̃́
n ulada sȉma, ńsu giɛ̀ ń n danziioo.
30 Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ gbɛ̀ama píi kpawà. Tó gbɛ̃́ n pɔ́ sȉma,
ńsu gbɛawào.
31 Lá á ye wà kɛɛ́, à kɛnɛ́ màa sɔ̃.
32 Tó gbɛ̃́ pɔ́ aa yeáziɔ ɔ̃ áliɔ yeńzi, bɔ́ sáau bee vȉi?
Baa luayãdansaiɔ ȉɔ ye gbɛ̃́ pɔ́ yeńziɔziɛ.
33 Tó gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ maakɛɛ́ɔ ɔ̃ áli maakɛnɛ́, bɔ́ sáau
bee vȉi? Baa luayãdansaiɔ ȉ kɛ màaɛ.
34 Tó gbɛ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔi à pɔ́ emáɔ ɔ̃ áli pɔ́ sɛ̃ané, bɔ́
sáau bee vȉi? Asa luayãdansaiɔ ȉ pɔ́ sɛ̃akɔ̃ɛ a ea a lɛ́
gbɛu yãíɛ.
35 Aɔ ye á ibɛɛɔzi à maakɛnɛ́, à pɔ́ sɛ̃anɛ́ wɛdɔisai, í
asea zɔ̃ɔ e, íɔ dɛ Musude nɛ́ɔ ũ, asa ȉ maakɛ guluɔnɛ
ń gbɛ̃vãiɔɛ.
36 Aɔ sósobi vȉ lá á Mae sósobi vȉwa.

Kɔ̃ tàae'ea
(Mat 7.1-6)

37 A̋suli gbɛ̃́ tàae eo, Lua a á tàae e sɔ̃o. A̋suli
yãda gbɛ̃́ao, Lua a yãdaálao. A̋ sùuukɛ ń gbɛ̃́ɔ, Lua
i sùuukɛánɔ.
38 A̋ gbɛ̃́ gba pɔ́, Lua i á gba. A zaa maa pɔ́ á gbɛ̃̀gbɛ̃
à wɛ̃̀ à pà yɛlɛlɛ káɛ́ á ula lɛ́u. Asa zaa pɔ́ ń yɔ̃̀u gbɛ̃́ɛ
ɔ̃ Lua a yɔ̃unɛ sɔ̃.

39 Ɔ à yãtaa ònɛ́ à mɛ̀: Vl̀a a fɔ̃ dɔaa vl̀aɛe? An pla
ḿpii aa zu ɛuo lé?
40 Iwa líɔ dɛ a diilao. Gbɛ̃́ pɔ́ yãdàda a làa dɛ lá a
diiwaɛ.
41 Bɔ́yãi ńlɛ sɛ̃̀kɔna pɔ́ da n gbɛ̃́dee wɛ́u e, mɛ́ ńlɛ
lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u yãdao ni?
42 N gbɛ̃́ pɔ́ ńlɛ lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u eo, kpelewa
ńyɔ̃ e o n gbɛ̃́deeɛ aà to ǹ sɛ̃̀kɔna pɔ́ da aà wɛ́u bɔɛ̀i?
Mɔafilide! Limiɔna pɔ́ da n wɛ́u bɔ gl̃a, ní gu'e
wásawasa kɛ́ ǹ sɛ̃̀kɔna pɔ́ kú n gbɛ̃́dee wɛ́u bɔɛ̀.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

43 Lí maa lí nɛ́ vãi io, lí vãi lí nɛ́ maa io.
44 Wl̀ lí píi dɔ̃ a bɛwaɛ. Wl̀li kpa bo lɛ̀ líwao, wl̀li
kukɛ kàelɛwao.
45 Gbɛ̃maa l̀ maa bɔ a sɔ̃̀ làasoo maaɔ guuɛ.
Gbɛ̃vãi sɔ̃ l̀ vãi bɔ a sɔ̃̀ làasoo vãiɔ guuɛ. Asa yã́ pɔ́
kɔ̃̀ sɔ̃ guu ɔ̃ lɛ́ l̀ o.

46 Bɔ́yãi iɔ ma sisi Dii, Dii, mɛ́ ili yã́ pɔ́ má ò kɛo
ni?
47 Gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ma kl̃́i à ma yãmà mɛ́ a kɛ̀, má ɔlɔ́ɛ lá
ade dɛ.
48 A dɛ lán ɛ̃bona pɔ́ ɛyɔ̃̀ zã̀zã à kpɛ́ kpàlɛ
gbɛwawaɛ. Kɛ́ swa pà, í dàgua à kà kpɛ́pizi, i deeo,
kɛ́ wa bò maa yã́i.
49 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma yãma mɛ́ àlɛ kɛo dɛ lán ɛ̃bona pɔ́
kpɛ́ kpàlɛ tɔɔlɛa pã ɛ̃yɔ̃saiwaɛ. Kɛ́ swa'i kài, ɔ̃ à kwɛ̀
gɔ̃̀ɔ. Kpɛ́pi ɔ̃̀ɔkpaa kɛ̀ zɔ̃ɔ.

7

Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zi̋kɛna gbấgbãa (Mat 8.5-13)

1 Kɛ́ Yesu yấ beeɔ ò gbɛ̃́ɔnɛ píi a làa, ɔ̃ à gɛ̀
Kapɛnaũ.
2 Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔe ku we, a zi̋kɛna vi̋, a yeaàziɛ
maamaa, ɔ̃ àlɛ gyãkɛ à kà gaa.
3 Kɛ́ aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ zȉ
wabikɛiwà aà mɔ a zi̋kɛnapi misiɛ.
4 Kɛ́ aa kà Yesu ki̋i, aa wabikɛ̀wà kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃ aa mɛ̀:
Gbɛ̃́pi kà ǹ dɔaàlɛ.
5 A ye wá buizi, ɔ̃mɛ lousisikpɛ dɔ̀wɛ̃ɛ.
6 Ɔ Yesu gɛ̀ńnɔ. Kɛ́ à kà kãi ń aà bɛo, ɔ̃ sosaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔpi a gbɛ̃naɔ zȉ a òńɛ́: A oɛ̀ asu i̋ada azi̋awao,
mi ka kɛ́ aà gɛ̃ ma kpɛ́uo.
7 Ayãmɛto má di̋lɛ mi ka mà mɔ aà ki̋i mazi̋ao. A
oɛ̀ aà yã'o, ma zi̋kɛna i gbấgbã.
8 Asa mapi sɔ̃, wa iko vi̋aɛ, mɛ́ má iko vi̋ sosaɔwa.
Mi o an gbɛ̃doɛ aà gɛ́, ɔ̃ i̋ gɛ́. Mi o a pãleɛ aà mɔ́, ɔ̃ i̋
mɔ́. Mi o ma zi̋kɛnaɛ aà kɛ́ bee kɛ, ɔ̃ i̋ kɛ.
9 Kɛ́ Yesu yấpi mà, à bɔ̀ aà saɛ. Ɔ à li̋li a ò bíla
pɔ́ tɛaziɛ: Málɛ oɛ́, mi e gbɛ̃e ma náaikɛ̀ kɛ́wao, baa
Isailiɔ guu.
10 Kɛ́ zi̋napiɔ ɛ̀a sù, aa è zi̋kɛnapi gbằgbã.

Gyaa nɛ́ mɛ̀ndona vua

11 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ wi̋ mɛ Naini. Aà i̋waɔ
ń gbɛ̃pãleɔ gɛ̀aànɔ dasidasi.
12 Kɛ́ à kà kãi ń wɛ̃́lɛpi bi̋ibɔlɛo, a è wa gɛ sɛa wà
bɔ̀ò. Gyaa nɛ́ mɛ̀ndonaɛ. Wɛ̃́lɛpideɔ kú ń nɔɛpio
dasi.
13 Kɛ́ Dii aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ a òɛ̀: Nsu ɔ́ɔlɔo.

14 Ɔ à sɔ̃̀ gɛpizi à ɔkà̃ aà pɛwa. Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ sɛaɔ zɛ̀, ɔ̃
à mɛ̀: Ɛwaaso, má ònɛ vu.
15 Ɔ gɛpi fɛ̀lɛ zɔ̃̀lɛ à nà yã'oawa. Ɔ Yesu aà kpà aà
dawa.
16 Vĩa gbɛ̃́pii kṹ, aa Lua sáaukpà aa mɛ̀: Wa ãnabi
zɔ̃ɔ è wá guu. Aa mɛ̀ lɔ: Lua mɔ̀ a gbɛ̃́ɔ gwai.
17 Ɔ Yesu bao lĩ Yude bùsua ń bùsu pɔ́ liaaiɔ píi.

Zãa Da'ilɛna zĩ́naɔ
(Mat 11.1-19)

18 Zãa ĩwaɔ yã́ bee dàu aa sĩuɛ̀ píi. Ɔ Zãa ń gbɛ̃ɔn
plaɔ sĩsi,
19 à ń zĩ́ Diiwa aa aà la, aàpi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa,
ge wàɔ wɛdɔ gbɛ̃pãlezie?
20 Kɛ́ gbɛ̃́piɔ kà Yesu kĩ́i, aa òɛ̀: Zãa Da'ilɛna mɛ́
wá zĩ́ wà n la, ḿmɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ wɛdɔ
gbɛ̃pãleziɛ?
21 Wegɔ̃ɔ Yesu gbɛ̃́ɔ gbà̃gbã dasi ń ń gyãɔ ń ń
wãwãɔ ń ń tã́aɔ. A tò vĩ̀aɔ gu'è dasi lɔ.
22 Ɔ a ò Zãa zĩ́naɔnɛ: A gɛ yã́ pɔ́ á è mɛ́ á màɔ
dau siuɛ̀. A oɛ̀ vĩ̀aɔ lɛ́ gu'e, ɛɛɔ lɛ́ táa'o, málɛ gbãbɔ
kusudeɔnɛ, swãdoɔ lɛ́ yãma, gɛɔ lɛ́ vu, taasideɔ lɛ́
baona waaso ma.*
23 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lí fuao ũ.
24 Kɛ́ Zãa zĩ́naɔ tà, Yesu nà aà yã'oa bílaɛwa à mɛ̀:
Bɔ́ a gɛ gwai gbáaui? Fee pɔ́ ĩ́ana lɛ́ deedee yà̃?
25 Bɔ́ a gɛ gwai wei? Gbɛ̃́ pɔ́ pɔkasa zãɛ naaàzi yà̃?
Namablena pɔ́ aaĩ pɔkasa maa daɔ ĩɔ ku kibɛɛ.
26 Bɔ́ a gɛ gwai wei? Ãnabi yà̃? Ao! Málɛ oɛ́ a dɛ
ãnabia se.
27 Asa Zãapi wà aà yã́ kɛ̃̀ láu wà mɛ̀:

---

* **7:22** Isa 35.5-6, 61.1

Má a zı̃̀na gbaɛ aà dɔaa zɛkɛkɛnɛ.†
28 Málɛ oɛ́, nɔɛ nɛ'ia guu wi nɛ́e i à kà Zãawao. N
beeo gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ ũ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i guu
dɛaàla.
29 Kɛ́ gbɛ̃́pii aà yãmà, baa ɔsinaɔ, ɔ̃ aa yãnakpà
Luawa, ɔ̃ Zãa ń da'ilɛkɛ̀.‡
30 Falisiɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ sɔ̃ aa gı̃̀ yã́ pɔ́ Lua
dı̃̀lɛ à kɛnɛ́i, ɔ̃ aai wei Zãa ń da'ilɛkɛ̀o.
31 Bɔ́ má gbãgbɛ̃ɔ lɛɛũ̀i? Bɔ́ aa bɔ̀wài?
32 Aa bɔ̀ nɛ́ pɔ́ kú gãaɛ aalɛ lɛzukɔ̃iɔwaɛ aalɛ mɛ:
Wa kulɛ pɛ̀ɛ́, i ɔ̃wão.
Wa wɛ̃nalɛ sı̃̀ɛ́, i ɔ́ɔlɔo.
33 Asa Zãa Da'ilɛna mɔ̀, i pɛ̃ɛ soo, i vɛ̃ɛmio, ɔ̃ a mɛ̀
tã́adeɛ.
34 Gbɛ̃nazı̃̀n Nɛ́ mɔ̀, ı̃̀ pɔble, ı̃̀ imi, ɔ̃ a mɛ̀ asiade
wɛ̃minaɛ, ɔsinaɔ ń luayãdansaiɔ gbɛ̃naɛ.
35 Wı̃̀ ɔ̃nɔ dɔ̃ ɔ̃nɔnaɔ yãkɛawaɛ.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gbɛ̀a aà mɔ pɔbleanɔ. Yesu gɛ̀ aà
bɛ, ɔ̃ àlɛ pɔble gɛngɛsɛkɛa.
37 Nɔɛ dɔ́ɛ'ı̃̀idee ku wɛ̃́lɛpi guu. Kɛ́ a mà Yesu lɛ́
pɔble Falisipi bɛ, ɔ̃ à gɛ̀ we tulale loona kũa.
38 A zɛ̀ aà kpɛ aà gbázı̃̀, àlɛ ɔ́ɔlɔ. Aà wɛ́'i lɛ́ ká aà
gbakpɛaa, ɔ̃ a wàa ń a mikão, à lɛpɛ̀pɛ aà gbáwa, ɔ̃
à tulalepi kàwà.
39 Kɛ́ Falisi pɔ́ aà sı̃̀sipi è màa, ɔ̃ a ò a sɔ̃ guu:
Tó gbɛ̃́piá ãnabiɛ, dɔ̃ à nɔɛ pɔ́ lɛ́ ɔkãwapi taa dɔ̃̀, kɛ́
dɔ́ɛ'ı̃̀ideɛ.
40 Ɔ Yesu ò Falisipiɛ: Simɔɔ, má yãe vı̃̀ mà onɛ.
Simɔɔ mɛ̀: O, Mɛtulu.

---

† **7:27** Mal 3.1 ‡ **7:29** Luk 3.12

41 Yesu mɛ̀: Dakɛnae mɛ́ kú, gbɛ̃ɔn plaɔ aà fĩa
kũa, gbɛ̃do ɔ̃́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa pla ń basɔoo, gbɛ̃do sɔ̃
ɔ̃́nusu ɔwatɛ̃ blakwi.
42 Lá aa pɔe vĩ̀ aa fĩaboɔ̀o, ɔ̃ à ń kɛ̃́ an pla ḿpii. An
guu, démɛ aɔ yeaàzi dɛ a deelai?
43 Simɔɔ wèwà à mɛ̀: Málɛ e gbɛ̃́ pɔ́ wà aà kɛ̃̀ ń ɔ
zɔ̃ɔoɛ. Yesu ò̀ɛ̀: N wè maaɛ.
44 Ɔ Yesu aɛdɔ̀ nɔɛpiwa, a ò Simɔɔɛ: N nɔɛpi èa? Kɛ́
ma gɛ̃ n bɛ, ni í kpaa n ma gbá pĩ̀pio, ɔ̃ nɔɛpi ma gbá
pĩ̀pi ń a wɛ́'io, a wàa ń a mikão.
45 Ni lɛ́pɛao. Nɔɛpi sɔ̃, za gɔɔ pɔ́ ma gɛ̃ la, i kã́mabo
ń lɛ́pɛa ma gbáwaoo.
46 Ni nísidɔɔ ma miwao. Nɔɛpi sɔ̃ à tulale kà ma
gbáɔwa.
47 Ayãmɛto málɛ onɛ, a yemazi maamaa kɛ́ aà
duun zɔ̃ɔ kɛ̃̀wà yã́iɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ wà aà kɛ̃̀ ń a yɔɔnao sɔ̃,
aɔ ye adei yɔɔnnɔ sɔ̃ɛ.
48 Ɔ a ò nɔɛpiɛ: N duuna kɛ̃̀ma.
49 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ pɔble sãnuɔ ò̀kɔ̃ɛ: Dén gbɛ̃́pi ũ kɛ́
àlɛ duunakɛ̃mái?
50 Ɔ Yesu ò nɔɛpiɛ: Ma náai pɔ́ ńlɛ kɛ n suabà. Ta
bɛ aafia.

8

Nɔɛ pɔ́ tɛ́ Yesuziɔ

1 Bee gbɛa Yesu bɛ̀bɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, mɛɛwiaɔ ń
zɔ̃ɛwiaɔ píi, àlɛ waasokɛ, àlɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i
baokpanɛ́. Aà ĩ̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ gɛ̀aànɔ
2 ń nɔɛ pɔ́ à tã́agònɛ́ à ń gbãgbã ń ń gyãɔɔ.
Maliama pɔ́ wĩ̀ mɛ lɔ Maliama Madelɛni, Yesu tã́a
mɛ̀n soplaɔ gò̀ɛ̀ kú ń guu

3 ń Elodi ziia Kuza na Yoanao ń Suzãnao ń nɔɛ
pãleɔ dasi. Aaȉɔ Yesu ń a ȉwaɔ gwa ń pɔ́ pɔ́ aa vȉo.

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa (Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

4 Wà bɔ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo wà kȁaa Yesuzi, ɔ̃ à yãlɛ̀ɛũnɛ́
à mɛ̀:
5 Zɔ̃ɛe mɛ́ bɔ̀ gɛ̀ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. Kɛ́ àlɛ kɛɛlɛ, a keeɔ
lɛ̀lɛ zɛ́ guu, wà táa'ɔ̀wà, ɔ̃ bãɔ mɔ blè.
6 A keeɔ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛna musu. Kɛ́ aa bɔ̀lɛ, ɔ̃ aa
giigàga, kɛ́ aai mɔ̀sɛ eo yȁi.
7 A keeɔ lɛ̀lɛ lɛɔ guu, ɔ̃ lɛpiɔ fɛ̀lɛńnɔ sãnu, aa
kȕaamá.
8 A keeɔ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maawa, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ aa nɛ'ȉ lɛɛ
basɔo. Kɛ́ a ò màa, à pȕna à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ aà
yȁpi ma.
9 Aà ȉwaɔ aà là yȁpi bɔɔlɛi.
10 Ɔ à mɛ̀: Lua á gbá zɛ́ à kpala pɔ́ bɔ̀ a kȉi asiiɔ dɔ̃,
ãma mi o gbɛ̃́ kȉniɔnɛ ń yãlɛɛũanɛoɛ, kɛ́ aa gugwa
pɔe'esai, aa yãma dɔ̃sai.*
11 Yȁpi bɔɔlɛn kɛ: Pɔ́wɛnapiá Lua yȁɛ.
12 Zɛ́ guu pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmàɔ ũ, ɔ̃ Ibiisi mɔ̀
yȁpi bɔ̀ ń sɔ̃ guu, kɛ́ aasu Lua náaikɛ, i ń suabao yȁi.
13 Gbɛsɛɛna pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà aa sȉ ń
pɔnaoɔ ũ, ãma yȁpi líɔ zȉna vȉ ń guuo. Aaȉ Lua
náaikɛ gȉa, ãma tó wà ń yɔ̃́, aaȉ pɔ̀ɔbɔzãkɛɛ.
14 Lɛ guu pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmàɔ ũ, ɔ̃
yãkãakɛa ń àizɛɛ yȁo ń dȕnia pɔnakɛao ȉ kũaamá,
aali fɔ̃ nɛ'ȉ à mào.

---

* **8:10** Isa 6.9

15 Tɔɔlɛ maa pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà ń
nɔ̀sɛpuao ɔ̃ aa kũa ń nɔ̀sɛmaaoɔ ũ. Aaì mɛnafɔ̃ e aa
gɛ kã́ĩakɛò.
16 Wìli filia na wà ta kúlɛwào ge wà dilɛ lii zíɛo.
Wì di bábanawaɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔ gupua e yã́i.
17 Pɔe ku ulɛa kɛ́ à gí bɔi gupuauo. Asiiyãe ku kɛ́
wà gí mai wà o balu guuo.
18 Bee yã́i à yãma ń laaio. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vì ɔ̃ Lua a
kã́ĩɛ̀. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vì sɔ̃o, pɔ́ pɔ́ àlɛ e á vì Lua a siwàɛ.

Yesu daɛɔ
(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

19 Yesu da ń aà dãunaɔ mɔ̀ aà kɨ́i, ɔ̃ aai e sɔ̃̀aàzio
dasi yã́i.
20 Ɔ wa ò Yesuɛ: N da ń n dãunaɔ ku bàasi, aa ye
n kɔ̃'eai.
21 Ɔ a ònɛ́: Gbɛ̃́ pɔ́ aaì Lua yãma aa zìkɛwàɔ mɛ́
ma da ń ma dãunaɔ ũ.

Yesu zàa'ìana zɛa
(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

22 Zìewa Yesu gɛ̃̀ gó'ilɛna guu ń a ìwaɔ, ɔ̃ a ònɛ́:
Wà bua ísida baale. Ɔ aa dàzɛu.
23 Gɔɔ pɔ́ aalɛ gɛ́, Yesu gɛ̃̀ ń io. Ɔ zàa'ìana fɛ̀lɛ
ísidaa, í lɛ́ ká gó guu, aa ku kai guu.
24 Ɔ aa sɔ̃̀aàzi aa aà vù aa mɛ̀: Mae! Mae! Wálɛ
kaalɛ! Ɔ à fɛ̀lɛ gì ɨ́anaɛ ń í pɔ́ lɛ́ ń gó zãampapao, ɔ̃ à
zɛ̀, gu kɛ̀ kílikili.
25 Ɔ a ònɛ́: Á ma náai vìoa? Ɔ yã́pi dìmá, vìa ń
kṹ, ɔ̃ aa òkɔ̃ɛ: Dén gbɛ̃́pi ũi mɔ́ɔ? Baa ɨ́ana ń ío, ì
yãdilɛnɛ́, aaì aà yãmaɛ.

Tã́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

26 Ɔ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu
gukpɛ oi.
27 Kɛ́ Yesu bùa sȉsȉa, à kpàaũ ń wɛ̃́lɛpi gbɛ̃́ pɔ́ tɑ̃́aɔ
vȉo. A gɔɔplakɛ̀ ń pɔnaaazio, mɛ́ ȉliɔ ku bɛo, sema
miagbɛ'ɛɔ guu.
28-29 Wȉ aà yeye ń mɔdaonaɔ, wȉ aà daliu aà
zùukɛa yɑ̃́i, kási ȉ mɔdaonapiɔ kɛ̃́kɛ̃ɛ, tɑ̃́api i aà zu
sɛ̃u. Kɛ́ à Yesu è, ɔ̃ à wiilɛ̀ à kùlɛ aà aɛ, ɔ̃ à pũ̀na à
mɛ̀: Lua Musude Nɛ́ Yesu, bɔ́mɛ wá daaai? N yɑ̃́ na!
Nsu ȉadaao. A bee ò kɛ́ Yesu lɛ́ o tɑ̃́api gowà yɑ̃́iɛ.
30 Ɔ Yesu aà là à mɛ̀: N tɔ́n kpelewai? Ɔ à mɛ̀: Ma
tɔ́n Dasi. Asa tɑ̃́aɔ kuwà dasiɛ.
31 Ɔ tɑ̃́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa asu onɛ́ wà si gbɑ̃́o
guuo.
32 Sàwakusan waiɔ ku we, aa kpɛ̀ɛsɛ, aalɛ pɔble
sȉsȉpɔlɛu. Ɔ tɑ̃́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa aà ń gba zɛ́ wà
dinɛ́. Ɔ Yesu ń gbá zɛ́.
33 Ɔ tɑ̃́aɔ gò gbɛ̃́piwa aa dȉ sàwaɔnɛ. Ɔ sàwapiɔ wȉ
ń bao aa sȉ sòonau, aa kà ísiu aa kpàlɛ.
34 Kɛ́ an dɑ̃naɔ è màa, aa bàalɛ̀ gɛ̀ yɑ̃́pi oinɛ́ wɛ̃́lɛ
guu ń bualoũɔ.
35 Ɔ wà bɔ̀lɛ yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀pi gwai. Kɛ́ aa kà Yesu kȉ́i,
aa gbɛ̃́ pɔ́ tɑ̃́aɔ gòwàpi è zɔ̃lɛa Yesu gbázȉ. A pɔkasa
naaazi, à gɔ̃̀ a laaiwa. Ɔ vȉa ń kṹ.
36 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́pi kɛ̀ ń wáaɔ ònɛ́ lá wà tɑ̃́adepi
gbɑ̃̀gbɑ̃,
37 ɔ̃ Gadala bùsu gbɛ̃́pii awakpà Yesuɛ aà gońla,
asa vȉa ń kṹ maamaaɛ. Ɔ à gɛ̃̀ gó guu, a ye tá.
38 Gbɛ̃́ pɔ́ à tɑ̃́aɔ gòɛ̀ awakpàɛ̀ à e àɔ kuaànɔ. Yesu
gȉɛ̀ à mɛ̀:

39 Ɛa ta n bɛ, ní yɑ̃́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ dau ǹ siunɛ́ píi. Ɔ
à tà à yɑ̃́ pɔ́ Yesu kɛ̀ɛ kpàwakɛ̀ wɛ̃́lɛpi guu píi.

Zailu nɛ́ vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkɑ̃̀ Yesu ulawao (Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)

40 Kɛ́ Yesu ɛ̀a sù, ɔ̃ bíla gbɑ̃akpàaàzi, asa gbɛ̃́pii lɛ́
aà dɑ̃ɛ.
41 Ɔ gɔ̃ɛ pɔ́ dɛ lousisikpɛ dɔaana ũ, wì mɛ Zailu, mɔ̀
wùlɛ a gbɛɛu Yesu gbázì, à awakpàɛ̀ aà gɛ́ a bɛ,
42 kɛ́ aà nɛ́ mɛ̀ndona lɛ́ ga yɑ̃́i. Nɛnɔɛpi kà wɛ̃̀
kuɛpla. Kɛ́ àlɛ gɛ́, ɔ̃ bíla lɛ́ aà gɛ̃soomble.
43 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwà à kà wɛ̃̀ kuɛpla. Pɔ́ pɔ́
nɔɛpi vì píi a dɛ̀ ɛsɛdeɔ kɑ̃́i, ɑ̃ma gbɛ̃e i fɔ̃ aà gbɑ̃̀gbɑ̃o.
44 Kɛ́ à sɔ̃̀ Yesuzi aà kpɛ, ɔ̃ à ɔkɑ̃̀ aà ula lɛ́wa. Wegɔ̃ɔ
aà aubɔlɛa zɛ̀.
45 Ɔ Yesu mɛ̀: Démɛ ɔkɑ̃̀ai? Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀ á a yɑ̃́ dɔ̃o.
Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Mae, bíla liaanzi, aalɛ naɛma.
46 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃e ɔkɑ̃̀a, asa má dɔ̃ kɛ́ gbɑ̃a
bɔ̀maguɛ.
47 Kɛ́ nɔɛpi è wà a yɑ̃́ dɔ̃̀, ɔ̃ à mɔ̀ ń lualuaao, à wùlɛ
a gbɛɛu aà gbázì, ɔ̃ à yɑ̃́ pɔ́ tò a ɔkɑ̃̀wà ò gbɛ̃́pii wáa
ń lá pɔ́ à aafia'è gɔ̃̀ɔo.
48 Yesu ò̃ɛ̀: Nɔɛ, ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbɑ̃́gbɑ̃. Ta
bɛ aafia.
49 Kɛ́ Yesu lɛ́ o mà̃a, gbɛ̃e bɔ̀ lousisikpɛ dɔaanapi
bɛ, à mɔ̀ a ò̃ɛ̀: N nɛ́pi kɛ̀sai. Ǹsu tákpa mɛtuluzi pɑ̃o.
50 Yesu yɑ̃́pi mà, ɔ̃ a ò Zailuɛ: Ǹsu to n sɔ̃ vìo. Ma
náaikɛ lé, a gbɑ̃́gbɑ̃.
51 Kɛ́ à kà aà bɛ, i wei gbɛ̃e gɛ̀anɔo, sema Piɛɛ ń
Zɑ̃ao ń Zaakio ń nɛ́pi deo ń aà dao.
52 Gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ píi, aalɛ ńzìa gbɛ̃gbɛ̃. Ɔ
Yesu mɛ̀: Ǹsu ɔ́ɔlɔo. I gao, àlɛ i'oɛ.

53 Ɔ aa aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ, asa aa dɔ̃̀ à gàɛ.
54 Yesu aà kṹ̀ a ɔwa, ɔ̃ à pṹ̀na à mɛ̀: Nɛnɔɛna, fɛlɛ!
55 Ɔ aà wɛ̃ni sù, à fɛ̀lɛ gɔ̃̀ɔ. Yesu mɛ̀ wà pɔblea
kpawà.
56 Yá̃pi dì nɛ́pi de ń aà daowa, ɔ̃ Yesu ònɛ́ aasu
yá̃pi o gbɛ̃e mao.

9

Yesu a ìwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zi̍a
(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

1 Yesu a ìwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kã̀aaazi, ɔ̃ à ń gbá zɛ́
aaɔ iko vi̍ tá̃a bui píiwa, aa gyãeɔ gbá̃gbã.
2 Ɔ à ń zi̍́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kí̃i yá̃ waasokɛi, aaɔ
gyãeɔ gba aafia.
3 A ònɛ́: Á̃su pɔe sɛ gɛò, gopana ge babalabɔɔ ge
kṹ̀sũa ge ɔ̃a ge ula plaade.
4 Ua pɔ́ a pilau àɔ ku we e à gɛ gɛ̃ò zɛ́a.
5 Wɛ̃́lɛ pɔ́ wi gbãakpauázio à bɔu, í kɔɔlɛmá an toa
ń Luao seela ũ.
6 Ɔ aa dàzɛu aa bɛ̀bɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, aa baon-
akpànɛ́, aa gyãeɔ gbà̃gbã gupiiu.
7 Kɛ́ kí Elodi yá̃ beeɔ mà píi, ɔ̃ à bílikɛ̀, asa gbɛ̃eɔ
mɛ̀ Zã̃a Da'ilɛna mɛ́ bɔ̀ gau,
8 gbɛ̃eɔ mɛ̀ Ɛlia mɛ́ bɔ̀ mɔ̀má, gbɛ̃eɔ mɛ̀ lɔ ãnabi
yãaɔ do mɛ́ vù.
9 Elodi mɛ̀: Ma Zã̃a mi zɔ̃̀. Dén gbɛ̃́ pɔ́ ma aà bao
màɛ bee ũi mɔ́ɔ? Ɔ àlɛ wɛɛlɛ wɛsiaàlɛ.

Yesu blɛkpaa bi̍lawa
(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zã̃a 6.1-15)

10 Kɛ́ zi̍napiɔ sù, ɔ̃ aa yã́ pɔ́ aa kɛ̀ɔ dàu a si̍u Yesuɛ.
Ɔ à ń sɛ́ ńtɛ̃ɛ à gɛ̀ńnɔ wɛ̃́lɛ pɔ́ wi̍ mɛ Bɛsaida.
11 Bíla dɔ̃̀, ɔ̃ aa pɛ̀lɛaàzi. A̍ gbãakpàńzi à kpala pɔ́
bɔ̀ Lua ki̍́i yã'ònɛ́, ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ aa ye aafiaiɔ gbã̀gbã.
12 I̍atɛ̃ busaa i̍wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɔ̃̀aàzi aa ɔ̀ɛ̀: Gbɛ̃́ɔ
gbaɛ aa ta pilaki̍́i ń pɔbleao wɛɛlɛi zɔ̃ɛwiaɔ ń bualoũ
pɔ́ kú kãiɔ guu, asa sɛ̃gbã wá kúu la.
13 A ònɛ́: A̍́piɔ à pɔblea kpámá. Aa mɛ̀: Pɛ̃ɛ mɛ̀n
sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plao ɔ̃ wá vi̍. Sema wà gɛ́ blɛ lúi bílaɛ
bàasio.
14 Gɔ̃ɛ pɔ́ kú weɔ kà lán gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo
taawa (5.000). Ɔ a ò a i̍waɔnɛ: A̍ to aa zɔ̃lɛ gãgã
gbɛ̃ɔn blakwikwi.
15 Ɔ aa kɛ̀ màa aa ń zɔ̃́lɛzɔ̃lɛ píi.
16 Ɔ à pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plapio sɛ̀, à wɛsɛ̀
musu à báaadàu. Ɔ a ɛ̀'ɛ kpà a i̍waɔwa, aa bi̍ilɛ
bílaɛ.
17 Ampii aa pɔblè kã̀, ɔ̃ wà a miɔna pɔ́ fɛ̃̀ɔ sɛ̀lɛ gbí
kuɛpla.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

18 Zi̍ewa kɛ́ Yesu lɛ́ wabikɛ ado, aà i̍waɔ mɔ̀ aà lè,
ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Dé dasilɛ o má dɛ a ũi?
19 Aa wèwà aa mɛ̀: Zãa Da'ilɛnaɛ. Gbɛ̃eɔ i̍ mɛ Ɛliaɛ.
Gbɛ̃eɔ i̍ mɛ ãnabi yãaɔ do mɛ́ vù.*
20 Ɔ à ń lá à mɛ̀: A̍́piɔ sɔ̃, dé álɛ o má dɛ a ũi? Piɛɛ
wèwà à mɛ̀: Lua gbɛ̃́ pɔ́ wi̍ mɛ Mɛsiiɛ.
21 Ɔ à gi̍nɛ́ aa yã́pi o gbɛ̃eɛ.
22 Ɔ à mɛ̀: Sema Gbɛ̃nazi̍n Nɛ́ taasikɛ maamaa.
Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ giaàzi,
aai aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zi̍́ i vu.

---

* **9:19** Luk 9.7-8

Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

23 Ɔ a ò gbɛ̃́piiɛ: Tó gbɛ̃́ ye kɛ ma ȉwa ũ, aà gi azȉa
wɛ̃nizi, iɔ a lipãakɔ̃a sɛ lá gu lɛ́ dɔ, i tɛmazi.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawàɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ gȉ a wɛ̃nii ma yã́i sɔ̃, ade mɛ́ aɔ wɛ̃ni vȉ.
25 Tó gbɛ̃́ gɔ̀ dṹnia bṹu vȉ, mɛ́ a kpà azȉai à kùa
ziawa, bɔ́ ài a èi?
26 Tó gbɛ̃́ zɛamanɔ widɛ̀ ge ma yã́, Gbɛ̃nazȉn Nɛ́
a zɛaaànɔ widɛ sɔ̃, gɔɔ pɔ́ a mɔ a gawi guu ń a Mae
gawio ń a malaikaɔ gawio.
27 Sȉana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laeɔ ga kía pɔ́ Lua
kpà esaio.
28 Yã́ bee oa gbɛa, a gɔɔ la taawa ɔ̃ à Piɛɛ ń Zãao ń
Zaakio sɛ̀ dɛ̀dɛńnɔ gbɛ̀sȉsȉ musu wabikɛi.
29 Kɛ́ àlɛ wabikɛ, aà oa lȉlɛ, aà ulaɔ lɛ́ tɛkɛ
púntaitai.
30 Kã́ndo gbɛ̃ɔn plaɔ ku we, Mɔizi ń Ɛliaoɛ, aalɛ
yã'oaànɔ.
31 Aa bɔ̀ mɔ̀wà gawi guu, aalɛ ã́nua pɔ́ a to
Yelusalɛũ yã'o.
32 Piɛɛ ń a gbɛ̃́ɔ gɛ̀ ń io. Kɛ́ aa vù, aa Yesu gawi è ń
gbɛ̃ɔn pla pɔ́ zɛ aà saɛɔ.
33 Kɛ́ gbɛ̃ɔn plapiɔ lɛ́ kɛ̃́kɔ̃wa ń Yesuo, Piɛɛ ò̀ɛ̀: Mae,
a maa wàɔ ku laɛ. Wà lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃, n pɔ́ do,
Mɔizi pɔ́ do, Ɛlia pɔ́ do. A dɔ̃ lá álɛ oo.
34 Kɛ́ àlɛ o màa, luabɛpuana kȕaamá. Kɛ́ aa gɔ̀ ka
a guu, vȉa ń kṹ.
35 Ɔ lɔɔe bɔ̀ luabɛpuanapi guu à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma
Nɛ́ɛ. Ma aà dȉlɛ, à aà yãma.†

† **9:35** Isa 42.1, Soũ 2.7, Luk 3.22

36 Lɔɔpi maa gbɛa aa è Yesu mɛ́ gɔ̃̀ we ado. Iwapiɔ
ń lɛ́ fɔ̃̀, aai yą́ pɔ́ aa è o gbɛ̃ɛɛ gɔɔ beeo.

Yesu nɛgɔ̃ɛ tą́ade gbą́gbą̃a
(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

37 Kɛ́ gu dɔ̀, aa pı̀la sı̀sı̀pi musu, ɔ̃ bíla mɔ̀ dai
Yesulɛ.
38 Bíla guu gɔ̃ɛe pı̀̃na à mɛ̀: Mɛtulu, n yą́ na! Ma
nɛ́ gwaa, asa ma nɛ́ pɔ́ má vı̀n we.
39 Tą́a ı̀ fɛlɛwà, ɔ̃ ı̀ wiilɛ ką́ndo. I aà zı̀azı̀a e aà lɛ́'i
fùlabɔlɛ, ı̀ ı̀adawà, ı̀li gowà kpaao.
40 Ma wabikɛ̀ n ı̀waɔwa aa tą́api go, ɔ̃ aa fùa.
41 Yesu mɛ̀: Gbą̃gbɛ̃ kolea luanaaikɛnsaiɔ! Máɔ
kúánɔ e bɔɛ ni? Máɔ mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni? Mɔ́ ń n
nɛ́pio la.
42 E nɛ́pi àɔ gɛ́ sɔ̃iaàzi, ɔ̃ tą́api aà nɛ̀ à aà zı̀azı̀a. Ɔ
Yesu gı̀ tą́apiɛ à nɛ́pi gbą̀gbą̃, ɔ̃ à aà kpà aà maewa.
43 Lua iko zɔ̃ɔ yą́pi gbɛ̃́pii kù̃ gbą̃a.

Gbɛ̃́ɔ lɛ́ ɛlɛa Yesu yą̃kɛawa píi, ɔ̃ a ò a ı̀waɔnɛ:
44 Aɔ yą́ɛ bee kũa á nɔ̀sɛ guu. Wa Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́ na
gbɛ̃́ɔnɛ ń ɔzı̀ tia.
45 Aai yą́pi dɔ̃o, a mi ulɛanɛ́, ɔ̃ aai mao, mɛ́ aa yą́pi
laawà vı̀akɛ̀.

Tɛa Yesuzi
(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 Ɔ aa fɛ̀lɛ ń lɛkpaao dɛakɔ̃a yą́ musu.
47 Yesu làasoo pɔ́ kú ń nɔ̀sɛ guu dɔ̃, ɔ̃ à nɛ́ sɛ zɛ̀ a
saɛ.
48 A ònɛ́: Gbɛ̃́ pɔ́ nɛ́ɛ bee taa dı̀lɛ ma ı̀wakɛ yą́i, ade
ma dilɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ sɔ̃, ade gbɛ̃́ pɔ́ ma zı̀ dı̀lɛɛ.
Ą gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ ũ á guu mɛ́ zɔ̃ɔ.

49 Ɔ Zãa yãsɛ̀ à mɛ̀: Mae, wa gbɛ̃e è àlɛ tãago ń n
tɔ́o, ɔ̃ wá ye giɛ̀, kɛ́ ȉliɔ tɛ́wázio yãi.
50 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Ãsu giɛ̀o, asa gbɛ̃ pɔ́ i íbɛlɛsɛánɔoá
bàakpɛɛɛ.
51 Kɛ́ Yesu fɛlɛ taa luabɛ gɔɔ kà kãi, à mipɛ̀
Yelusalɛũwa.
52 Ɔ à gbɛ̃ɔ gbàɛ aa dɔaaɛ. Aa gɛ̀ gɛ̃ Samali bùsu
zɔ̃ɛwiae guu sɔukɛiɛ̀.
53 Ɔ wɛ̃lɛpideɔ i aà dilɛo, kɛ́ à mipɛ̀ Yelusalɛũwa
yãi.
54 Kɛ́ aà ȉwaeɔ Zaaki ń Zãao è màa, aa mɛ̀: Dii, ń
ye wà o tɛ́ bɔ luabɛ à mɔ kũmá yã?‡
55 Ɔ Yesu lȉli à gȉnɛ́.
56 Ɔ aalɛ gɛ́ wɛ̃lɛ pãleu.
57 Kɛ́ aa bɛ zɛ́u, gbɛ̃e mɔ ò Yesuɛ: Gu pɔ́ ńlɛ gɛ́u píi,
máɔ tɛnziɛ.
58 Yesu ò̀ɛ̀: Gbɛ̃gbonaɔ ń tòo vȉ, bãɔ ń sakpɛ vȉ.
Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ sɔ̃ a ȉampakȉi vȉo.
59 Yesu ò gbɛ̃pãleɛ: Mɔ tɛmazi. Ɔ gbɛ̃pi mɛ̀: Dii, to
e ma de'ia kpagui gȉa.
60 Yesu ò̀ɛ̀: Tó gɛɔ ń gɛɔ vȉ. Mpi sɔ̃ gɛ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉi yã waasokɛ.
61 Gbɛ̃pãle ò lɔ: Máɔ tɛnzi Dii, ãma to mà gɛ́ lɛzai
ma bɛdeɔwa gȉa.§
62 Yesu ò̀ɛ̀: Gbɛ̃ pɔ́ soona na a ɔzȉ mɛ́ àlɛ a kpɛ gwa,
ade i kɔ̃si ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉioo.

10

Gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plao zȉa (Mat 11.20-27, 13.16-17)

‡ **9:54** 2Kia 1.9-16 § **9:61** 1Kia 19.20

1 Bee gbɛa Dii gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plao pãleɔ dȉlɛ, ɔ̃
à ń zȉ́ gbɛ̃ɔn plapla aaɔ dɔaaɛ wɛ̃́lɛɔ guu ń gu pɔ́ á ye
gɛ́uɔ píi.
2 A òné: Pɔkɛkɛa zɔ̃ɔ, a kɛ̀kɛnaɔ bílao. A̋ wabikɛ
Budewa aȁ zȉkɛnaɔ gbaɛ pɔkɛkɛi.
3 A̋ dazɛu. Málɛ á zȉ sãɔ ũ ȁwalɛwanaɔ guuɛaɔ!
4 A̋su mɔkpɛ sɛo ge babalabɔɔ ge kyaleɔ. A̋su zɛ
zɛ́u à fɔkpa gbɛ̃ewao.
5 Ua pɔ́ a gɛ̃u píi, à o gȉa Lua uapi gba aafia.
6 Tó aafiade ku we, á fɔ̀ aafiade a gɔ̃ɛ̀. Tó a ku we
sɔ̃o, a ɛa suwáɛ.
7 A̋ɔ ku uapiu, à pɔ́ pɔ́ wa kpàwá ble ge pɔmia, asa
zȉkɛna kà à a asea eɛ. A̋su àɔ sɔ̃kȉ́ikpakpao.
8 Wɛ̃́lɛ pɔ́ a gɛ̃u mɛ́ wà á dílɛ, à pɔ́ pɔ́ wà mɔ̀oɛ́ ble.
9 A wɛ̃́lɛpi gyãeɔ gbã́gbã, í o gbɛ̃́ɔnɛ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉ́i kàńnɔ kãi.
10 Tó a gɛ̃ wɛ̃́lɛu mɛ́ wȉ á dilɛo sɔ̃, à bɔlɛ gãaɛ, í mɛ:
11 Baa á wɛ̃́lɛ luutɛ̃ pɔ́ kpà wá gbáwa, wá
kɔɔlɛowáɛ.* A̋ɔ dɔ̃ sã́asã kɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i kà
kãi.
12 Málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzȉ ȉa pɔ́ Lua a da
Sɔdɔũdeɔwa a ka wɛ̃́lɛpideɔ pɔ́wao.†
13 Waiyoo Kɔlazɛnideɔ! Waiyoo Bɛsaidadeɔ!
Dabudabu pɔ́ má kɛ̀ á wɛ̃́lɛɔ guu, tó má kɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o
yãa, dɔ̃ wɛ̃́lɛpideɔ zwȁnkasaɔ kàkańla, aa zɔ̃̀lɛ tufua
à gɛ̃̀gɛ̃ nɔ̀sɛlilɛa seela ũ.
14 Yã́kpalɛkɛgɔɔzȉ á ȉadama aɔ dɛ Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔ
pɔ́a.‡

* **10:11** Luk 9.5 † **10:12** Daa 19.24-28 ‡ **10:14** Isa 23.1-18, Yoɛ 4.1-4

15 Kapɛnaũdeɔ sɔ̃, á gbã zɔ̃ luawa yầ? Wa ɔzɔ̃ázie
e bɛdau.§
16 Ɔ Yesu ò a ȉwapiɔnɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ á yãmà, ade ma
yãmàɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gȉázi, ade gȉmaziɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gȉmazi sɔ̃,
ade gȉ gbɛ̃́ pɔ́ ma zȉziɛ.*
17 Gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plaopiɔ gɛ̀, ɔ̃ aa ɛ̀a sù ń pɔnao
aa mɛ̀: Dii, baa tã́aɔ misȉilɛwɛ̃ɛ n tɔ́ yã́i.
18 Yesu ònɛ́: Málɛ gugwa, ma Setãu è à bầɛ luabɛ
lán loupilɛawa.
19 Ma iko kpàwá à táa'o mlɛ̃ɔ ń sóiɔ ń á ibɛɛ gbãa
píiowaɛ, pɔe a fɔ̃ à á kɛȉao.†
20 N beeo ásu pɔnakɛ ń mi pɔ́ tã́aɔ ȉ siilɛɛ́oo. Ȁ
pɔnakɛ á tɔ́ pɔ́ kú taalau luabɛ yã́i.
21 Zȉbeezȉ Lua Nisȉna Yesu pɔ kɛ̀na maamaa
à mɛ̀: Baa, zȉ́lɛ ń musuo Dii, lá n yã́ beeɔ ùlɛ
yãdɔ̃naɔnɛ ń ɔ̃nɔnaɔ, mɛ́ n bɔɔ̀ ladɔ̃nsaiɔnɛ, ma n
sáaukɛ̀. Ao, Baa, bee kàngu màa.
22 Ma Mae pɔ́pii nàmɛɛ ma ɔzȉɛ. Gbɛ̃e Lua Nɛ́ dɔ̃o,
mɛ́ i kɛ Mae Lua bàasio, mɛ́ gbɛ̃e Mae Lua dɔ̃o, mɛ́ i
kɛ aà Nɛ́ ń gbɛ̃́ pɔ́ Nɛ́pi yei aà ɔlɔnɛ́ɔ bàasio.
23 Ɔ Yesu aɛdɔ̀ a ȉwaɔwa a ònɛ́ ńtɛ̃ɛ: Báaadeɔn á ũ
yã́ pɔ́ álɛ e ń wɛ́o yã́i.
24 Málɛ oɛ́, ãnabiɔ ń kíaɔ ku yãa dasi, aa ye yã́ pɔ́
álɛ eɔ e, aai eo. Aa ye yã́ pɔ́ álɛ maɔ ma, aai mao.

Samali gbɛ̃maa

25 Ikoyãdɔ̃nae mɛ́ fɛ̀lɛ lɛ́ líkpalɛ Yesuwa à mɛ̀:
Mɛtulu, kpelewa má kɛ mà àizãna ei?
26 Yesu òɛ̀: Kpelewa a ku Mɔizi ikoyã guui? Ni a
kyokɛ ǹ ma kpelewa ni?

§ **10:15** Isa 14.13-15 * **10:16** Luk 9.48 † **10:19** Soũ 91.13

27 Gbɛ̃́pi wèwà à mɛ̀: Nyɔ̃ ye Dii n Luazi ń
nɔ̀sɛmɛndoo teasisai n gbãa pua lɛ́u, n sɔ̃ iɔ kuwà,‡
níɔ ye n gbɛ̃́deezi lán nzi̋a wɛ̃niwa.§
28 Yesu ɔ̀ɛ̀: N̄ wè maaɛ. Nyɔ̃ kɛ màa, ńyɔ̃ɔ ku.*
29 Ɔ gbɛ̃́pi ye yãnakpa azi̋awa, ɔ̃ à Yesu là à mɛ̀:
Démɛ ma gbɛ̃́dee ũi?
30 Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ bɔ̀ Yelusalɛũ àlɛ gɛ́ Yeliko, ɔ̃
kpá̃iwɛliwɛɔ kpààũaànɔ. Aa aà pɔ́ɔ si̋wà, aa aà gbɛ̃̏
dúuduu e à kà gaa. Ɔ aa aà tò we, aa gɛ̃̏zɛa.
31 A mɔ lè sa'onae zɛ́ doũpi sɛ̀. Kɛ́ à aà è, ɔ̃ à dɔ̀aàzi.
32 Màaɛ lɔ kɛ́ Levii buie kà gupiu, à aà è, ɔ̃ à
dɔ̀aàzi.
33 Samali bùsu gbɛ̃e bɛ zɛ́piu. Kɛ́ à mɔ̀ aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀
wɛ̃naũ.
34 A sɔ̃̏aàzi, à ɛsɛ mà aà gu pɔ́ kɛ̀'i̋aɔwa ń nísio
ń vɛ̃ɛo, à pɔ́ yèyewà. Ɔ à aà sɛ di̋ a zàa'i̋na kpɛ, à
gɛ̀aànɔ nibɔɔ pilaki̋i. Ɔ à aà gwà we.
35 Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ à á̃nusu ɔwatɛ̃ bɔ̀ mɛ̀n pla a kpà
pilaki̋idewa à mɛ̀: N̄ aà gwamɛɛ. Tó n ɛa n ɔ̃ablè
dɛ beea aà yá̃ musu, má a fi̋abonɛ, tó ma su.
36 Tɔ̀ɔ, gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guu, an démɛ gbɛ̃kɛkɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́
kpá̃iɔ kpààũaànɔpiɛi?
37 A wèwà à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̃nadɔ̃̏ɛɛ. Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀: Gɛ
ǹ kɛ màa sɔ̃.

Yesu kua Maata ń Maliamao bɛ

38 Gɔɔ pɔ́ aa bɛ zɛ́u, aa kà wɛ̃́lɛu, ɔ̃ nɔɛ pɔ́ wi̋ mɛ
Maata Yesu di̋lɛ.
39 A dã́una vi̋, wi̋ mɛ Maliama, à zɔ̃̏lɛ Dii gbázi̋, àlɛ
aà yã̋ma.

‡ **10:27** Iko 6.5 § **10:27** Lev 19.18 * **10:28** Lev 18.5

40 Ki̍na zi̍ dà Maatala, ɔ̃ à mɔ̀ Yesu kı̍́i à mɛ̀: Dii,
kɛ́ ma dãuna ma to zi̍piɛ mado, i kɛnɛ yãe ũo lé? Oɛ̀
aà dɔmalɛ.
41 Ɔ Dii wèwà à mɛ̀: Maata, Maata, ńlɛ yãe kȁakɛ,
ńlɛ i̍ada nzi̍awa ń yɔ̍́ɔ dasi.
42 A mɛ̀ndo mɛ́ zɛvi̍. Maliama baa maa sɛ̀ mɛ́ wa
siwào.

11

Wabikɛa
(Mat 6.9-15, 7.7-11)

1 Zi̍ewa Yesu lɛ́ wabikɛ guei. Kɛ́ a làa, aà i̍wae òɛ̀:
Dii, wabikɛa dawɛ̃ɛ lá Zãa dà a i̍waɔnɛwa.
2 Ɔ a òné: Tó álɛ wabikɛ, àli mɛ:
Baa, to wà dɔ̃ kɛ́ n kua adoa.
To kpala pɔ́ bɔ̀ n kı̍́i bɔ gupuau.
3 Wá gba ú pɔ́ wáɔ ble lá gu lɛ́ dɔ.
4 Wá duuna kɛ̍́wá,
asa wi gbɛ̍́ pɔ́ tàaekɛ̀wɛ̃ɛɔ kɛ̃ píiɛ.
Nsu to wà fu yɔ̃awao.
5 Ɔ a òné: Gbɛ̃e mɛ́ gbɛ̃na vi̍, ɔ̃ à gɛ̀ aà kı̍́i wɛɛdo a òɛ̀:
Ma mɔ n kı̍́iɛ, pɛ̃ɛ sɛ̃amɛɛ mɛ̀n àaɔ̃.
6 Nibɔe pi̍laa tiaɛ, má pɔe vi̍ mà kpawào.
7 Ɔ aà gbɛ̃napi wèwà za kpɛa à mɛ̀: Nsu i̍adaao, ma
zɛtà kɔ̀. Ma ta kpɛ́u ń ma nɛ́ɔ, má fɔ̃ fɛlɛ mà kpamao.
8 Málɛ oɛ́, baa tó i fɛlɛ kpàwà gbɛ̃nakɛ yɑ̍́io, a fɛlɛ pɔ́
pɔ́ a yei kpawà kɛ́ a zɛazi yɑ̍́i.
9 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, à wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛlɛ, í
e. A gbalɛ, Lua i wɛ̃ɛ́.
10 Asa gbɛ̍́ pɔ́ wabikɛ̀, wi̍ aà gbaɛ, gbɛ̍́ pɔ́ pɔ́ wɛ̀ɛlɛ i̍
eɛ, mɛ́ gbɛ̍́ pɔ́ gbalɛ̀, wa wɛ̃ɛ̀.

11 Á gbɛ̃́ pɔ́ á nɛ́ɔ vĩ̀, tó á nɛ́ kpɔ wabikɛ̀wá, á démɛ a
píligona kpawài?
12 Ge tó à kogbe wabikɛ̀wá, á démɛ a sói kpawài?
13 Baa ń á vãikɛo, lá á pɔmaa kpaa á nɛ́ɔwa
dɔ̃, á Mae pɔ́ kú musu a a Nisĩ̀na kpa gbɛ̃́ pɔ́ a
wabikɛ̀wawao lé?

Tã́agoa
(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)

14 Yesu lɛ́ tã́a swãdo go gbɛ̃́wa. Kɛ́ à tã́api gò,
swãdopi nà yã'oawa, ɔ̃ yã́pi bɔ̀ bíla saɛ.
15 Ɔ an gbɛ̃eɔ mɛ̀: I tã́agonɛ́ ń tã́aɔ kí Beezebu tɔ́oɛ.
16 Ɔ gbɛ̃pãleɔ lɛ́ líkpalɛwà, aa gbɛ̀awa aà seelae
kɛnɛ́ ń Lua gbãao.
17 Lá Yesu ń làasoo dɔ̃, ɔ̃ a ònɛ́: Kpala pɔ́ a gbɛ̃́ɔ
íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a midɛ. Ua pɔ́ a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a gɔ̃
bɛzĩ̀ ũɛ.
18 Tó Setãu íbɛlɛsɛ̀ ń a gbɛ̃́ɔ, kpelewa aà kpala aɔ
zɛai? Má ò màa kɛ́ i mɛ mi tã́agonɛ́ ń Beezebu tɔ́o
yã́iɛ.
19 Tó Beezebu tɔ́ mi tã́agoò, á gbɛ̃́ɔ ì go ń dé tɔ́o ni?
Beewa ázĩ̀a gbɛ̃́ɔ yã́'ĩ̀ikpàwá.
20 Lá ma tã́agoamaá Lua ɔgbɛɛ, àɔ dɔ̃ kɛ́ kía pɔ́
Lua kpà kpalau á kĩ́i lèn we.
21 Tó gɔ̃sa gbãa gɔ̃kɛbɔɔ kũa, àlɛ a ua dɔ̃́aò, aà
àizɛɛɔ ĩ̀ɔ aafiaɛ.
22 Ama tó gbɛ̃́ pɔ́ a gbãa dɛaàla mɔ̀ gɛ̃̀ à aà gbɛ̃̀, a
aà gɔ̃kɛbɔ pɔ́ a a náai vĩ̀ɔ sɛ́lɛ, i aà àizɛɛɔ biilɛnɛ́.
23 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma gbɛ̃́ ũo, ma ibɛɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ lí pɔ́
kãaamanɔo, àlɛ fãaaɛ.

24 Tó wà tã́a gò gbɛ̃́ɛ, ì̃ɔ liaaliaa gugiiu àɔ gbɛ̃́ wɛɛlɛ
à dièɛ. Tó i eo, ì̃ mɛ: Má ɛa ta ma sɔ̃́ ziwaɛ.
25 Tó à tà we, ì̃ e a bɛ ado, à zu'ò, à azì̃a kɛ̀kɛ
wásawasa,
26 ɔ̃ ì̃ ɛa gɛ tã́a pɔ́ an vãi dɛalaɔ sɛ́lɛ suń̃nɔ mɛ̀n
sopla, aaì̃ diɛ̀. Beewa gbɛ̃́pi gwea gbɛzã vãi ì̃ dɛ a
káaua.
27 Kɛ́ Yesu lɛ́ o mɛ̀a, wà nɔɛ mà, à pù̃na zã guu à
mɛ̀: Báaaden nɔɛ pɔ́ n i à yɔ̃́ kpàma ũ.
28 Ɔ Yesu mɛ̀: Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà aa
kũaɔ ũ dɛ beea.

Seela gbɛaa Yesuwa
(Mat 6.22-23, 12.38-42)

29 Gbɛ̃́ɔ nɔ̀nɔaa, ɔ̃ Yesu mɛ̀: Gbãgbɛ̃ɔ vãi. Aaì̃ seela
gbɛaa, ãma má seelae kɛnɛ́o, sema Yonasi pɔ́.
30 Lá Yonasi dɛ seela ũ Ninivadeɔnɛ,* màa
Gbɛ̃nazì̃n Nɛ́ aɔ dɛ seela ũ gbãgbɛ̃ɔnɛ.
31 Yã́kpalɛkɛgɔɔzì̃ gɛɔmidɔkì̃i oi nɔɛ kía a fɛlɛ yãda
gbãgbɛ̃ɔlaɛ, asa à bɔ̀ za tɔɔlɛ lɛ́wa à mɔ̀ Salomɔɔ
ɔ̃nɔyã maiɛ,† mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Salomɔɔa ku la.
32 Yã́kpalɛkɛgɔɔzì̃ Ninivadeɔ fɛlɛ yãda
gbãgbɛ̃ɔlaɛ, asa kɛ́ Ninivadeɔ Yonasi waaso mà,
aa nɔ̀sɛlì̃lɛɛ,‡ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Yonasia ku la.
33 Wì̃li filia na wà dilɛ gusɔɔnauo ge wà pɛ̃na
kúlɛwào. Wì̃ di bábanawaɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ɔ
gupua e.§
34 N wɛ́ mɛ́ n mɛ filia ũ. Tó n wɛ́ kú gudoũ, n mɛ̀
píi aɔ gupua vì̃ɛ. Tó n wɛ́ kú plapla sɔ̃, n mɛ̀ píi aɔ
gusia vì̃ɛ.

---

* **11:30** Yon 3.4 † **11:31** 1Kia 10.1-10 ‡ **11:32** Yon 3.5 § **11:33**
Luk 8.16

35 Ayãmɛto laaika kɛ́ gupua pɔ́ ńlɛ e ń vi̋ su àɔ dɛ
gusia ũo.
36 Tó n mɛ̀ píi gupua vi̋ mɛ́ a kee ku gusiauo, aɔ
gupu wásawasa lándɔ̃ filia í dɔmawaɛ.

Zɔadɔa Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔwa (Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

37 Kɛ́ Yesu yã'ò a làa, ɔ̃ Falisie wabikɛ̀wà aà mɔ
pɔbleanɔ, ɔ̃ à gɛ̏ zɔ̏lɛ.
38 Kɛ́ Falisipi è i ɔpipi lá aai̋ kɛwa à gbàsa lɛ́
pɔbleo, à bɔ̀ aà saɛ.
39 Ɔ Dii òɛ̀: A̋ Falisiɔ i gbãbɔ bisaɔ kpɛɛ ń taɔ, kási
bi̋i ń yãvãikɛao mɛ́ á nɔ̀sɛ pà.
40 Sɔũɔ! Lua pɔ́ a kpɛ kɛ̀ i a guu kɛo lé?
41 A pɔ́ pɔ́ kú á taɔ guu dã wɛ̃nadeɔnɛ, á tapiɔ i gɔ̃ɛ́
gbãlɛsai.
42 Waiyoo á Falisiɔ! I toeɔ dosina ń kpɛaanao ń
dopɔɔ píi kwide kpa Luawa,* ɔ̃ i pãkpa yã̋gɔ̃gɔ̃a a
zɛ́wai ń yea Luapizio. Yã̋ beeɔ mɛ́ dɛ àɔ kũa pãkpaa
a ki̋niɔzi sai.
43 Waiyoo á Falisiɔ! Iɔ ye zɔ̃lɛa gumaaɔu
lousisikpɛu, iɔ ye wàɔ fɔkpakpawá gãaɛ.
44 Waiyoo ápiɔ! A̋ dɛ lán mia kpɛɛna pɔ́ wi̋ɔ
táa'owà dɔ̃saiwaɛ.
45 Ɔ ikoyãdɔ̃nae òɛ̀: Mɛtulu, tó ń ò màa, ńlɛ wá
sɔ̃sɔ̃ sɔ̃ɛ.
46 Yesu mɛ̀: Waiyoo á ikoyãdɔ̃naɔ sɔ̃! I gbɛ̃́ɔ da
asosɛa zi̋'ũu, mɛ́ ili ɔdamá ń a sɛaoo, baa ɔton do.
Waiyoo ápiɔ!
47 I pɔ́ bo ãnabi pɔ́ á deziɔ ń dɛdɛɔ miaɔwa dɔngu
yã̋i.

---

* **11:42** Lev 27.30

48 Bee lɛ́ ɔlɔ gbɛ̃́ɔnɛ kɛ́ a zɛ ń á deziɔ yãkɛaɔɛ. Aa
ãnabiɔ dɛ̀dɛ, ɔ̃ álɛ pɔ́ bo ń miaɔwa.
49 Ayãmɛto Lua ɔ̃nɔ guu à mɛ̀ á ãnabiɔ ń zi̋naɔ
gbaɛwá, í ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ, í i̋ada ń gbɛ̃eɔwa.
50 Lua a ãnabi pɔ́ wà ń dɛdɛ za dṹnia daalɛgɔɔ e
gbãɔ au tɔsi gbãgbɛ̃ɔpiɔwa.
51 Ao, málɛ oɛ́, za Abɛli dɛa† e à gɛ̀ pɛ̀ Zakali pɔ́ wa
dɛ̀ sa'oki̋i ń Lua kpɛ́o zãnguowa,‡ Lua a ń au tɔsi
gbãgbɛ̃ɔwaɛ.
52 Waiyoo á ikoyãdɔ̃naɔ! A dɔ̃a zɛ́ kili wɔ̀. I gɛ̃uo,
mɛ́ a gi gbɛ̃́ pɔ́ aa ye gɛ̃uɔnɛ.
53 Kɛ́ Yesu bɔ̀ we, Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ aà
lè pãsi̋pãsi̋, aalɛ yã́ dasi lalawà,
54 aalɛ aà kpakpa kɛ́ aa e wà aà kũ yã́ pɔ́ àlɛ o
guuɛ.

12

Zɛa ń Yesuo gbɛ̃́ɔ aɛ
(Mat 10.19-33)

1 Gɔɔ bee bíla nɔ̀nɔaaaàzi, wa ń lɛ́ dɔ̃o, e aalɛ
kɛ̀sɛpɛlɛpɛlɛkɔ̃wa, ɔ̃ à yã'ò a i̋waɔnɛ gi̋a à mɛ̀: A
laaika Falisiɔ mɔafilii, i̋ lińla lán pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛwaɛ.
2 Yã́ pɔ́ ulɛa a bɔ gupuau píi. Asiiyãe ku kɛ́ wa gí
dɔ̃io.*
3 Beewa yã́ pɔ́ á ò gusiau, wa ma gupuau, mɛ́
asiiyã pɔ́ á ò kɔ̃ swã́u làasiu, wa a kpàwakɛ gãaɛ.
4 Ma gbɛ̃naɔ, málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a á dɛ mɛ́ a gbɛa a fɔ̃
yãe kɛɛ́ lɔo, ásu vi̋akɛɛ̀o.
5 Má gbɛ̃́ pɔ́ dɛ à vi̋akɛɛ̀ oɛ́. A vi̋akɛ Lua pɔ́ gbɛ̃́ zua
tɛ́ guu aà ga gbɛa iko vi̋ɛ. Ao, málɛ oɛ́, à vi̋akɛ aàpiɛ.

† **11:51** Daa 4.8 ‡ **11:51** 2Lad 24.10-21 * **12:2** Luk 8.17

6 Wi̋li gòlegolena mɛ̀n sɔo yi̋a daa plao lé? Kási
baa a mɛ̀ndo yá̋ lí sá̋ Luaguo.
7 Baa á mikã̋ɔ, a a lɛ́ dɔ̃. A̋su vi̋akɛo, á dɛ gòlegolen
dasiɔla.
8 Málɛ oɛ́, gbɛ̋ pɔ́ zɛ̀manɔ gbɛ̋ɔ aɛ, Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ a
zɛaànɔ Lua malaikaɔ aɛ.
9 Gbɛ̋ pɔ́ lelekpàmazi gbɛ̋ɔ aɛ sɔ̃, má lelekpaaàzi
Lua malaikaɔ aɛ.
10 Tó gbɛ̋ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ bɛ̀ɛbò, Lua a aà kɛ̋. A̋ma tó
gbɛ̋ Lua Nisi̋na tɔbɛ̃ɛsi̋, a kɛ̃a vi̋o.
11 Tó wàlɛ gɛ́ánɔ yá̋kpalɛu lousisikpɛu ge kíaɔ ń
gbãadeɔ aɛ, ásu bílikɛ bɔki̋i yá̋wao ge yá̋ pɔ́ á o,
12 asa Lua Nisi̋na mɛ́ a yá̋ pɔ́ dɛ à o daɛ́ zi̋beezi̋.

A̋izɛɛ
(Mat 6.19-34)

13 Zã guu gbɛ̃e ò Yesuɛ: Mɛtulu, o ma vi̋ìɛ aà ma
asea kpaa wá túbi guu.
14 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Ma gbɛ̋, démɛ ma dilɛ á
yá̋kpalɛkɛna ũi ge á yãgɔ̃gɔ̃na?
15 Ɔ a ò bílaɛ: Aɔ ázi̋a kũa dɔ̃. A laaika pɔ́pii
bi̋ikɛai, asa àizɛɛá gbɛ̃nazi̋na wɛ̃ni no, baa tó a zɔ̃ɔ.
16 Ɔ à yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Ɔdee mɛ́ kú, aà bua blɛkɛ̀ɛ̀
maamaa,
17 ɔ̃ à làasookɛ̀ à mɛ̀: Má kɛ kpelewa ni? Má
blɛwɛkaki̋i vi̋o.
18 Ɔ à mɛ̀: Lá má kɛn kɛ: Má a blɛwɛkaki̋iɔ gbooɛ,
mí a zɔ̃ɔɔ bobo, mí a pɔ́wɛna káu píi ń ma àizɛɛɔ,
19 mí o mazi̋aɛ: Ma gbɛ̋, ń kũ̀sũa vi̋ zɔ̃ɔ, a kannɔ
wɛ̃ ũma? Ká̋ma bo, pɔble, imi, pɔnakɛ.
20 Ɔ Lua ò̀ɛ: Sɔũ, gwãasi̋naɛ bee má n wɛ̃ni
gbɛama. Sɔu pɔ́ ń kɛ̀ a gɔ̃ dé pɔ́ ũɛ?

21 Màa aɔ dɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ àizɛɛ kãaa azĩ̀aɛ mɛ́ a dɛ ɔde ũ̀ Luaɛoo.
22 Ɔ̀ a ò a ĩ̀waɔnɛ: Ayãmɛto málɛ oɛ́, ásuli á wɛ̃ni kȁakɛ pɔblea yã́ musuo, ásuli á mɛ kȁakɛ pɔkasa yã́ musuo.
23 Wɛ̃ni dɛ pɔbleala, mɛ dɛ pɔkasala.
24 A̋ gbagbaaɔ gwa. Aali pɔ́tɔ̃o, aali pɔkɛkɛo, aa dɔ̃ ge gbà zòolo vĩ̀o, mɛ́ Lua ì ń gwa. A̋ dɛ bãɔla zɔ̃ɔo lé?
25 A̋ guu démɛ a fɔ̃ à a wɛ̃ni gbȁa kã̋ĩ, baa gɔɔ do, a yãkãakɛa guui?
26 Lá á yã́ yɔɔnapi fɔ̃o, bɔ́yãi álɛ yã́ kĩ̀niɔ kȁakɛi?
27 A̋ lá vudeɔ gwa sɛ̃u lá aa dɛ. Aali zĩ̀kɛo, aali bua tão. Málɛ oɛ́ baa Salomɔɔ ń a ɔdekɛo,[†] i ula e dà a maa kà an keewao.
28 Luanaaifɛ̃nɛndeɔ! Sɛ̃̀a lá pɔ́ kú gbã mɛ́ a tɛ́kũ zia, lá Lua ì pɔ́ nai màa, wa á pɔ́ o lɔe?
29 A̋su to pɔ́ pɔ́ á ble ge pɔ́ pɔ́ á mi yã́ dɔaaɛ́o. A̋su bílikɛo.
30 Pɔ́piɔ píi yã́ ì dɔaa dṹnia gbɛ̃́ɔnɛ, ãma á Mae dɔ̃ kɛ́ á ye pɔ́piɔi.
31 A̋ to kpala pɔ́ bò aà kĩ̋i yã́ dɔaaɛ́, i pɔ́piɔ kaaɛ́.
32 Ma kpàsa nɛ́na gbɛ̃́ɔ, ásu vĩ̀akɛo, asa à kà á Maegu kɛ́ à á kpá kpalapiu.
33 A̋ pɔ́ pɔ́ á vĩ̀ɔ yía, í wɛ̃nadeɔ gba a ɔ̃a. A̋ mɔkpɛ pɔ́ lí zikũo zɔ̃, luabɛ àizɛɛ pɔ́ lí láao kákĩ̋i ũ. Kpãi a sɔ̃i weo, kɔ̀ɔ a pɔ́ ɔ̃̀ɔkpa weo.
34 Gu pɔ́ á àizɛɛ kúu, wekĩ̋i ɔ̃ á laai ĩ̀ɔ kuu.

Zĩ̀kɛn nṍaide laaide (Mat 24.45-51)

35 Aɔ ku sɔu guu, à tó á filia àɔ naa,

---

† **12:27** 1Kia 10.4-7

36 íɔ dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ń dii sua ń nɔsɛpɔnakɛao
dãɔwa, kɛ́ gɔɔ pɔ́ à kà mɛ́ à gbalɛ̀, aa e zɛwɛ̃ɛ̀ gɔ̃̀ɔ.
37 Báaadeɔn zi̍kɛna pɔ́ an dii a ń lé bɛ̃́ɛ a sugɔɔpiɔ
ũ. Si̍ana málɛ oɛ́, diipi a a pɔ́ɔ kɛkɛ ye, i ń zɔ̃lɛ, i
pɔblea kãaanɛ́.
38 Baa tó à kà wɛɛdo ge gufɛ̃nɛ, tó à ń lé màa,
báaadeɔn ń ũ.
39 Áɔ yɑ̃́ɛ bee dɔ̃. Tó uabele kpɑ̃́i mɔ́gɔɔ dɔ̃, a wei
aà a kpɛ́ gbooo.
40 Ápiɔ sɔ̃ àɔ kú ń sɔuo, asa Gbɛ̃nazi̍n Nɛ́ a mɔ gɔɔ
pɔ́ á wɛ́ dɔiwao.
41 Piɛɛ mɛ̀: Dii, wá yɑ̃́i n yɑ̃́pi lɛ̀ɛũia, ge gbɛ̃́piiɛ?
42 Dii mɛ̀: Dén ziia náaide laaide pɔ́ aà dii a a
zi̍kɛnaɔ naɛ̀ a ɔzi̍ aàli blɛ kpámá a gɔɔwa ũi?
43 Báaaden zi̍kɛna pɔ́ aà dii aà lè, àlɛ kɛ màa a
sugɔɔ ũ.
44 Si̍ana málɛ oɛ́, a a àizɛɛ píi naɛ̀ a ɔzi̍ɛ.
45 Tó zi̍kɛnapi ò a sɔ̃u a dii sua lɛ́ gɛ̃gɛ̃ sɔ̃, i fɛlɛ na
zɔnɔɛ ge gɔ̃ɛɔ gbɛ̃gbɛ̃awa, iɔ ulatɑ̃ble, iɔ wɛ̃dɛ kɛ,
46 aà dii a su gɔɔ pɔ́ aà wɛ́ dɔiowaɛ, zaa pɔ́ a dɔ̃owa,
i aà zɔ̃ɛzɔ̃ɛ, i aà baa daaa ń luayɑ̃dansaiɔ.
47 Zi̍kɛna pɔ́ a dii pɔeɑ̃ dɔ̃ mɛ́ i sɔukɛ à aà pɔeɑ̃ kɛ̀o,
wa aà gbɛ̃ dúuduuɛ.
48 Zi̍kɛna pɔ́ a dii pɔeɑ̃ dɔ̃o, mɛ́ à yɑ̃́ pɔ́ dɛ wà aà
gbɛ̃ kɛ̀ sɔ̃, wa aà gbɛ̃ yɔɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà gbà zɔ̃ɔ ɔ̃
Lua a wɛɛlɛwà zɔ̃ɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua pɔ́ nàɛ a ɔzi̍ zɔ̃ɔ, a
gbɛawà dɛńla.

Kɔ̃kpaalɛa Yesu yɑ̃́i
(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

49 Tɛ́ ma mɔ sɔ̃i dṹniawa, mɛ́ málɛ wɑ̃ maamaa
kɛ́ tɛ́pi kũ sa.

50 Má ga vȋ mà siu. Má kú làasoo guu e à gɛ kɛò.
51 Ʌ́lɛ e ma mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o dṹniau yȁ?
Aawo! Málɛ oɛ́, kɔ̃kpaalɛa yȃ́i ma mɔi.
52 Za tia ua pɔ́ gbɛ̃ɔn sɔo kuu aa kɔ̃kpaalɛɛ. Gbɛ̃ɔn
àaɔ̃ɔ bɔ gbɛ̃ɔn plaɔ kpɛ, gbɛ̃ɔn plaɔ bɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ kpɛ.
53 Mae a bɔ a nɛgɔ̃ɛ kpɛ, nɛgɔ̃ɛ i bɔ a mae kpɛ. Da a
bɔ a nɛnɔɛ kpɛ, nɛnɔɛ i bɔ a da kpɛ. Zȃ́ da a bɔ nɔzãe
kpɛ, nɔzãe i bɔ a zãda kpɛ.‡
54 Yesu ɛ̀a ò bílaɛ: Tó á è lou lɛ́ sisi gukpɛ, i o gɔ̃̏ɔ
lou a ma, ɔ̃ ȉ kɛ mȁa.
55 Tó á è ȉ́ana lɛ́ bɔ gɛɔmidɔkȉ́i oi, i o gu a wã, ɔ̃ ȉ
wã.
56 Mɔafilideɔ! Ʌ́ tɔɔlɛ ń luabɛo wɛ́ dɔ̃, mɛ́ á gɔɔɛ bee
yáasi dɔ̃ sɔ̃o bɛ?
57 Bɔ́yãi á yãkɛkɛa a zɛ́wa dɔ̃ ázȉao ni?
58 Tó n ibɛɛ lɛ́ gɛnnɔ yȃ́kpalɛu, kɔaikɛ aȁ n kɛ̃ za
zɛ́u, kɛ́ asu n gálɛ gɛnnɔ yȃ́kpalɛkɛna kȉ́io yȃ́i. Asa
yȃ́kpalɛkɛnapi a n kpa dɔaiwaɛ, dɔaipi i n dakpɛu.
59 Málɛ onɛ, ńyɔ̃ bɔ weo e ǹ gɛ ǹ ȁapi bo píi. Baa
tãnga a gɔ̃ tɛnzio.

13

Nɔ̀sɛlilɛa

1 Gɔɔ bee gbɛ̃eɔ mɔ̀ Galile gbɛ̃́ pɔ́ Pilati ń dɛdɛ à ń
au yȁalɛ ń ń sa'obɔ auoɔ yȃ́ sȉu Yesuɛ.
2 Ɔ Yesu ònɛ́: Kɛ́ Galile gbɛ̃́piɔ gaa kɛ̀ mȁa, álɛ e an
duuna dɛ Galile gbɛ̃́ kȉniɔla yȁ?
3 Aawo! Málɛ oɛ́, tó i nɔ̀sɛlilɛo, ápii á kaalɛ
lááwaɛ.

‡ **12:53** Mis 7.6

4 Gbɛ̃ɔn bao plasai pɔ́ Siloe kalanga kwɛ̀má aa
gàgaɔ sɔ̃, álɛ e an tàae dɛ gbɛ̃́ kǐni pɔ́ kú Yelusalɛũɔla
yà̃?
5 Aawo! Málɛ oɛ́, tó i nɔ̀sɛlilɛo, ápii á kaalɛ
lánwaɛ.
6 Ɔ à yã́ɛ bee lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ kaadɔɛnli bà a
swaluu, ɔ̃ à gɛ̀ a nɛ́ wɛɛlɛi, i eo.
7 Ɔ a ò a zǐkɛnaɛ: Gwa, a wɛ̃̀ àaɔ̃n la, kɛ́ mi mɔ nɛ́
wɛɛlɛi kaadɔɛnapiwa, mili eo. Zɔ̃. Wá tó à gusi pã
yà̃?
8 Ɔ zǐkɛnapi ò̀ɛ̀: Mae, to we wɛ̃a lɔ. Má gubi mà
liaiɛ, mí zùgbɔ̃ kau.
9 A gí nɛ'ii ziia? Tó i i sao, mí zɔ̃.

Nɔɛ kaaũa gbã́gbãa

10 Kã́mabogɔɔe zǐ Yesu lɛ́ yãdanɛ́ lousisikpɛu.
11 Nɔɛe ku we, tã́a aà kɔ̃̀ɔkũ̀ à kàaànɔ wɛ̃̀ bao
plasai. Iɔ kooaɛ, ǐli fɔ̃ pòo baa yɔɔo.
12 Kɛ́ Yesu aà è, ɔ̃ à aà sǐsi à mɛ̀: Nɔɛ, n kɔ̃̀ɔkɛ gòma.
13 Ɔ à ɔnàwà. Wegɔ̃ɔ à pòo, ɔ̃ à Lua sáaukpà.
14 Ɔ lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ pà, kɛ́ Yesu aà gbà̃gbã
kã́mabogɔɔzǐ yã́i, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ò bílaɛ: Gɔɔ soolo mɛ́ kú
kɛ́ wǐ zǐkɛu.* Ali mɔ́ wà á gbã́gbã gɔɔ beeɔwa,
kã́mabogɔɔzǐ bàasi.
15 Ɔ Dii a zãsǐwà à mɛ̀: Mɔafilideɔ! Kã́mabogɔɔzǐ
á baade lí a zu ge zàa'ǐna polo a dɔkǐi à gɛ̀ í kpàwào
lé?
16 Ablahaũ bui nɔɛɛ bee sɔ̃, Setãu aà yè wɛ̃̀ bao
plasaiɛ. Aà bapi poloawà kã́mabogɔɔzǐ zɛ́ vǐo lé?

---

* **13:14** Bɔa 20.9-10

17 Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ wí aà ibɛɛɔ kũ̀ píi, ɔ̃ bíla pɔ kɛ̀na
dabudabu pɔ́ àlɛ kɛɔwa píi.

Yɑ̃lɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɑ̃́io
(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

18 Ɔ Yesu mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɑ̃́i bɔ̀ bɔ́wà ni? Bɔ́
má lɛɛũòi?
19 Doe ku a wɛ́na bɔ̀ lán ɛfɔ wɛ́nawa, ɔ̃ gbɛ̃e sɛ tɔ̃̀ a
kaau. Kɛ́ à bɔ̀lɛ à kɛ̀ lí ũ, ɔ̃ bɑ̃ɔ mɔ̀ pɛ̀pɛ a gɔ̃naɔwa.
20 Ɔ a ò lɔ: Bɔ́ má kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɑ̃́i lɛɛũòi?
21 A bɔ̀ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ pɔ́ nɔɛ sɛ kà pɛ̃ɛti zaa lɛ àaɔ̃ guu a
lɑ̃a píiwaɛ.
22 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ gɛ́ Yelusalɛũ, àlɛ pɑ̃ mɛɛwiaɔ ń
zɔ̃ɛwiaɔla, àlɛ yɑ̃danɛ́,
23 ɔ̃ gbɛ̃e aà là à mɛ̀: Mae, asi àizɑ̃na'enaɔ dasioa?
Ɔ Yesu ò bílaɛ:
24 A ɑ̃iakɛ à gɛ̃ zɛ́lɛ tuuuna guu. Málɛ oɛ́, gbɛ̃́
dasideɔ wɛɛlɛ gɛ̃u, kási aa eo.
25 Tó uabele fɛ̀lɛ zɛtà a làa, tó a gɔ̃ bàasi, mɛ́ álɛ
gbalɛ, álɛ mɛ: Mae, gbawɛ̃wɛ̃ɛ, a oɛ́ á á dɔ̃ gueio.
26 Bee gbɛa tó á òɛ̀ à pɔblè à imɑ̃ánɔ, mɛ́ à yɑ̃dànɛ́
á bɛ gɑ̃aɛ,
27 a oɛ́ á á dɔ̃ gueio. A goala ápii vɑ̃ikɛnaɔ.†
28 Tó a Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo ń ɑ̃nabiɔ è
píi kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɑ̃́i guu, mɛ́ wà á zú bàasi, we á
ɔ̃ɔlɔu à ɔdi á musu.
29 Gbɛ̃́ɔ bɔ gukpɛ ń bɛ'aɛo ń gugbɑ̃ntooo ń
gɛɔmidɔkɑ̃io, aa mɔ blɛblei kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɑ̃́i guu.
30 Gbɛ̃́ kpɛɛɔ gɔ̃ dɔaaa mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aaɔ gɔ̃ kpɛɛ.

Yesu ɔ̃ɔlɔa Yelusalɛũdeɔ yɑ̃́ musu
(Mat 23.37-39)

† **13:27** Soũ 6.9

31 Gɔɔ bee gɔ̃̀ɔ Falisieɔ mɔ̀ Yesu kɩ̃́i aa ɔ̀ɛ̀: Fɛlɛ go
lakɩ̃i, asa Elodi ye n dɛɛ.
32 Ɔ a ònɛ́: A gɛ o kífɛ̃nɛnapiɛ málɛ tã́agonɛ́, málɛ
gyãeɔ gbãgbã gbã ń ziao, a gɔɔ àaɔ̃de zɩ̃́ má a zɩ̃
midɛ.
33 N beeo sema mà gɛ́ aɛ gbã ń ziao ń zia bàasio,
asa i kũ ãnabi ga gueio, sema Yelusalɛũ.
34 Yelusalɛũdeɔ, Yelusalɛũdeɔ, i ãnabiɔ dɛdɛ, i gbɛ̃́
pɔ́ Lua ń zɩ̃́wáɔ pápa ń gbɛɔ à ń dɛdɛ. Miɔ ye mà á
kãaamazi mɔ̀ɔmɔɔ, lá ko ì gã̀sɩ̃a kú a nɛ́ɔlawaɛ, kási
ili weio.
35 Lua a á kpɛ́ tóɛ́ɛ sa. Málɛ oɛ́, á ma e lɔo e à omɛɛ,
báaade gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o.‡

14

Yesu kua Falisie bɛ

1 Kã́mabogɔɔe zɩ̃́ Yesu gɛ̀ pɔblei Falisiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ,
ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aa ku weɔ lɛ́ aà kpakpa.
2 Kákagyãkɛnae ku Yesu aɛ we.
3 Ɔ Yesu yãsɛ̀ a ò ikoyãdɔ̃naɔnɛ ń Falisiɔ:
Gbɛ̃́gbãgbãa kã́mabogɔɔzɩ̃ zɛvɩ̃a ge a zɛvɩ̃o?
4 Ɔ aa nílɛ kílikili. Ɔ Yesu gyãepi kũ̀ à aà gbã̀gbã
à aà gbàɛ.
5 Ɔ a ònɛ́: A dé nɛ́ ge aà zu, tó à zù lɔ̀ɔu
kã́mabogɔɔzɩ̃, a aà bɔ gɔ̃̀ɔo ni?
6 Aai fɔ̃ yã́zãsɩ̃wào.
7 Yesu è lá gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sisiɔ lɛ́ zɔ̃lɛkɩ̃i maaɔ kũkũ,
ɔ̃ à yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀:
8 Tó wà n sisi nɔsɛpɔnablɛwa, ńsu zɔ̃lɛ zɔ̃lɛkɩ̃i
maauo. Tó wà gbɛ̃́ pɔ́ a gbia dɛnla sɩ̃si bɛ!

‡ **13:35** Soũ 118.26

9 Tó á sȉsina mɔ ònɛ: Fɛlɛ zɔ̃lɛkȉi kpá deewa, ńyɔ̃
fɛlɛ gɛ́ zɔ̃lɛkȉi kpɛɛu ń wíoɛ.
10 Tó wà n sisi, nȉli zɔ̃lɛkȉi kpɛɛ kű, kɛ́ tó n sȉsina
mɔ̀, a onɛ: Ma gbɛ̃na, mɔ aɛ la. Bee a n kɛ gbia gbɛ̃́
pɔ́ á sãnuɔnɛ.*
11 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ azȉa kã́fi, Lua a aà busaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ȉ
azȉa busa, Lua a aà kã́fi.
12 Ɔ Yesu ò a sȉsinapiɛ: Tó ńlɛ gbɛ̃́ɔ sisi blɛ fãanɛ
bleawa ge a oosi pɔ́, ńsu ǹ n gbɛ̃naɔ sísio ge ń vȉiɔ ń
n dãunaɔ ge n daɛɔ ge n ɔde deeɔ. Tó ń kɛ̀ màa, aa
ɛa n sísiwà sɔ̃ɛ, aai fiabonɛ.
13 Tó ńlɛ gbɛ̃́ɔ sisi pɔbleawa, taasideɔ sísi ń
gbɛ̃kaaũaɔ ń ɛɛɔ ń vȉaɔ,
14 ńyɔ̃ gɔ̃ báaade ũ, asa aa pɔe vȉ aa gȉa fiabonɛo.
Lua mɛ́ a fiabonɛ gbɛ̃maaɔ vugɔɔ.

Pɔnablɛblea
(Mat 22.1-14)

15 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa sãnuɔ do yã́pi mà, ɔ̃ a ò Yesuɛ:
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ a pɔble kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi guu ũ.
16 Yesu òɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ ye pɔnablɛkɛ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ gbɛ̀a
dasidasi.
17 Blɛblezȉ ɔ̃ à a zȉkɛna zȉ oi gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbɛaɔnɛ aa
mɔ́, wa làa sa.
18 Gbɛ̃́ sɛ̃́ia òɛ̀: Ma bú lùɛ, sema mà gɛ́ gwai. N yã́
na, ma awakpàɛ.
19 Gbɛ̃pãle mɛ̀: Ma zu lù soon sɔo, má gɛ́ wɛsiɛi.
N yã́ na, ma awakpàɛ.
20 Gbɛ̃pãle mɛ̀: Ma nɔsɛ̀ dafuɛ. Ayãmɛto má e
mɔo.

---
* **14:10** Yaa 25.6-7

21 Ɔ zi̋kɛnapi ɛ̀a tà à ń lɛgbɛ dàu a si̋u a diiɛ. Ɔ
uabelepi pɔ pà a ò a zi̋kɛnaɛ: Gɛ́ wɛ̃́lɛ guu kpakpa
gãaɛɔ ń zɛaɔ, ní taasideɔ ń gbɛ̃kaaũaɔ ń vȉaɔ ń ɛɛɔ
naaa suńnɔ la.
22 Bee gbɛa zi̋kɛnapi mɔ òɛ̀: Dii, ma yã́ pɔ́ ń ò kɛ̀,
mɛ́ zɔ̃lɛki̋i gi ku.
23 Ɔ diipi ò zi̋kɛnapiɛ: Gɛ́ zɛ́ɔ guu ń zɛ́wɛwɛnaɔ píi,
gãna gbɛ̃́ɔwa aa gɛ̃, ma ua e pa.
24 Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gbɛapiɔ kee a e lɛzɔ̃ ma
blɛpiwao.

Gɔ̃a Yesu i̋wa ũ
(Mat 10.37-38)

25 Wa bɛ zɛ́u ń Yesuo dasidasi, ɔ̃ à li̋li ònɛ́:
26 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ ma ki̋i mɛ́ a ye a de ń a dao ń a nao
ń a nɛ́ɔ ń a vȉiɔ ń a dãunaɔ, baa azi̋apizi dɛmala, a
fɔ̃ kɛ ma i̋wa ũo.
27 Gbɛ̃́ pɔ́ aɔ a lipãakɔ̃a sɛa àɔ tɛomazio, a fɔ̃ kɛ ma
i̋wa ũo.†
28 Tó á gbɛ̃e ye kalanga dɔ, a zɔ̃lɛ gi̋a à a ɔ̃a dɔdɔ à
gwa, tó a fɔ̃ zi̋pi kɛ láa ya?
29 Tó i kɛ màao, tó à ɛ̃ kpàlɛ mɛ́ i fɔ̃ à a mi̋dɛo, gbɛ̃́
pɔ́ aà è píi a aà láanikɛ
30 a mɛ: Gbɛ̃́ɛ bee kpɛ́ dàalɛ, i fɔ̃ a mi̋dɛo.
31 Ge tó kía ye gɛ́ zi̋kai ń kía pãleo, a zɔ̃lɛ gi̋a à a
wàaipa à gwa, tó a sosa gãli kwiɔ fɔ̃ kuàkpa sosa
gãli bao pɔ́ lɛ́ mɔ́waɔwao lé?
32 Tó a è á fɔ̃o, a zi̋naɔ zi̋ lɛdoũkɛa yãgbɛaiwà zadɔ̃
i ka kãioɛ.
33 Màaɛ lɔ, tó á gbɛ̃e i ɔzɔ̃ pɔ́ pɔ́ á vi̋ɔzi píio, a fɔ̃ gɔ̃
ma i̋wa ũo.

---
† **14:27** Luk 9.23

34 Wisiá pɔ́ naɛ, ãma tó a í na tà, kpelewa wa kɛ à
nakũ lɔi?
35 A maa tɔɔlɛɛo ge zùgbɔ̃kɔlɛki̋io, wì kɔ́lɛɛ. Gbɛ̋ pɔ́
nɔ̀sɛ vi̋ aà yắpi ma.

15

Pɔ́ pɔ́ vṹ̀aaɔ
(Mat 18.12-14)

1 Ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔ lɛ́ sɔ̃ Yesuzi aà yãmai ḿpii.
2 Ɔ Falisiɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ yắkũtɛ̃ka aa
mɛ̀: Gbɛ̋ɛ bee ì duunkɛnaɔ si aa pɔble sãnuɛ.*
3 Ɔ Yesu yắɛ bee lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀:
4 Tó á gbɛ̃e sã vi̋ mɛ̀n basɔo mɛ́ ado vṹ̀aa, ìli a
basɔo mɛ̀ndosai tó sɛ̃u à pɛ̀lɛ a pɔ́ pɔ́ vṹ̀aapizi e à
gɛ bɔwàò lé?
5 Tó à bɔ̀wà, ì sɛ da a gầu ń pɔnaoɛ,
6 ì taò bɛ, ì a gbɛ̃naɔ ń a fắanideɔ sísi, ì onɛ́: A
pɔnakɛmanɔ. Ma a sã pɔ́ sầsãpi è.
7 Màaɛ lɔ málɛ oɛ́, wa pɔnakɛ luabɛ duunkɛna
mɛ̀ndo pɔ́ a nɔ̀sɛlìlɛ yắ musu dɛ gbɛ̃maa gbɛ̃ɔn
basɔo mɛ̀ndosai pɔ́ an bàa kú ń nɔ̀sɛlilɛaooɔla.
8 Nɔɛ pɔ́ ắnusu ɔwatɛ̃ vi̋ mɛ̀n kwi sɔ̃ bɛ, tó a mɛ̀ndo
vṹ̀aa, a filia na, i kpɛwaa, i wɛɛlɛ busɛbusɛ e à gɛ
bɔwàò lé?
9 Tó à bɔ̀wà, a a gbɛ̃naɔ ń a fắanideɔ sísiɛ, i onɛ́: A
pɔnakɛmanɔ. Ma a ắnusu ɔwatɛ̃ pɔ́ vṹ̀aapi è.
10 Málɛ oɛ́, Lua malaikaɔ ì pɔnakɛ duunkɛna
mɛ̀ndo pɔ́ nɔ̀sɛlìlɛ yắ musu màa lɔɛ.

Nɛ́ pɔ́ sầsã

* **15:2** Luk 5.29-30

11 Yesu ò lɔ: Gbɛ̃e mɛ́ kú a nɛgɔ̃ɛɔ vɨ̃ gbɛ̃ɔn pla.
12 Ɔ Se ò a maeɛ: Baa, ma asea pɔ́ máɔ vɨ̃ túbi guu
kpaa. Ɔ maepi a àizɛɛ kpaalɛ̀nɛ́.
13 I kɛ gɔɔplao, ɔ̃ Se a pɔ́ɔ nàaa píi à tà bùsu pãleu
zȁzã. We à a àizɛɛ kpàlɛu lalasikɛa guu.
14 Kɛ́ à a pɔ́ɔ dɛ̀ píi, ɔ̃ nɔan zɔ̃ɔ kà bùsupiu, ɔ̃ à gɔ̏ ń
pɔ́ wɛ̃nakɛao.
15 A gɛ̀ nà bùsupi gbɛ̃ezi, ɔ̃ gbɛ̃́pi aà gbàɛ a bualoũ
blɛ kpái sàwakusanaɔwa.
16 Ɔ ìɔ ye libɛ pɔ́ sàwaɔ lɛ́ ble mɔ́mɔ bɛ̏ɛ, ãma wȉli
pɔe kpawào.
17 Kɛ́ aà wɛ́ kɛ̏, à mɛ̀: Ma mae zȉkɛnaɔ blɛ vɨ̃ diɛ, ɔ̃
málɛ ga ń nɔanao la.
18 Má fɛlɛ mà ta ma mae kɨ̃́iɛ, mí oɛ̀: Baa, ma
duunakɛ̀ Luaɛ ń mpio,
19 mi ka màɔ dɛ n nɛ́ ũ lɔo. Ma dilɛ n zȉkɛnaɔ do ũ.
20 Ɔ à fɛ̀lɛ lɛ́ tá a mae kɨ̃i. Kɛ́ a bɛ kãaa, aà maepi
aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ. A bàalɛ̀ gɛ̀ kùsiwà à lɛpɛ̀wà.
21 Ɔ nɛ́pi òɛ̀: Baa, ma duunakɛ̀ Luaɛ ń mpio, mi
ka màɔ dɛ n nɛ́ ũ lɔo.
22 Ɔ maepi ò a zȉkɛnaɔnɛ: A gɛ́ kpakpa, à ulada
maa pɔ́ dɛńla sɛ mɔò à daɛ̀, í tãanadaɛ̀, í kyalekpaɛ̀.
23 I gáae mɛkpaa kũ à dɛ wà so pɔnakɛa guu,
24 asa ma nɛ́pi gà à vùɛ. A sȁsãɛ, ɔ̃ ma aà è. Ɔ aa
nà pɔnakɛawa.
25 Woo kpɛ́ bua. Kɛ́ àlɛ su, à kãikȕ ń bɛo, ɔ̃ à kɔ̏ɔ
gȁa mà dɔ.
26 Ɔ à zȉkɛnaɔ do sȉsi à aà là bɔ́mɛ kɛ̀i.
27 Ɔ a wèwà à mɛ̀: N dãuna mɛ́ sù, ɔ̃ n mae gáae
mɛkpaa dɛ̀, kɛ́ à aà è aafia yɨ̃́i.
28 Ɔ Woo pɔ pà à gȉ gɛ̃i ua. Kɛ́ aà mae bɔ̀ awakpaiɛ̀,

29 ɔ̃ Woopi ò a maeɛ: E'e, à kà wɛ̃ ũma málɛ
zi̋kɛnɛ, mi fokɛma ziio, mɛ́ baa blesan giana ni
kpaa mà pɔnakɛò ń ma gbɛ̃naɔo.
30 Kɛ́ n nɛ́ pɔ́ à n àizɛɛ kàalɛ káaluaɔnɛpi sù, n gáae
mɛkpaa dɛ̀ɛ̀.
31 Ɔ aà mae òɛ̀: Ma nɛ́, ń kumanɔ gɔɔpiiɛ. Pɔ́ pɔ́
má vi̋ píi, n pɔ́ɛ.
32 A kṹ wà blɛble ń pɔnaoɛ, asa n dãunapi gà à
vùɛ. A sa̋sãɛ, ɔ̃ wà aà è.

16

Aizɛɛ náaisai

1 Yesu ò a i̋waɔnɛ: Ɔdee mɛ́ kú à ziia di̋lɛ a
zi̋kɛnaɔnɛ. Ɔ wà mɔ̀ wà aà kɔmalɛkɛ̀ɛ̀ wà mɛ̀ àlɛ aà
àizɛɛ kpálɛ.
2 Ɔ à aà si̋si a òɛ̀: Yá̋ pɔ́ má mà n musu dɛ kpelewa
ni? Lá ńlɛ kɛ n ziiakɛ guu siumɛɛ. Nyɔ̃ e ǹ ziia zi̋
kɛmɛɛ lɔo.
3 Ɔ ziiapi ò a sɔ̃ guu: Ma dii lɛ́ ma bɔ zi̋uɛ, má kɛ
kpelewa ni? A kɛ má fɔ̃ sɛ̃wao, mɛ́ baakɛa dɛmɛɛ wí
ũ.
4 Má dɔ̃ lá má kɛ gbɛ̃́ɔ ma dilɛ ń bɛ, tó à ma bɔ zi̋u.
5 Ɔ à a dii fi̋adeɔ si̋si dodo, ɔ̃ à gbɛ̃́ sɛ̃́ia là à mɛ̀: N
ma dii fi̋a kũa ũma ni?
6 A mɛ̀: Nísi zaa lɛ basɔoɛ. Ɔ ziiapi òɛ̀: Lá pɔ́ ń kɛ̀ɛ̀
kɛ. Zɔ̃lɛ lilɛ blakwi kpakpa.
7 Ɔ a ò gbɛ̃pãleɛ: Mpi sɔ̃ n fi̋a ũma ni? Ɔ à mɛ̀: Ese
sakili basɔoɛ. Ɔ ziiapi òɛ̀: Lá pɔ́ ń kɛ̀ɛ̀ kɛ, lilɛ basiiɔ̃.
8 Ɔ diipi ziia náaisaidepi sáaukpà wɛzɛ̃ yá̋ pɔ́ a kɛ̀
musu. Asa dṹniaɛ bee gbɛ̃́ɔ wɛ́ zɛ̃a dɛ gupua gbɛ̃́ɔla
kɔ̃tɛ̃ɛ yãkɛkɛa guu.

9 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, à gbɛ̃naɔ wɛɛlɛ ń àizɛɛ náaisaiɔ,
kɛ́ gɔɔ pɔ́ à mɩ̀dɛwá, Lua a á dilɛ bɛ pɔ́ a gao guu.
10 Gbɛ̃́ pɔ́ náai vɩ̀ ń a yɔɔnao aɔ náai vɩ̀ ń a zɔ̃ɔo lɔɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ náai vɩ̀ ń a yɔɔnaoo aɔ náai vɩ̀ ń a zɔ̃ɔoo.
11 Tó i kɛ náai vɩ̀ ń àizɛɛ náaisaioo, Lua a á náaikɛ
ń a sɩ̀andeoe?
12 Tó i kɛ náai vɩ̀ ń gbɛ̃pãle pɔ́ɔo, Lua a ázɩ̀a pɔ́
kpáwáe?
13 Zɩ̀kɛna lí e zɔblè dii mɛ̀n plaɛo, asa aɔ za
gbɛ̃doguɛ, iɔ ye adozi, ge a na gbɛ̃dowa, i saka adou.
Á fɔ̃ àɔ zɔble Luaɛ ń ɔ̃ao sãnuo.

Ɔde ń Lazaao

14 Falisiɔ ye ɔ̃ai. Kɛ́ aa yã́pi mà píi, ɔ̃ aalɛ lɛsuikɛ
Yesuwa.
15 Yesu òné: I yãnakpa ázɩ̀awa gbɛ̃nazɩ̀naɔ kɩ̃́iɛ,
ãma Lua á sɔ̃ dɔ̃. Yã́ pɔ́ gbia gbɛ̃nazɩ̀naɔnɛ ɔ̃ Lua ɩ̀
sakau.
16 Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ ku e Zãawa. Za gɔɔ
bee wàlɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i baokpa, ɔ̃ baade lɛ́ gɛ̃u
ń gbãao.
17 Luabɛ ń tɔɔlɛo sãalɛa àa dɛ Lua ikoyãpi wɛ̃̀sã
nɛ́na bã̀dɛala.
18 Gbɛ̃́ pɔ́ gɩ̀ a nazi à nɔ pãle sɛ̀, à gbãsɩ̀kɛ̀ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́
nɔ pɔ́ wà gɩ̃̀i sɛ̀ sɔ̃, à gbãsɩ̀kɛ̀n we.
19 Gɔ̃ɛ ɔdee ku ɩ̀ pɔkasa maa ɔdeɔ da, ɩ̀ɔ pɔnakɛ
nama guu gɔɔpii.
20 Wɛ̃nade pɔ́ wɩ̀ mɛ Lazaa ɩ̀ɔ wúlɛa aà bɛ gɔ̃u, bɔ
fɩ̃fɩ̃wà.
21 Iɔ blɛ pɔ́ ɩ̀ lɛ́lɛ ɔdepi táabũnu zíɛ blea nidɛ. Gbɛ̃ɔ
mɛ́ ɩ̀ɔ aà bɔpiɔ sãsã.
22 Wɛ̃nadepi gà, ɔ̃ malaikaɔ aà sɛ̀ tàò Ablahaũ kɩ̃́i.
Ɔdepi gà sɔ̃, ɔ̃ wà aà vɩ̀.

23 Kua ǐadama guu bɛdau, kɛ́ à wɛsɛ̀ musu, ɔ̃ à
Ablahaũ̀ è kãaa, Lazaa ku aà saɛ.
24 Ɔ à lɛzù à mɛ̀: Ba Ablahaũ, ma wɛ̃nagwa, ní
Lazaa zǐ aà a ɔtona zɔ̃ íwa, aà mɔ ma lɛ́na níniomɛɛ,
asa málɛ wãwãkɛ tɛ́vuaɛ bee guuɛ.
25 Ɔ Ablahaũ mɛ̀: Ma gbɛ̃́, to nama pɔ́ pɛ̀ɛma n
wɛ̃nigɔɔ dɔngu ń taasi zɔ̃ɔ pɔ́ Lazaa kɛ̀o. Aà nɔ̀sɛ
nǐni lakǐi sa, mɛ́ ń kú wãwã guu.
26 Bee gbɛa tɔ̃ɔ'ɛ zòolo da wá zãnguo. Tó gbɛ̃́ ye bɔ
la à gɛ́ á kǐi, a fɔ̃o, mɛ́ gbɛ̃e a fɔ̃ bɔ we à mɔ wá kǐio.
27 Ɔ ɔdepi mɛ̀: N yã́ na Baa, lá màaɛ, ǹ aà zǐ ma
mae bɛ,
28 asa ma dãunaɔ vǐ gbɛ̃ɔn sɔo. Aà gɛ́ lɛdaimá, kɛ́
aasu mɔ gu wãwãdeɛ beeuo.
29 Ɔ Ablahaũ mɛ̀: Aa Mɔizi ń ãnabiɔ lá vǐ, aa ń
yãma.
30 Ɔ ɔdepi mɛ̀: Aawo, Ba Ablahaũ! Tó gbɛ̃e bɔ̀ gau
à gɛ̀ ń kǐi, ɔ̃ aa nɔ̀sɛlilɛ.
31 Ɔ Ablahaũ òɛ̀: Tó aai Mɔizi ń ãnabiɔ yãmao,
baa tó gbɛ̃e bɔ̀ gau, aa sio.

17

Luanaaikɛa
(Mat 18.6-7, 21-22)

1 Yesu ò a ǐwaɔnɛ: Sema yã́ pɔ́ ǐ to gbɛ̃́ɔ fu àɔ ku,
ãma waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a bɔ aà kǐi.
2 Tó wà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛ dɔ̀ɛ̀ a nɔɛ mɛ́ wà aà zù ísiu,
bee maa ń adeo dɛ kɛ́ aà to nɛ́ɛ beeɔ do fula.
3 Aɔ kú ń laaio. Tó n gbɛ̃do duunakɛ̀, gɛ ǹ aà le.
Tó à nɔ̀sɛlǐlɛ, sùuukɛaànɔ.
4 Tó à duunakɛ̀nɛ gɔɔ do gɛ̃n sopla mɛ́ à ɛ̀a ònɛ gɛ̃n
sopla a nɔ̀sɛlǐlɛ, sùuukɛaànɔ.

5 Dii zi̋naɔ ȍɛ̀: Wá luanaaikɛa kấfi̋wɛ̃ɛ.
6 Dii mɛ̀: Tó á luanaaikɛa kà ɛfɔ wɛ́nawa, á o
lasinliɛ bee azi̋a bilɛ gɛ́ pɛ́i ísia guu, a á yãmaɛ.
7 Tó á gbɛ̃e zɔ vi̋, àlɛ sɛ̃waɛ̀ ge àlɛ sãɔ dãɛ̀, tó à sù ń
buao, aà dii a oɛ̀ aà mɔ pɔble gɔ̃̏ɔ yȁ?
8 Aawo, a oɛ̀ aà blɛkɛɛ, aà ula lilɛ, i mɔɛ ń pɔbleao
ń imiao, aàpi i gbasa pɔble, i imi.
9 Wi̋ zɔ sáaukpa kɛ́ à yấ pɔ́ wa dàɛ̀ kɛ̀ yấi yȁ?
10 A̋piɔ sɔ̃ màaɛ, tó a yấ pɔ́ Lua dàɛ́ kɛ̀ píi, à mɛ:
Zɔɔn wá ũ, wá kɛa wá kɛ̀.

Kusude gbɛ̃ɔn kwiɔ gbấgbãa

11 Yesu gɛa Yelusalɛũ a bɛ Samali bùsu zɔ̃lɛu ń
Galileo.
12 Kɛ́ àlɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛeu, ɔ̃ gɔ̃ɛ kusude gbɛ̃ɔn kwiɔ
kpàaũaànɔ. Aa zɛ kãaa,
13 aa lɛzùaàzi aa mɛ̀: Mae Yesu, wá wɛ̃nagwa.
14 Kɛ́ a è màa, ɔ̃ a ȍnɛ́: A̋ gɛ ázi̋a ɔlɔ sa'onaɔnɛ.* Kɛ́
aalɛ gɛ́, ɔ̃ aa gbȁgbã.
15 Kɛ́ an gbɛ̃do è a gbãgbã, ɔ̃ à ɛ̀a sù, àlɛ Lua
sáaukpa ń lɔɔ gbãao.
16 A̋ wùlɛ a gbɛɛu Yesu aɛ, à fɔkpàwà. Gbɛ̃́ beeá
Samali gbɛ̃́ɛ.
17 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃ɔn kwiɔ mɛ́ gbȁgbão lò? Gbɛ̃ɔn
kɛ̃okwiɔ kú má ni?
18 An gbɛ̃e i ɛa mɔ̀ Lua sáaukpaio, sema zȉloɛ
beea?
19 Ɔ Yesu ȍɛ̀: Fɛlɛ tá, ma náai pɔ́ ń kɛ mɛ́ n gbãgbã.

Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa (Mat 24.23-41)

---

* **17:14** Lev 14.1-3

20 Falisiɔ Yesu là kpala pɔ́ a bɔ Lua kɨ̃́i mɔ́gɔɔi, ɔ̃ a
wèmá à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i lí mɔ́ wà e ń wɛ́o
no.
21 Wa o gwa kɛ ge gwa keeo. Kpalapi kú á guuɛ.
22 Ɔ a ò a ǐwaɔnɛ: A gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ á Gbɛ̃nazǐn Nɛ́
mɔ́gɔɔ ea nidɛ, á eo.
23 Wa oɛ́ a ku le ge a ku la, ãma ásu gɛo, ásu
tɛ́ńzio.
24 Lá loupilɛa ǐ gupu luabɛ lɛ́la ń a lɛ́leo, màa aɔ
dɛ Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ mɔ́gɔɔ.
25 Sema aà taasikɛ gǐa maamaa. Gbãgbɛ̃ɔ giaàzi.
26 Lá à kɛ̀ Nɔee gɔɔ,† màa a kɛ Gbɛ̃nazǐn Nɛ́
mɔ́gɔɔzǐ lɔ.
27 Wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ nɔsɛ, wàlɛ zãkɛ e gɔɔ
pɔ́ Nɔee gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, ɔ̃ í dà dṹniaa, gbɛ̃́ɔ gàga píi.‡
28 Màaɛ lɔ Lɔtu gɔɔ, wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ pɔ́
lú, wàlɛ pɔ́ yia, wàlɛ pɔ́tɔ̃, wàlɛ kpɛdɔ.
29 Gɔɔ pɔ́ Lɔtu bɔ̀ Sɔdɔũ, tɛ́ ń ǐatɛ̃gbɔ̃o bɔ̀ luabɛ à
kwɛ̀, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ gàga píi.§
30 Beewa aɔ dɛ gɔɔ pɔ́ Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ bɔ̀ gupuau.
31 Gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́ kú kpɛ́ musu su pila kpɛ́ guu a
pɔ́ɔ sɛ́lɛio. Màaɛ lɔ gbɛ̃́ pɔ́ kpɛ́ bua su ɛa bɛo.
32 A to Lɔtu na yã́ dɔ́gu.*
33 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́
pɔ́ gǐ a wɛ̃nii sɔ̃, ade mɛ́ aɔ ku.†
34 Málɛ oɛ́, gwã́ bee gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ wúlɛa gudoũ,
Lua a gbɛ̃do sɛ́, i gbɛ̃do to we.
35 Nɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ pɔ́ lɔ́ gudoũ, Lua a gbɛ̃do sɛ́,
i gbɛ̃do to we.

† **17:26** Daa 6.5 ‡ **17:27** Daa 7.6-24 § **17:29** Daa 19.24-25
* **17:32** Daa 19.26 † **17:33** Luk 9.24

36 Gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ ku bua, Lua a gbɛ̃do sɛ́,‡ i
gbɛ̃do to we.
37 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Dii, mákı̋i ni? A wèmá à mɛ̀:
Gu pɔ́ gɛ kuu, we yãamusuɔ kãaau.

18

Wabikɛa

1 Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ kɛ́ aaɔ Lua wabikɛ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃, aasu
kpasao yã́i.
2 Ȁ mɛ̀: Yã́kpalɛkɛnae mɛ́ kú wɛ̃́lɛeu, a Lua vȉa
vȉo, mɛ́ ȉli gbɛ̃e yãdao.
3 Gyaae ku wɛ̃́lɛpi guu, ȉɔ mɔ aà kı̋i mɔ̀ɔmɔɔ ȉ mɛ:
Zɛmanɔ ma ibɛɛ yã́ musu.
4 I weio e gɔɔpla. Bee kpɛ a ò azȉawa: Baa tó má
Lua vȉa vȉo, mɛ́ mili gbɛ̃e yãdao,
5 lá gyaapi lɛ́ ma súu zɔ̃, má zɛaànɔɛ. Tó mi kɛ
màao, aà zɛamala láasaiɛ a ma dɛɛ.
6 Ɔ Dii mɛ̀: Ȁ yã́kpalɛkɛn vãi yã'oa ma.
7 Lua a zɛ ń a gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ wiilɛwa fãanɛ ń
gwãasȉnaoɔo lé? A zígbiakɛ ń dɔańlɛo yȁ?
8 Málɛ oɛ́, a zɛ́nnɔ kpakpaɛ. N̏ beeo tó Gbɛ̃nazȉn
Nɛ́ mɔ̀, a a náaikɛna e dṹniaua?
9 Ɔ à ɛ̀a yã́ɛ bee lɛ̀ɛũ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ńzȉa dilɛ gbɛ̃maa
ũ mɛ́ aaȉɔ saka gbɛ̃́ kȉniɔguɔnɛ à mɛ̀:
10 Gbɛ̃ɔn plaeɔ mɛ́ gɛ̀ wabikɛi Lua ua, gbɛ̃doá
Falisiɛ, gbɛ̃do sɔ̃ ɔsinaɛ.
11 Falisipi zɛa, àlɛ wabikɛ. A ò a sɔ̃ guu à mɛ̀:
Lua, ma n sáaukɛ̀ kɛ́ má dɛ lán dãɔwao, dȉidiindeɔ,
náaisaideɔ, gbãsȉkɛnaɔ ge ɔsinaɛ bee.

‡ **17:36** Mat 24.31, 1Tɛs 4.17

12 Miɔ lɛye gɔɔ plapla ãsɔ̃a ń ãsɔ̃aoɛ. Pɔ́ pɔ́ má è píi
mi a kwide bɔnɛ.
13 Ɔsinapi sɔ̃ a zɛ kãaa, i fɔ̃ wɛsɛ̀ musu gwà seo. Alɛ
azi̋a gbɛ̃gbɛ̃ à mɛ̀: Lua, sùuukɛmanɔ, duunkɛnan
ma ũ.
14 Málɛ oɛ́, gɔ̃ɛpi tà a bɛ Lua siaaànɔ guu, i kɛ
Falisipi no. Asa gbɛ̃́ pɔ́ ì azi̋a kã́fi̋ Lua a aà busaɛ,
mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ì azi̋a busa Lua a aà kã́fi̋.[*]

Báaadaa nɛ́ɔgu
(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

15 Wà mɔ̀ɛ̀ ń ń nɛ́fɛ̃nɛnaɔ aà ɔnamá. Kɛ́ aà i̋waɔ è,
ɔ̃ aa gi̋nɛ́.
16 Ɔ Yesu nɛ́ɔ si̋si à mɛ̀: A to nɛ́ɔ mɔ ma kɛ̋i, ásu
kpánɛ́o, asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̋i dɛ gbɛ̃́ bee taaɔ pɔ́
ũɛ.
17 Si̋ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ i kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̋i yã́ sí
lán nɛ́wao, a gɛ̃uo.

Ɔde
(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

18 Yudaɔ kíabuie mɔ̀ Yesu là à mɛ̀: Mɛtulu maa,
kpelewa má kɛ mà àizãna ei?
19 Yesu ɔ̀ɛ̀: Akɛa n mɛ̀ má maai? Gbɛ̃e maao, sé
Lua ado.
20 N yã́ pɔ́ Lua di̋lɛɔ dɔ̃: Nsuli wúlɛ ń gbɛ̃pã̋le
nɔo. Nsuli gbɛ̃dɛo. Nsuli kpã́i'oo. Nsuli yãdɔ n
gbɛ̃́deewao. Ni̋li n de ń n dao kpɛla.[†]
21 Ɔ a ɔ̀ɛ̀: Zaa ma kɛ ɛ̀waaso ũ, má yã́ beeɔ kũa
píiɛ.
22 Kɛ́ Yesu bee mà, a ɔ̀ɛ̀: Yã́ gɔ̃̀nɛ mɛ̀ndo. Pɔ́ pɔ́ ń vi̋
yía píi, ní a ɔ̃a biilɛ taasideɔnɛ, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vi̋ luabɛ.
Bee gbɛa ní mɔ tɛmazi.

---

[*] **18:14** Luk 14.11 [†] **18:20** Bɔa 20.12-16

23 Kɛ́ à yấpi mà, aà pɔ siakȕ, asa ɔde sà
gbãngbooɛ.
24 Kɛ́ Yesu è aà pɔ siakȕ, à mɛ̀: Gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kɩ́i guu zɩ̏'ũ gbɛ̃́ pɔ́ aa àizɛɛ vɩ̏ɔnɛ.
25 Yiongo gɛ̃a abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kɩ́i guula.
26 Gbɛ̃́ pɔ́ aa yấpi màɔ mɛ̀: Démɛ a àizãna e lɔi?
27 Yesu wèmá à mɛ̀: Yấ pɔ́ gbɛ̃nazɩ̏naɔ fùa kɛ, Lua
ì fɔ̃́.
28 Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Wa wá pɔ́pii tò weɛ, ɔ̃ wá tɛ́nzi fá.
29 Ɔ Yesu ònɛ́: Sɩ̏ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a bɛ tò ge a na
ge a vɩ̏iɔ ń a dãunaɔ ge a de ń a dao ge a nɛ́ɔ kpala
pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ́i yấi
30 a ɛa bee taa e dɛ beea maamaa dű́niaɛ bee guu,
mɛ́ a àizãna e dű́nia pɔ́ lɛ́ mɔ́ guu.

Vɩ̏a baakɛna gbấgbãa
(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kȁaaàzi, ɔ̃ a ònɛ́: Wálɛ gɛ́
Yelusalɛũɛ. Wekɩ̏i Gbɛ̃nazɩ̏n Nɛ́ yấ pɔ́ ãnabiɔ kɛ̀ Lua
yấu a pau píi sa.
32 Wa aà kpa buipãleɔwa, aai aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aai aà
sɔ̃́sɔ̃, aai lɛ́'ikakawà,
33 aai aà gbɛ̃ ń flàalao, aai aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zɩ́ i
ɛa vu.
34 Ãma aà ìwapiɔ a kee gbáɛo, asa yấpi mi
ulɛanɛ́ɛ, aa dɔ̃ yấ pɔ́ àlɛ oo.
35 Kɛ́ Yesu kà kãi ń Yelikoo, vɩ̏ae zɔ̃lɛa zɛ́ lɛ́, àlɛ
baakɛ.
36 Kɛ́ a mà bíla lɛ́ gɛ̃, ɔ̃ a ń lá bɔ́mɛ kɛ̀i.
37 Ɔ wa ɔ̀ɛ̀, Yesu Nazalɛti mɛ́ lɛ́ gɛ̃ we.

38 Ɔ à lɛzù à mɛ̀: Yesu, Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa.
39 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔaaaɔ gɪ̀ɛ̀ aa mɛ̀ aà nílɛ, ɔ̃ aà wiilɛa
gbãakṹ, àlɛ mɛ: Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa.
40 Yesu zɛ̀ à mɛ̀ wà mɔaànɔ. Kɛ́ à mɔ̀, ɔ̃ Yesu aà là
à mɛ̀:
41 Bɔ́ ń ye mà kɛnɛi? A wèwà à mɛ̀: Dii, má ye màɔ
gu'eɛ.
42 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Gu e. Ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ tò n gbãgbã.
43 Wegɔ̃ɔ à gu'è, ɔ̃ à bɔ̀ tɛaàzi, àlɛ Lua sáaukpa. Kɛ́
gbɛ̃́pii è màa, aa Lua sáaukpà.

19

Zase

1 Ɔ Yesu gɛ̃̀ Yeliko, àlɛ pãa.
2 Gbɛ̃e ku we aà tɔ́n Zase. Ɔsinaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ, mɛ́ ɔdeɛ.
3 Àlɛ wɛɛlɛ à gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Yesu ũ e, ãma i fɔ̃ aà èo dasi
yá̃i, asa gbɛ̃́ gesenaɛ.
4 Ɔ à bàalɛ̀ dɔ̀aa à gɛ̀ dɛ̀dɛ sɪ̃́mfofowa kɛ́ à Yesu e,
asa a gɛ̃ weɛ.
5 Kɛ́ Yesu kà wekɪ̃̀i, ɔ̃ à wɛsɛ̀ musu a ò̀ɛ̀: Zase, pila
kpakpa. A kṹ mà i n bɛ gbãɛ.
6 Ɔ Zase pɪ̀la kpakpa, à aà dɪ̀lɛ ń pɔnao.
7 Kɛ́ wa è màa, gbɛ̃́pii lɛ́ yá̃kũtɛ̃ka aa mɛ̀: A gɛ̀ pilai
duunkɛna bɛ.
8 Ɔ Zase fɛ̀lɛ zɛ̀ a ò Diiɛ: Dii, má a àizɛɛ guo kpa
taasideɔwaɛ. Tó ma gbɛ̃e taiinkɛ̀ sɔ̃, má ɛa mà a gɛ̃ɛ
kpawà lɛɛ síiɔ̃.
9 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Lua uaɛbeedeɔ mɪ̀si gbã. Asa gbɛ̃́ɛ
beeá Ablahaũ buiɛ lɔ.
10 Gbɛ̃nazɪ̃̀n Nɛ́ mɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ sa̋sã wɛɛlɛi à aà suabaɛ.

Ɔdakɛa zɪ̃̀kɛnaɔnɛ
(Mat 25.14-30)

11 Gɔɔ pɔ́ wàlɛ aà yã́pi ma, ɔ̃ à ɛ̀a yãkầfĩnɛ́ lɔ. Lá à
kãikṹ ń Yelusalɛũo, wàlɛ e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i a bɔ
gupuau gɔ̃̀ɔɛ, ɔ̃ à yãlɛ̀ɛũnɛ́
12 à mɛ̀: Kíe buie mɛ́ lɛ́ gɛ́ kpalablei bùsu zầzãu, i
ɛa su.
13 Ɔ à a zĩ̀kɛnaɔ sĩ̀si gbɛ̃ɔn kwi, à ã́nusu ɔwatɛ̃ kpà
ń baadewa mɛ̀n basɔobasɔo, a ònɛ́: Aɔ laataò e màɔ
su.
14 Aà bùsudeɔ sɔ̃ aa zàaàguɛ, ɔ̃ aa zĩ̀naɔ zĩ̀ aà kpɛ
aa mɛ̀: Wá we gbɛ̃́pi kiblewáo.
15 Aà sua ń kpalableao gbɛa lé, à mɛ̀ wà zĩ̀kɛna pɔ́
a ɔ̃a kpàmápiɔ sísiɛ, kɛ́ à e dɔ̃ lá pɔ́ aa ài'è.
16 Gbɛ̃́ sɛ̃́ia mɔ̀ à mɛ̀: Dii, n ɔ̃api àikɛ̀mɛɛ lɛɛ kwi.
17 Ɔ a òɛ̀: Násaa, zĩ̀kɛn maa. Lá n kɛ náai vĩ̀ ń a
yɔɔnao, ńyɔ̃ɔ iko vĩ̀ wɛ̃́lɛ mɛ̀n kwiɔwaɛ.
18 Gbɛ̃ɔn plaade mɔ̀ à mɛ̀: Dii, n ɔ̃api nɛ'ĩ̀ lɛɛ sɔo.
19 Ɔ a òɛ̀: Mpi sɔ̃ ńyɔ̃ɔ iko vĩ̀ wɛ̃́lɛ mɛ̀n sɔoɔwa.
20 Ɔ gbɛ̃pãle mɔ̀ à mɛ̀: Dii, n ɔ̃an kɛ. Má ùlɛ kooa
zwầnkasauɛ.
21 Má n vĩ̀a vĩ̀, asa gbɛ̃́ zĩ̀'ũn n ũ. Ni pɔ́ pɔ́ ni dilɛo
sɛ́, ni pɔ́ pɔ́ ni tɔ̃o kɛkɛ.
22 Ɔ a òɛ̀: Zĩ̀kɛn vãi, n lɛ́ mɛ́ n kalikɛ̀. N dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́
zĩ̀'ũn ma ũ, mi pɔ́ pɔ́ mi dilɛo sɛ́, mi pɔ́ pɔ́ mi tɔ̃o kɛkɛ.
23 Kɛ́ ń dɔ̃ màa, bɔ́yãi ni dakɛonɛ́, tó ma su, mà a
pɔ́ sí ń a ĩoo ni?
24 Ɔ a ò gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔnɛ: A ã́nusu ɔwatɛ̃ basɔopi
siwà, ĩ kpá gbɛ̃́ pɔ́ ài'è lɛɛ kwiwa.
25 Ɔ wa òɛ̀: Dii, a ài lɛɛ kwi kũa kɔ̀.
26 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Málɛ oɛ́, Lua a pɔ́ kã́fĩ gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́
vĩ̀ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ vĩ̀o sɔ̃, baa pɔ́ pɔ́ a vĩ̀, Lua a siwàɛ.*

* **19:26** Luk 8.18

27 Ma ibɛɛ pɔ́ aa ye mà kiblemáoɔ sɔ̃, à mɔ́ńnɔ la,
í ń dɛdɛ ma aɛ.

Gbãakpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zãa 12.12-19)

28 Kɛ́ Yesu yã́ bee ò a làa, ɔ̃ à dàzɛu, àlɛ gɛ́
Yelusalɛũ.
29 Kɛ́ à kãikṹ̀ ń Bɛfazeo ń Bɛtanio, sȉsȉ pɔ́ wȉ mɛ
Kùkpɛ sȉsȉpɔlɛu, ɔ̃ à a ȉwa gbɛ̃ɔn plaɔ zȉ
30 à mɛ̀: A gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛ wá aɛ kee guu. Tó a ka
we, á zàa'ȉn nɛ́ bɔlɔ e dɔa, gbɛ̃e i dikpɛ yãao. A polo
mɔò.
31 Tó gbɛ̃e á lá, démɛ ò à poloi, í mɛ Dii mɛ́ ye a
mɔaoi.
32 Ɔ zȉnaɔ gɛ̀ aa è lá a ònɛ́wa.
33 Kɛ́ aalɛ zàa'ȉnapi polo, ɔ̃ a diiɔ ń lá aa mɛ̀: Démɛ
ò à zàa'ȉnapi poloi?
34 Aa mɛ̀: Dii mɛ́ ye a mɔaoi.
35 Ɔ aa gɛ̀oɛ̀. Aa ń pɔkasaɔ kpàlɛ zàa'ȉnapiwa, ɔ̃ aa
Yesu dȉkpɛ.
36 Kɛ́ àlɛ táa'o, gbɛ̃́ɔ lɛ́ ń pɔkasaɔ kpálɛ zɛ́ guu.
37 Kɛ́ à kãikṹ̀ ń gu pɔ́ zɛ́pi pȉlau Kùkpɛ sȉsȉwao,
ɔ̃ pɔna guu dasi pɔ́ tɛaàziɔ nà Lua táasilɛawa ń lɔɔ
gbãao, dabudabu pɔ́ aa èɔ yã́ musu píi
38 aa mɛ̀:
Báaaden Kía pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ.†
Aafia ku luabɛ! Wà Musude tɔbɔ!
39 Falisi pɔ́ aa ku zã guueɔ òɛ̀: Mɛtulu, gi n ȉwaɔnɛ.
40 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Málɛ oɛ́, tó aa nȉlɛ, gbɛɔ mɛ́ aa
wiipi lɛ́.
41 Kɛ́ à sɔ̃̀ Yelusalɛũzi, a gwà, ɔ̃ à ɔ́ɔlɔ̀ɛ̀

† **19:38** Soũ 118.26

42 à mɛ̀: Tó n yã́ pɔ́ a mɔnɛ ń aafiao dɔ̃̀ gbã yãa lé,
kai! Tia kɛ́wa sɔ̃ a ulɛanɛɛ.
43 A gɔɔ a mɔ kɛ́ n ibɛɛɔ gbà lɛsĩ̀ɔ da lianzi, aai n
káka,
44 aai n dúuzɔ̃, aai n gbɛ̃́ɔ wíwi. Baa gbɛe aa to
dinɛkɔ̃ao, kɛ́ ni gɔɔ pɔ́ Lua lɛzùnzi dɔ̃o yã́i.
45 Kɛ́ Yesu gɛ̃̀ Lua ua, ɔ̃ à nà pɔyianaɔ yaawa.
46 A òné: A kɛ̃a Lua taalau à mɛ̀: Ma kpɛ́ aɔ dɛ
lousisikpɛ ũɛ.‡ Ápiɔ sɔ̃ á kɛ̀ gbɛ̃blenaɔ tòo ũ.§
47 Lá gu lɛ́ dɔ Yesu ĩ̀ɔ yã̀danɛ́ Lua ua. Ɔ sa'onkiaɔ
ń Mɔizi ikoyã̀danɛdeɔ lɛ́ aà wɛ sãnu ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ,
48 ãma aai lá wa kɛ zɛ́ eo, asa gbɛ̃́pii lɛ́ lua aà yã́iɛ.

20

Yesu laa a ikoi
(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

1 Zĩ̀ewa Yesu lɛ́ yã̀da gbɛ̃́ɔnɛ Lua ua, àlɛ baon-
akpanɛ́, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyã̀danɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
sɔ̃̀aàzi
2 aa òɛ̀: Iko pɔ́ ńlɛ yã́piɔ kɛò owɛ̃ɛ. Démɛ n gba
ikopii?
3 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Mapi sɔ̃ má yã́ mɛ̀ndo gbɛawá.
Á omɛɛ,
4 Zãa gbɛ̃́ da'ilɛkɛa bɔ̀ Lua kĩ́i yã̀ ge gbɛ̃nazĩ̀na
kĩ́iɛ?
5 Ɔ aa lɛkpàaĩ̀ aa mɛ̀: Tó wa mɛ̀ Lua kĩ́iɛ, a wá la
bɔ́yãi wi aà yã́ sio ni?
6 Tó wa mɛ̀ gbɛ̃nazĩ̀na kĩ́iɛ sɔ̃, gbɛ̃́pii a wá pápa ń
gbɛo wà wá dɛɛ, asa aa zɛ̀ ń Zãa ãnabikɛoɛ.
7 Ɔ aa mɛ̀: Wá dɔ̃ má à bɔ̀uo.

‡ **19:46** Isa 56.7 § **19:46** Zel 7.11

8 Ɔ Yesu ònɛ́: Má iko pɔ́ málɛ yã́piɔ kɛò oɛ́ sɔ̃o.

Vɛ̃ɛbu zi̋kɛnaɔ
(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

9 Ɔ Yesu ɛ̀a yãlɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ vɛ̃ɛbu vi̋,* ɔ̃
a nà zi̋kɛnaɔnɛ ń ɔzi̋, à gɛ̀ wɛ̃́lɛu à gɔɔplakɛ̀ we.
10 Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ kà, à a i̋wae zi̋̀ zi̋kɛnapiɔwa aa
a asea kpawa, ɔ̃ aa i̋wapi gbɛ̃̀ aa aà gbàɛ ɔgii.
11 A̋ ɛ̀a i̋wa pãle zi̋̀ lɔ, ɔ̃ zi̋kɛnapiɔ aà gbɛ̃̀, aa
widàwà aa aà gbàɛ ɔgii.
12 Ɔ à ɛ̀a gbɛ̃ɔn àaɔ̃de zi̋̀ lɔ, ɔ̃ aa aà kɛ̀'i̋a aa aà yà.
13 Ɔ vɛ̃ɛbudepi mɛ̀: Má kɛa sa ni? Má a nɛ́
mɛ̀ndona zi̋máɛ. Aa gí aà yãdaia?
14 Kɛ́ zi̋kɛnapiɔ aà è, aa òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Túbiblenan
kee, wà aà dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ.
15 Ɔ aa bɔ̀aànɔ kaa kpɛ aa aà dɛ̀.
Kpelewa budepi a sɛ́ńnɔ sai?
16 A mɔ zi̋kɛnapiɔ dɛdɛ, i bú si kpa gbɛ̃pãleɔwaɛ.
Kɛ́ gbɛ̃́ɔ yã́pi mà aa mɛ̀: Lua wá bɔ.
17 Ɔ Yesu wɛpã̀ńla à mɛ̀: Yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalauɛ
bee dɛ kpelewa ni?
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.†
18 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ̀lɛ gbɛpiwa a wíwiɛ.
Tó gbɛpi si̋ gbɛ̃́wa sɔ̃, a ade úlɔɛ.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fua
(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

19 Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń sa'onkiaɔ dɔ̃ kɛ́ ń yã́i
Yesu yã́pi lɛ̀ɛũi, ɔ̃ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà aà kũ gɔ̃̀ɔ, ãma aa
vi̋akɛ̀ dasiɛ.

---

* **20:9** Isa 5.1 † **20:17** Soũ 118.22

20 Aalɛ aà kpakpa, ɔ̃ aa zãmade pɔ́ aalɛ ńzi̋a dilɛ
gbɛ̃maa ũɔ zi̋wà, kɛ́ aa aà kũ aà yã'oa guu, aai aà
kpá ń bùsu gbãadewa aà iko ɔlɔɛ̀.
21 Ɔ zãmadepiɔ aà là aa mɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ ni
yã'o ǹ yãdanɛ́ a zɛ́waɛ, i kɛ gbɛ̃nazi̋naɔ wɛ́ yấi no.
Ni Lua zɛ́ ɔlɔnɛ́ ń si̋anao.
22 A kṹ wà falubɔ Sezaaɛ yã̀ ge wásu bɔo?
23 Yesu ń ɔ̃nɔ dɔ̃̀má, ɔ̃ a ònɛ́:
24 A ɔ̃a do dɔ mà gwa. Dé mi ń aà tɔ́o mɛ́ kuwà
lai? Aa mɛ̀: Sezaa pɔ́ɛ.
25 Ɔ a ònɛ́: Tɔ̀ɔ, à Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpá
Luawa.
26 Ɔ aa fùa aa aà kũ a yã'oa guu gbɛ̃́ɔ wáa. Aà
yãwea bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa ń lɛ́ kpàaũ.
27 Ɔ Saduse pɔ́ aai̋ gɛɔ vua ɛɛboeɔ mɔ̀ Yesu kíi, aa
aà là aa mɛ̀:
28 Mɛtulu, Mɔizi di̋lɛwɛ̃ɛ yóo: Tó gbɛ̃́ vi̋i gà à a na
tò nɛ́sai, aà dãuna nɔpi sɛ à a vi̋i gɛ̃ɛ kɛò.‡
29 Màa vi̋i ń dãunaɔ ku gbɛ̃ɔn sopla. Woo nɔsɛ̀, ɔ̃
à gà à aà tò nɛ́sai.
30 Ɔ Se gyaapi da'uakɛ̀.
31 Se gbɛa Bíɔ kɛ̀ lɔ. Aa kɛ̀ màa ń gbɛ̃ɔn sopla ḿpii,
aa gàga aa nɔpi tò nɛ́sai.
32 An gbɛa nɔpi gà.
33 Gɛɔ vugɔɔzi̋ an démɛ aɔ nɔpi vi̋i? Asa an gbɛ̃ɔn
sopla ḿpii aa aà dɔ̃̀ nɔ ũɛ.
34 Yesu ònɛ́: Dṹniaɛ bee gbɛ̃́ɔ aai̋ nɔsɛ aai̋ zãkɛ,
35 ãma gbɛ̃́ pɔ́ Lua di̋lɛ aa kà aa bɔ gau aa dṹnia
dafu leɔ aa nɔsɛ weo, aa zãkɛ weo.
36 Aaɔ dɛ lán malaikaɔwaɛ, aa ga lɔo. Aaɔ dɛ Lua
nɛ́ɔ ũɛ, gàbɔɔ ũ.

‡ **20:28** Iko 25.5

37 Baa Mɔizi lá guu, à gɛɔ vua yá̃ pi̋liwanɛ́. Gu
pɔ́ à kàelɛ yã'ò̀u, à mɛ̀ Dii mɛ́ Ablahaũ̋ ń Izaakio ń
Yakɔbuo Lua ũ.§
38 Diiá gɛɔ Lua no, sema gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ pɔ́. Gbɛ̃́pii bɛ̃́ɛ
Luaɛɛ.
39 Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ fɛ̀lɛ yã'ò aa mɛ̀: Mɛtulu,
n yãmaa ò.
40 Ɔ aai we yãe làwà lɔo.
41 Yesu ń lá à mɛ̀: Kpelewa wi̋ o Mɛsiiá Davidi
Buiɛi?
42 Asa Davidi ò Soũ̋ lá guu à mɛ̀:
Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
43 e àɔ aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ gbadibɔ ũ.*
44 Lá Davidi aà si̋si Dii, kpelewa a dɛ aà bui ũ lɔi?
45 Kɛ́ gbɛ̃́pii lɛ́ aà yãma, ɔ̃ a ò a i̋waɔnɛ:
46 A laaika Mɔizi ikoyãdanɛdeɔzi. Aai̋ɔ ye bɛbɛa ń
ulada daaoi, wàɔ fɔkpakpamá gãaɛ. Aai̋ɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛ
lousisikpɛ gumaaɔu ń blɛble zɔ̃lɛki̋i maaɔ.
47 Aai̋ wabi gbã̀a kɛ gbɛ̃nazi̋naɔ wɛ́ yá̃i, ɔ̃ aai̋
gyaaɔ kpɛ́ siomá. An i̋adama pã̋si̋ aɔ dɛńla.

21

Gyaa taaside gbadaa
(Mat 12.41-44)

1 Kɛ́ Yesu wɛzù a aɛ, ɔ̃ a è ɔdeɔ lɛ́ ń gbaɔ ka
ɔsikpagolo guu.
2 Ɔ à gyaa taaside búubuue è we, à tãnga dàu
mɛ̀n pla.
3 Ɔ à mɛ̀: Si̋ana málɛ oɛ́, gyaa taasidepi ɔ̃a dàu dɛ
gbɛ̃́piia.

§ **20:37** Bɔa 3.6 * **20:43** Soũ̋ 110.1

4 Asa ɔ dia ɔ̃ aa dã kàu ḿpii. Nɔɛpi sɔ̃, aà taasidekɛ
guu pɔ́ pɔ́ a vĩ à pɔbleò ɔ̃ a dàu we píi.

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dṹnialaagɔɔ seelaɔ
(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

5 Gbẽeɔ lɛ́ Lua ua yã'o, aa mɛ̀ wà a kpɛ́ɔ kɛ̀kɛ maa
ń gbɛ̀ kɛfɛnaɔ ń pɔ́ pɔ́ wà Lua gbàɔ, ɔ̃ Yesu mɛ̀:
6 Gɔɔe a mɔ́, pɔ́ pɔ́ á è keeɔ, baa gbɛe a gɔ̃ dikɔ̃ao,
wa ń dúuzɔ̃ɛ.
7 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Mɛtulu, bee a kɛ bɔɛ ni? Bɔ́mɛ
aɔ dɛ a kɛgɔɔ seela ũi?
8 Ɔ à mɛ̀: A laaika, ásu to wà á sɔ̃́são, asa wa mɔ́
ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ wa mɛ́ wa dɛ aà ũ, ge a gɔɔ kà.
Ásu tɛ́ńzio.
9 Tó a zĩ bao mà, ge á mà wà fɛ̀lɛ ń kɔ̃o, ásu to
iwãa ká á pɔao. Sema yɑ̃́piɔ kɛ káau, dṹnia láaan
we gĩao.
10 Ɔ a ònɛ́: Bui ń buio aa fɛlɛ ń kɔ̃o, màaɛ lɔ bùsu
ń bùsuo.
11 Tɔɔlɛlualuaa pãsĩɔ aaɔ ku. Nɔana ń gagyãɔ ka
gu ń guo. Ási bɛ̃̀ɛ vĩa yɑ̃́ɔ aaɔ ku luawa.
12 E yɑ̃́pi àɔ mɔ́, wa á kṹ, wi ĩadawá, wi á kpá
lousisikpɛdeɔwa, wi á ká kpɛ́u, wi gɛ́ánɔ kíaɔ ń
bùsu gbãadeɔ aɛ ma yɑ̃́i.
13 Bee a á gba zɛ́ àɔ dɛ ma seeladeɔ ũ.
14 A zɛò á sɔ̃ guu ásu làasookɛ lá á owao,
15 asa mámɛ má sóso káɛ́ á lɛ́u, mí á gba ɔ̃nɔ, kɛ́ á
ibɛɛe a fɔ̃ gii ge a a zɑ̃́siwáo.*
16 Baa á de ń á dao ń á vĩ̀iɔ ń á dãunaɔ ń á daɛɔ ń
á gbɛ̃naɔ aa á kpámáɛ, wi á gbẽeɔ dɛ.
17 Gbɛ̃́pii a zaágu ma yɑ̃́i,
18 ãma baa á mikã mɛ̀ndo a vũaao.

* **21:15** Luk 12.11-12

19 Á mɛnafɔ̃a guu ɔ̃ á àizãna e.
20 Tó á è zi̋gɔ̃ɔ li̋a Yelusalɛũzi, àɔ dɔ̃ kɛ́ a dúuzɔ̃a
zȁo.
21 Zi̋beezi̋ Yude bùsudeɔ bàalɛ mipɛ sȉsi̋ɔwa, gbɛ̃́
pɔ́ kú Yelusalɛũɔ fãaa. Zɔ̃ɛwiadeɔ su gɛ̃uo.
22 Asa gɔɔpiá tɔsimagɔɔɛ, kɛ́ yȁ́ pɔ́ kɛ̃a Lu-
ayãtaalau e pa píi yȁ́i.†
23 Waiyoo nɔsindeeɔ ń nɛadeɔ zi̋beezi̋, asa
bùsupi taasi aɔ zɔ̃ɔ, Lua a pɔkũmabɔbɔ gbɛ̃́piɔwaɛ.
24 Wa ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao, wa ń gbɛ̃eɔ kũ taò
bùsu píi guu zȉzɔɔ ũ, buipãleɔ i ɔ̃zɔ̃ Yelusalɛũwa e
an gɔɔ pa.

Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa
(Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)

25 Seelaɔ aaɔ ku i̋atɛ̃ ń mɔvuao ń saanaɔwa,‡ bui
píi iɔ ku pɔsia guu dűniau. Aa gɔ̃ bíli guu ísia kɔ̃fi ń
a bàalɛao yȁ́i.
26 Wɛdɔa yȁ́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ dűniawai guu, vi̋a a gbɛ̃́ɔ
kãsãnkɛ, asa pɔ́ pɔ́ kú luawaɔ zã ń pɛ́ki̋iwaɛ,
27 wi Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa e luabɛpuanau ń gbãa zɔ̃ɔ
gawideo.§
28 Tó yȁ́ beeɔ kɛa dàalɛ, à fɛlɛ zɛ, í á mi sɛ musu,
asa á suabagɔɔ mɛ́ kãikȕ.
29 Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Á kaadɔɛnli gwa ń lí ki̋niɔ.
30 Tó á è aa bɔlɔbɔ̀, ɔ̃ í dɔ̃ ázi̋awa kɛ́ guantɛ̃na
kãikȕ.
31 Beewaɛ sɔ̃, tó á è yȁ́ beeɔ lɛ́ kɛ, àɔ dɔ̃ kɛ́ kía pɔ́
Lua kpà kãikȕ.
32 Si̋ana málɛ oɛ́, gɔɔbeedeɔ gɛ̃lɛ yȁ́piɔ píi kɛsaio.

† **21:22** Oze 9.7 ‡ **21:25** Isa 13.10, Yoɛ 3.4 § **21:27** Dan 7.13

33 Luabɛ ń tɔɔlɛo a gɛ̃lɛ, ãma ma yɑ̃́ɔ gɛ̃lɛa vi̋o.
34 A laaika. Asu to asiakɛ ń wɛ̃dɛkɛo ń
wɛ̃nikãakɛao á laai síwáo, kɛ́ aà mɔgɔɔ su á kű
kɑ̃́ndo lán baiwao yɑ̃́i.
35 Asa a kúlɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú dű́nia guuɔwa píiɛ míɔ.
36 A itɛ̃kɛ, ı́ɔ wabikɛ gɔɔpii, kɛ́ àɔ gbãa vi̋ à e pili yɑ̃́
pɔ́ lɛ́ mɔ́wa píi, ı́ bɔ zɛ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ aɛ.
37 Lá gu lɛ́ dɔ Yesu i̋ɔ yãdanɛ́ Lua ua.* Tó oosi kɛ̀,
i̋ bɔ gɛ i Kùkpɛ si̋si̋pɔlɛu.
38 Kɔɔkɔɔ ɔ̃ gbɛ̃́pii i̋ fɛlɛ gɛ́ aà yãmai Lua ua.

22

Lɛkpaai̋a Yesuzi
(Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zãa 11.45-53)
1 Kàaso dikpɛ pɔ́ wi̋ mɛ Gɛ̃amusu* kà kãi.
2 Sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ wɛɛlɛ lá aa kɛ
aa Yesu bɔlia asii guu, asa aalɛ vi̋akɛ gbɛ̃́ɔnɛɛ.
3 Ɔ Setãu di̋ Yudasi pɔ́ wi̋ mɛ Isaliɔti miwa. Yesu
i̋wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ doɛ.
4 Ɔ Yudasipi gɛ̀ lɛkpàai̋ ń sa'onkiaɔ ń Lua ua
dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ, lá á kɛ à Yesu kpámá.
5 An pɔ kɛ̀na, ɔ̃ aa lɛdoũkɛ̀ wà ɔ̃a kpawà.
6 A zɛ̀ò, ɔ̃ àlɛ zɛwɛɛlɛ à Yesu kpámá gbɛ̃́ɔ saɛ.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zãa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)
7 Kàaso dikpɛgɔɔ kà, gɔɔ pɔ́ wi̋ Gɛ̃amusu sã
kòlokpa.
8 Ɔ Yesu Piɛɛ ń Zãao gbàɛ à mɛ̀: A gɛ́ Gɛ̃amusu blɛ
sɔukɛiwɛ̃ɛ.

* **21:37** Luk 19.47 * **22:1** Bɔa 12.1-11

9 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Ŋ ye wà kɛ má ni?
10 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Tó a gɛ̃ wɛ̃́lɛdau, á kpaaũ ń gɔ̃ɛo
í sɛa lo guu. Aɔ tɛaàzi e ua pɔ́ a gɛ̃u,
11 í o uabeleɛ, Mɛtulu lɛ́ gu pɔ́ a Gɛ̃amusu blɛ bleu
ń a ìwaɔ gbɛa.
12 A kpɛdiakɔ̃a kpɛa zɔ̃ɔ pɔ́ wa kɛ̀kɛ ɔlɔ́ɛ́, í pɔblea
yã́ kɛkɛ we.
13 Kɛ́ aa gɛ̀, aa è lá Yesu ònɛ́wa, ɔ̃ aa Gɛ̃amusu blɛ
sɔukɛ̀ we.
14 Kɛ́ a gɔɔ kà, Yesu mɔ̀ zɔ̃̀lɛ we ń a zĩ̀naɔ sãnu.
15 Ɔ a ònɛ́: Gɛ̃amusu blɛɛ bee bleaánɔ ni ma dɛ
maamaa e màɔ gɛ́ taasikɛi,
16 asa málɛ oɛ́, má ble lɔo e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gɛ
bɔò gupuau, dikpɛ sĩ̀ana i mɔ́.
17 Kɛ́ à imibɔ sɛ̀, à sáaukpà, ɔ̃ à mɛ̀: A si dɔdɔkɔ̃ɛ,
18 asa málɛ oɛ́, za tia má vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo e kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kĩ́i gɛ bɔò gupuau.
19 Kɛ́ à kàa sɛ̀, ɔ̃ à sáaukpà a ɛ kpàmá à mɛ̀: Kɛ́
beeá ma mɛ pɔ́ málɛ kpá á yã́iɛ. Aliɔ bee kɛ ma yã́
dɔaágu yã́i.
20 Kɛ́ aa pɔblè aa làa, à imibɔpi sɛ̀ màa lɔ à mɛ̀: Ɪɛ
beeá ma au pɔ́ lɛ́ bɔlɛ́ɛ. Lua bàa kua ń gbɛ̃́ɔ tia auɛ.†
21 Ma ɔ ku ta doũ ń ma bɔnkpɛdeoɛ,‡
22 asa Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ a kpagui lá Lua dĩ̀lɛɛwaɛ.
Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a aà kpámápi.
23 Ɔ aa nà kɔ̃ lalaawa aa mɛ̀: Wá démɛ a yã́ bee
kɛi?

Yesu lɛdaa a ìwaɔwa
(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zãa 13.36-38)

24 Ɔ lɛkpaa fɛ̀lɛ ń guu, kɛ́ aa ye dɔ̃ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛńla.§

† **22:20** Zel 31.31-34 ‡ **22:21** Soũ 41.10 § **22:24** Luk 9.46

25 Ɔ Yesu ònɛ́: Bùsu kíaɔ ì ikokɛmá mɛ́ gbãadeɔ ì
ńzìa tɔbɔ,
26 ãma ásu kɛ màao. A kũ̀ á gbɛ̃zɔ̃ɔ aàɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́
kɛ̃́sãaázi ũɛ. A kũ̀ á dɔaana aàɔ dɛ á zìkɛna ũɛ.
27 Blɛblena ń blɛzìkɛnao, an démɛ zɔ̃ɔi? Blɛblena
nolo? Mapi sɔ̃ má kú á guu lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ zìkɛɛ́wa.
28 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀manɔ ma taasikɛa guuɔn á ũ.
29 Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau
màa sɔ̃,
30 í blɛblemanɔ ma kpalau, íɔ zɔ̃lɛzɔ̃lɛa báawa àɔ
yã́kpalɛkɛ ń Isaili bui kuɛplaɔ.
31 Simɔɔ, Simɔɔ, ma. Setãu gbɛ̀a à á ká íu lá wì
pɔ́wɛna ká íu wà gwawa.
32 Ɔ ma wabikɛ̀nɛ, kɛ́ ma náai pɔ́ ń vì su kɛ̃́sãmao.
Tó n ɛa n sua, ǹ n gbɛ̃́ɔ gba gbãa.
33 Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: Dii, má sì wà ma dakpɛunnɔ, mí gannɔ.
34 Yesu mɛ̀: Piɛɛ, málɛ onɛ, e ko àɔ gɛ́ lɛzui gbã,
ńyɔ̃ lelekpa ma dɔ̃ai gɛ̃n àaɔ̃.
35 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Kɛ́ ma á zí mɔkpɛ ń babalabɔɔo ń
kyaleɔ sai,* pɔe kɛ̃̀sãwáe? Ɔ aa mɛ̀: Aawo.
36 Ɔ a ònɛ́: Tiasa gbɛ̃́ pɔ́ mɔkpɛ vì, aà sɛ́. Màaɛ lɔ ń
babalabɔɔo. Gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̃nda vì sɔ̃o, aà a ula yía, i lú.
37 Málɛ oɛ́, sema yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau ma musu
papa wà mɛ̀: Wà aà dìlɛ doũ ń dàakɛnaɔ.† Asa yã́ pɔ́
wa kɛ̃̀ ma yã́ musu mɛ́ lɛ́ papa sa.
38 Aa mɛ̀: Dii, fɛ̃nda mɛ̀n pla kɛ. Ɔ a ònɛ́: Bee mɔ̀.

Yesu kũa
(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zãa 18.3-11)

* **22:35** Luk 9.3 † **22:37** Isa 53.12

39 Yesu bɔ̀ gɛ̀ Kùkpɛ sɪ̀sɪ̀pɔlɛu lá ì kɛwa. Aà ìwaɔ
tɛaàzi.
40 Kɛ́ à kà gu pɔ́ àlɛ gɛ́u, a òné: A wabikɛ kɛ́ ásu fu
yɔ̃awao yã́i.
41 Ɔ à kɛ̃̀má à kà lán gbɛzu lɛ́lɛa taawa. Ɔ à kùlɛ
we, àlɛ wabikɛ
42 à mɛ̀: Baa, tó ń yei, to taasi kɛɛonaɛ bee
zãkũmanɔ, ãma asu kɛ ma pɔeã ũo, sema n pɔ́.
43 Ɔ malaika bɔ̀ luabɛ à mɔ̀wà à aà gbà gbãa.
44 Kua wɛ́tɛ̃a guu àlɛ wabikɛ ń ãiao. Ɔ aà isima lɛ́
tɔ̃́ tɔɔlɛ lán autonawa.
45 Kɛ́ à wabikɛ̀, à fɛ̀lɛ gɛ̀ a ìwaɔ kɪ̃́i, à ń lé, aalɛ i'o
ń pɔsiao.
46 Ɔ a òné: Akɛa álɛ i'oi? A fɛlɛ wabikɛ, kɛ́ ásu fu
yɔ̃awao yã́i.
47 Kɛ́ àlɛ yã'o, ɔ̃ wà kà dasidasi. Gbɛ̃́ pɔ́ wì mɛ
Yudasi, aà ìwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do mɛ́ dɔaaanɛ́. Kɛ́ à
sɔ̃̀aàzi lɛ́pɛiwà,
48 ɔ̃ Yesu òɛ̀: Yudasi, lɛ́pɛaa guu ɔ̃ ńyɔ̃ Gbɛ̃nazɪ̀n
Nɛ́ kpaomáa?
49 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa kú ń Yesuoɔ yã́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ è, aa mɛ̀:
Dii, wà ń gbɛ̃gbɛ̃ ń fɛ̃ndao yã̀?
50 Ɔ an gbɛ̃do sa'onkia zɪ̀kɛna lɛ̀ à aà ɔplaa swã́ gò.
51 Ɔ Yesu mɛ̀: A bee tó. A ɔkã̀ aà swã́wa à aà
gbã̀gbã.
52 Ɔ a ò sa'onkiaɔ ń Lua ua dɔ̃̀anaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ aa
mɔ̀waɔnɛ: A mɔa ń fɛ̃ndaɔ ń goɔ lán kpáiwɛliwɛn
ma ũwaa?
53 Lá gu lɛ́ dɔ miɔ kúánɔ Lua ua,‡ mɛ́ i ɔkãao. Ãma
gɔɔɛ bee dɛ á pɔ́ ũɛ, gusia kiblegɔɔɛ.

‡ **22:53** Luk 19.47

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zãa 18.12-18,25-27)

54 Kɛ́ aa Yesu kṹ sùò, aa gɛ̀aànɔ sa'onkia bɛ. Piɛɛ
bɛ zã̀zã.
55 Kɛ́ wà tɛkà ua guo, wà kàlɛ lĩ̀ai, ɔ̃ Piɛɛ mɔ̀ sɔ̀lɔ ń
guu.
56 Nɔɛ zĩ̀kɛnae aà è, ɔ̃ à wɛbĩ̀iwà à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee
kuaànɔ sɔ̃ɛ.
57 Ɔ à lelekpà à mɛ̀: Nɔɛ, má aà dɔ̃o.
58 Yɔɔnnɔ gɔ̃̀ɔ ɔ̃ gbɛ̃pãle aà è, ɔ̃ à mɛ̀: Mpi sɔ̃ ń dɛ
an gbɛ̃do ũɛ. Ɔ Piɛɛ ò gɔ̃ɛpiɛ: Mámɛo.
59 Kɛ́ lɛɛlu do taa gɛ̃̀, gbɛ̃pãle giiyèwà à mɛ̀: Sĩ̀ana
guu gbɛ̃́ɛ bee kuaànɔɛ, asa Galile gbɛ̃́ɛ.
60 Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Mi dɔ̃ lá ńlɛ oo. Wegɔ̃ɔ kɛ́ àlɛ yã'o, ɔ̃
ko lɛzù.
61 Kɛ́ Dii lĩ̀li wɛpɛ̀ Piɛɛwa, ɔ̃ yã́ pɔ́ a ò dɔ̀ Piɛɛgu, kɛ́
à mɛ̀ e ko àɔ gɛ́ lɛzui gbã, a lelekpaazi gɛ̃n àaɔ̃.
62 Ɔ Piɛɛ bɔ̀ bàasi, à ɔ́ɔlɔ̀ à kɛ̀ wɛ̃na.
63 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu dɔ̃́aɔ aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ aa aà gbɛ̃̀.
64 Aa pɔ́ yèɛ̀ a wɛ́wa, ɔ̃ aalɛ aà lala aa mɛ̀:
Ãnabikɛkɛ ǹ o, démɛ n lɛi?
65 Dɔ́ɛaaànɔ guu aa yã́ dasi pãlɛɔ òɛ̀ lɔ.
66 Kɛ́ gu dɔ̀, Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔ kɔ̃ kã̀aa, sa'onkiaɔ
ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ píi. Ɔ aa Yesu sɛ̀ gɛ̀ò ń
yã́kpalɛkɛkĩ̀i.
67 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Mɛsiin n ũa? Owɛ̃ɛ. A wèmá
à mɛ̀: Tó má òɛ́, á sio.
68 Tó ma yãe làwá sɔ̃, á weo.
69 Za tia Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ aɔ zɔ̃lɛa Lua gbãade ɔplaai.§

§ **22:69** Soũ 110.1

70 Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀: Asi Lua Nɛ́n n ũa? Ɔ a wèmá à mɛ̀:
Lá a dɔ á lɛ́uwa, mámɛ má aà ũ.
71 Ɔ aa mɛ̀: Wá bàa ũma ń seeladeo lɔi? Wá mà
aà lɛ́u kɔ̀.

23

Pilati yɔ̃́kpalɛkɛa ń Yesuo (Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zãa 18.28-19.16)

1 Ɔ aa fɛ̀lɛ ḿpii, aa gɛ̀aànɔ Pilati aɛ.
2 Aalɛ mɔ́ ń aà yɔ̃́o aa mɛ̀: Wa gbɛ̃́ɛ bee è, àlɛ
gudɛkɛ wá bùsuuɛ, àlɛ gíné wà falubɔ Sezaaɛ, mɛ́
à azĩ̀a dĩ̀lɛ Mɛsii ũ, kía ũ.
3 Ɔ Pilati aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían n ũa? A wèwà à
mɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we.
4 Ɔ Pilati ò sa'onkiaɔ ń dasi pɔ́ kú weɔnɛ: Mi tàae'e
gbɛ̃́piwao.
5 Ɔ aa giiyèwà aa mɛ̀: Iɔ tɛ́kpa gbɛ̃́ɔgu a yãdaanɛ́
guu Yude bùsuu píiɛ. A dàalɛ Galileɛ, ɔ̃ à gɛ̀ kàiò la
sa.
6 Kɛ́ Pilati mà màa, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ là tó Galile gbɛ̃́n aà ũ.
7 Kɛ́ a dɔ̃̀ à bɔ̀ Elodi bùsuuɛ, mɛ́ Elodipi ku
Yelusalɛũ zĩ̀beezĩ̀, ɔ̃ à aà gbàɛwà.
8 Kɛ́ Elodi Yesu è, ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na maamaa, asa à aà
bao màɛ, mɛ́ a ye wɛsiaàlɛ à gɛ̃̀gɛ̃. Aà wɛ́ dɔ Yesu
dabudabukɛa eai.
9 A yɔ̃́ɔ làlawà dasi, ɔ̃ Yesu i a kee wewào.
10 Sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ zɛa we, aalɛ
mɔ́ ń aà yɔ̃́o pãsĩ̀pãsĩ̀.
11 Elodi ń a sosaɔ sakà Yesugu, aa aà láanikɛ̀ aa
ula tɔde dàɛ̀, ɔ̃ à ɛ̀a aà gbàɛ Pilatiwa.
12 Zĩ̀beezĩ̀ Elodi ń Pilatio kɛ̀ na, asa aa ĩ̀ikũa ń kɔ̃o
yãaɛ.
13 Pilati sa'onkiaɔ ń gbãadeɔ ń gbɛ̃́ kĩ̀niɔ kɑ̃̀aa píi,

14 a ònɛ́: A mɔmɛɛ ń gbɛ̃́ɛ beeo a mɛ̀ gudɛnaɛ. Ma
aà làla á wáa yã́ pɔ́ á dɔ̀dɔwàɔ musu, mi e à tàaee
kɛ̀o.
15 Màa Elodi i eo sɔ̃, asa à ɛ̀a aà gbàɛwáɛ. A gwa,
i yãe kɛ à kà mà aà dɛo.
16-17 Má tó wà aà swã́gaga, mí aà gbaɛ.
18 Ɔ aa wiilɛ̀ ḿpii sãnu aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi dɛ! Balaba
kɛ̃́wɛ̃ɛ!
19 Wà Balabapi dàkpɛu bɔa gbãadeɔ kpɛ ń
gbɛ̃dɛao yã́iɛ.
20 Pilati ye Yesu gbaɛ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ laai sı̀si a kı̃́i.
21 Ɔ aa ɛ̀a wiilɛ̀ aa mɛ̀: N aà páliwa! N aà páliwa!
22 A gɛ̃n àaɔ̃de Pilati ònɛ́: Bɔ́ dàa a kɛ̀i? Mi tàae
pɔ́ kà wà aà dɛ ewào. Má tó wà aà swã́gaga, mí aà
gbaɛ.
23 Ɔ aa dı̀diwà, aalɛ gbɛawà ń wii gbãao aà aà
páliwa. Ɔ an zɔakaa tò an yã́ blè.
24 Ɔ Pilati dı̀lɛ wà kɛ lá aa gbɛ̀awawa.
25 Gbɛ̃́ pɔ́ wa dàkpɛu bɔa gbãadeɔ kpɛ ń gbɛ̃dɛao
yã́i pɔ́ wa gbɛ̀api ɔ̃ a kɛ̃̀nɛ́, ɔ̃ à Yesu kpà gai lá aa
yeiwa.

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zãa 19.17-30)

26 Kɛ́ wàlɛ gɛaànɔ, wà dà Silɛni gbɛ̃́ Simɔɔlɛ, àlɛ su
ń buao, ɔ̃ wà aà kũ̀ wà lipãakɔ̃a dı̀ɛ̀ aàɔ tɛò Yesuzi.
27 Bíla bɔ̀ tɛaàzi ń nɔɛ pɔ́ aalɛ ɔ́ɔlɔ aalɛ ńzı̀a
gbɛ̃gbɛ̃ɔ.
28 Yesu lı̀li aɛdɔ̀má à mɛ̀: Yelusalɛũ nɔɛɔ, ásu ɔ́ɔlɔ
ma yã́io. A ɔ́ɔlɔ ázı̀a yã́i ń á nɛ́ɔ.
29 Asa a gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa o: Báaadeɔn fı̃i pɔ́ aai nɛ'io
mɛ́ nɛ́ i yɔ̃́ mimáoɔ ũ.

30 Gɔɔbeezi̋
wa o gbɛsiɔnɛ aa lɛ́lɛ simá,
wa o si̋si̋ɔnɛ aa kúńla.*
31 Asa lá wàlɛ yɛ̃́ɛ taa kɛ ń lí bùsuo, lí gii pɔ́ aɔ dɛai?
32 Wàlɛ gɛ́ ń dàakɛn plaeɔ lɔ, kɛ́ wà ń dɛdɛ ń Yesuo
sãnu.
33 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ wi̋ mɛ Mitɔɔnagu, ɔ̃ aa aà pàliwa
we ń dàakɛnapiɔ, ado aà ɔplaai, ado ɔzɛɛi.
34 Ɔ Yesu mɛ̀: Baa, sùuukɛ́ńnɔ, asa aa dɔ̃ lá wàlɛ
kɛo. Ɔ wà tɛ́lɛpà wà aà pɔkasaɔ kpaalɛ̀okɔ̃ɛ.†
35 Gbɛ̃́ɔ zɛa we, aalɛ gwa, mɛ́ Yuda gbãadeɔ lɛ́
lɛsuikɛkɛwà‡ aa mɛ̀: A dãɔ suabà. Tó Mɛsii pɔ́ Lua
di̋lɛn aà ũ, aà azi̋a suabae!
36 Sosaɔ lɛ́ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ lɔ. Ɔ aa sɔ̃̀aàzi aa vɛ̃ɛ kũ̏ma
dɔ̀ɛ̀§
37 aa mɛ̀: Tó Yudaɔ kían n ũ, ǹ nzi̋a suaba.
38 Seelae naa aà mia à mɛ̀:
Yudaɔ kían kɛ!
39 Dàakɛna pɔ́ looa líwapiɔ do dɔ́ɛnnɔyã'ɔ̀ɛ̀ à mɛ̀:
Mɛsiin n ũo lò? N nzi̋a suaba ń wápiɔ sãnu.
40 Ɔ aà gbɛ̃do gi̋ɛ̀ à mɛ̀: Nlɛ vi̋akɛ Luaɛ seoa? Yã doũ
mɛ́ zɔ̃lɛwá.
41 Wápiɔ, à kɔ̃si̋wanɔ màaɛ, asa pɔ́ pɔ́ wá tɔ̃̀ mɛ́
bɔ̀lɛwɛ̃ɛ, ãma dee i yãe kɛo.
42 Ɔ à mɛ̀: Yesu, tó n mɔ kía ũ, to ma yã́ àɔ dɔngu.
43 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Si̋ana málɛ onɛ, za gbã ńyɔ̃ɔ
kumanɔ àizãna guu.
44 Kɛ́ i̋atɛ̃ kà minanguo, a biia zɛ̀, ɔ̃ bùsupi siakũ̏
píi e aua gɛ̀ pi̋laɔ̀.
45 Zwãa pɔ́ daa Lua kpɛ́u* kɛ̃̀ a guo.

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Soũ 22.19 ‡ 23:35 Soũ 22.8 § 23:36
Soũ 69.22 * 23:45 Bɔa 26.31-33

46 Yesu wiilɛ̀ gbáugbãu à mɛ̀: Baa, ma a nisĩna
nànɛ n ɔzĩɛ.† Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ à tà.
47 Kɛ́ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ yá pɔ́ kɛ̀pi è, à Lua sáaukpà à
mɛ̀: Gbɛ̃́piá gbɛ̃maaɛ sĩana.
48 Bíla pɔ́ aa mɔ̀ wà kàaa yápi gwaa yáiɔ, kɛ́ aa yá
pɔ́ kɛ̀ɔ è, aa ɛ̀a tà, aalɛ ńzĩa gbɛ̃gbɛ̃.
49 Yesu gbɛ̃́ dɔ̃aɔ ń nɔɛ pɔ́ tɛaàzi za Galileɔ píi zɛ
kãaa, aalɛ yápiɔ gwa.‡

Yesu vĩa
(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zãa 19.38-42)

50 Gɔ̃ɛe ku aà tɔ́n Yosɛfu. Yuda gbãadeɔ doɛ.
Gbɛ̃maaɛ, mɛ́ luayãmanaɛ.
51 Aà lɛ́ kú yá pɔ́ a gbɛ̃́ɔ zɛ̀ ń a kɛaopi guuo. Yudaɔ
wɛ̃́lɛ Alimate gbɛ̃́ɛ, aà wɛ́ dɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kíii.
52 A gɛ̀ Pilati kíi à Yesu gɛ gbɛ̀awà.
53 Ɔ a bùa à bàabaa fĩfiwà à aà dà gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀
mia ũ guu. Wi gbɛ̃e dau we yãao.
54 Gɔɔpiá ãsɔ̃adazĩɛ, kámabogɔɔ lɛ́ ká.
55 Nɔɛ pɔ́ aa tɛ Yesuzi za Galileɔ tɛ Yosɛfupi kpɛ, aa
mia'ɛpi è ń lá à Yesu gɛ dĩlɛuo.
56 Ɔ aa tà gɛ̀ nísi gĩnana ń tulaletiɔ sɔukɛi.
Kámabogɔɔzĩ aa kámabò lá Lua dĩlɛwa.§

24

Yesu bɔa gau
(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zãa 20.1-10)

1 Asɔ̃anɛnzĩ gufɛ̃nɛ ɔ̃ nɔɛpiɔ ɛ̀a gɛ̀ miapi kíi ń nísi
gĩnana pɔ́ aa a sɔukɛ̀o.
2 Aa lè gbɛ goa mia'ɛlɛ.

---

† **23:46** Soũ 31.6 ‡ **23:49** Luk 8.1-3 § **23:56** Bɔa 20.10

3 Kɛ́ aa gɛ̃̀, aai Dii Yesu gɛ eo.
4 Aa ku bíli guu, ɔ̃ gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaeɔ bɔ̀ mɔ̀má pɔkasa
tɛkɛaɔ daa.
5 Vi̋a ń kű, aa ń mi pɛ̀lɛ, ɔ̃ gɔ̃ɛpiɔ òné: Bɔ́yãi álɛ gbɛ̃́
bɛ̃́ɛ wɛɛlɛ gɛɔ guui?
6 A ku lao, à vù. A̋ to yá̃ pɔ́ a òɛ́ gɔɔ pɔ́ a ku Galile
dɔágu
7 à mɛ̀, sema wà Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ kpá duunkɛnaɔwa,
aa aà páliwa, a gɔɔ àaɔ̃de zi̋ i vu.*
8 Ɔ yá̃pi dɔ̀ńgu.
9 Bɔa mia ki̋i aa gɛ̀ yá̃pi baokpà aà i̋wa gbɛ̃ɔn
kuɛdoɔnɛ ń gbɛ̃́ ki̋niɔ.
10 Maliama Madelɛni ń Yoanao ń Zaaki da Malia-
mao ń nɔɛ ki̋ni pɔ́ aa kúńnɔɔ mɛ́ yá̃pi ò zi̋napiɔnɛ.
11 Ɔ nɔɛpiɔ yá̃pi kɛ̀nɛ́ lán faai yá̃wa, aai sio.
12 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ bàalɛ̀ gɛ̀ miapi ki̋i. Kɛ́ à wɛkpàlɛ
miapiu, i pɔe eo, sema bàabaa pɔ́lɛɔ, ɔ̃ à ɛ̀a tà, àlɛ
làasookɛ yá̃pi aà kũ̀ gbãa.

Ɛmausi zɛ́u
(Maa 16.12-13)

13 Gɔɔ doũpi zi̋ Yesu i̋wa gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́
wi̋ mɛ Ɛmausi. N Yelusalɛũo à kà kiloo kuɛdo taa.
14 Aalɛ yá̃ pɔ́ kɛ̀ píi faai bokɔ̃ɛ,
15 ɔ̃ gɔɔ pɔ́ aalɛ a faaibo, aalɛ a wàaipa, Yesu ń lé,
ɔ̃ aa bɛ zɛ́u sãnu.
16 Pɔe kpaanɛ́ ń aà dɔ̃ao.
17 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ yá̃ álɛ táa'oò ń kɔ̃oi? Ɔ aa zɛ̀,
an oo sisia.

---

* **24:7** Luk 9.22, 18.31-33

18 An gbɛ̃do pɔ́ wȉ mɛ Keleopa wèwà à mɛ̀: Mɛ́ i kɛ
ndo bàasio, gbɛ̃e ku Yelusalɛũ a gi yɑ̋ pɔ́ kɛ̀ gɔɔplaɛa
dɔ̃io.
19 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Yɑ̋ kpelei? Aa wèwà aa mɛ̀: Yesu
Nazalɛti yɑ̋ɛ. Ɑ̋nabi zɔ̃ɔɛ. Gbɛ̋pii dɔ̃ kɛ́ aà yɑ̃kɛa ń aà
yɑ̃'oao bɔ̀ Lua kȉ̋ɛ.
20 Ɔ sa'onkiaɔ ń wá gbɑ̃adeɔ aà kpàmá, kɛ́ wà
yɑ̃daaàla yɑ̋i, wi aà páliwa wà dɛ.
21 Wápiɔ sɔ̃ wálɛ e ɔ̃mɛ a Isailiɔ suaba. Bee kpɛ
yɑ̋pi kɛa gɔɔ àaɔ̃den gbɑ̃.
22 Ɔ yɑ̋ pɔ́ wá nɔɛeɔ ò bɔ̀ wá saɛ. Kɛ́ aa gɛ̀ aà mia
kȉ̋i gufɛ̃nɛa,
23 aai aà gɛ e weo. Aa sù aa mɛ̀ malaikaɔ bɔ̀
mɔ̀má, aa ònɛ́ a ku bɛ̋ɛ.
24 Ɔ wá gbɛ̃eɔ gɛ̀ miapi gwai, aa è lá nɔɛpiɔ ònɛ́wa,
a ku weo.
25 Ɔ Yesu ònɛ: Làasoosaideɔ, ili yɑ̋ pɔ́ ɑ̃nabiɔ ò si
kpaao.
26 Lua dȉlɛ Mɛsii taasikɛ beewa, i gbasa gɛ̃ a gawi
guuo lò?
27 Daalɛa Mɔizi láwa e à gɛ̀ pɛ̀ ɑ̃nabiɔ pɔ́wa píi,
Yesu yɑ̋ pɔ́ kɛ̃a Lua yɑ̋u azȉa yɑ́ musu bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ píi.
28 Kɛ́ aa kɑ̃ikȕ̃ ń wɛ̋lɛ pɔ́ aalɛ gɛ́uo, Yesu kɛ̀ lá á ye
gɛ̃zɛawa.
29 Ɔ aa aà kȕ̃kũ aa mɛ̀: Gɔ̃wanɔ la. Oosi kɛ̀, gu lɛ́
gɛ̃kɔ̃u. Ɔ à gɛ̏ ua à gɔ̏ńnɔ.
30 Gɔɔ pɔ́ àlɛ pɔblɛ́nnɔ, ɔ̃ à pɛ̃ɛ sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀ a
kpàmá.
31 Ɔ an wɛ́ kɛ̏ aa aà dɔ̏ sa, ɔ̃ aa kùawà.
32 Ɔ aa òkɔ̃ɛ: Kɛ́ àlɛ yɑ̃'owɛ̃ɛ zɛ́u, àlɛ Lua yɑ̋
pílokɛ̃wɛ̃ɛ, wá nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔo lé?

33 Ɔ aa fɛ̀lɛ gɔ̃̀ɔ aa ɛ̀a gɛ̀ Yelusalɛũ. Aa aȧ ȉwa gbɛ̃ɔn
kuɛdoɔ è kãaaa we ń gbɛ̃́ pɔ́ nàmáɔ
34 aalɛ mɛ: Dii vù sȉanaɛ. Ȃ azȉa ɔ̀lɔ Simɔɔɛ.
35 Ɔ gbɛ̃ɔn plapiɔ zɛ́ guu yấ dàu sȉunɛ́ ń lá aa aȧ dɔ̃̀
gɔɔ pɔ́ à pɛ̃ɛ ɛ̀o.

Yesu azȉa ɔlɔa a ȉwaɔnɛ
(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zãa 20.19-23, Zȉn 1.6-8)

36 Kɛ́ aalɛ yấpi o màa, kấndo aa aȧ è zɛa ń guu, ɔ̃
a òné: Aɔ kú ń aafiao.
37 Ɔ gili gɛ̃̀ńgu, vȉa ń kṹ, aalɛ e gyaade wa è.
38 Ɔ a òné: Ȃkɛa á nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpài? Ȃkɛa á kú ń nɔ̀sɛ
plaplaoi?
39 Ȃ ma ɔɔ gwa ń ma gbáɔ, mámɛ. Ȃ ɔkãa à gwa.
Gyaade mɛ ge wá vȉ lá a ma ɛɛwao.
40 Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ à a ɔɔ ń a gbáɔ ɔ̀lɔnɛ́.
41 Pɔna guu aa a ɛɛbò, kɛ́ à bɔ̀ ń saɛ yấi. Ɔ à ń lá à
mɛ̀: Pɔblea kua?
42 Ɔ aa kpɔ̀ kpaatɛa kɔ̃̀ɔ kpàwà,
43 ɔ̃ a sò ń wáa.
44 Ɔ a òné: Yấ pɔ́ má òɛ́ gɔɔ pɔ́ má kúánɔ mɛ́ kɛ̀. Ma
mɛ̀ sema yấ pɔ́ wa ò ma yấ musu Mɔizi ikoyã láu ń
ãnabiɔ láo ń Soũ láo pa píi.
45 Ɔ à ń nɔ̀sɛ wɛ̃̀nɛ́, kɛ́ aa e yấ pɔ́ kú lápiɔ guu dɔ̃.
46 A òné: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀, Mɛsii a taasikɛ,
a gɔɔ àaɔ̃de zȉ i bɔ gau,
47 wi waasokɛ bui píiɛ ń aȧ tɔ́o daalɛa Yelusalɛũ,
kɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ, an duuna i kɛ̃́má.
48 Yấpi seeladeɔn á ũ.

49 Mapi sɔ̃ má gba pɔ́ ma Mae a lɛgbɛ̃̀ kpā́sãɛ́. Aɔ
ku wɛ̃́lɛ guu la e gbãa bɔ luabɛ à kúála.†
50 Ɔ Yesu bɔ̀ńnɔ wɛ̃́nkpɛ e Bɛtani saɛ, ɔ̃ à ɔsɛ̀ plapla
à báaadàńgu.
51 Kɛ́ àlɛ báaadańgu màa, ɔ̃ à kɛ̃̀má, Lua aà sɛ̀ tàò
a kɩ̃́i.
52 Ɔ aa kùlɛɛ̀, aa ɛ̀a tà Yelusalɛũ ń pɔna zɔ̃ɔo.
53 Aaǐɔ ku Lua ua gɔɔpii, aaɔ Lua sáaukpa.

---

† **24:49** Zǐn 2.1-4

Bibeli Luayȁtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayȁtaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9